

**TURUN
YLIOPISTO**
Oikeustieteellinen
tiedekunta

Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja ja oikeus yhdenvertaisuuteen

Perus- ja ihmisoikeudet lainsäädäntö- ja oikeuskäytännössä

Pro gradu -tutkielma

Laatija

Emmi Saari

24.3.2026

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Oikeustiede

Tekijä: Emmi Saari

Otsikko: Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja ja oikeus yhdenvertaisuuteen

Ohjaaja: Veli-Pekka Viljanen

Sivumäärä: 71 sivua

Päivämäärä: 24.3.2026

Tutkielman aiheena on oikeushenkilön kotimaisen oikeusjärjestyksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) nojalla saama perus- ja ihmisoikeussuoja sekä siihen sisältyvä yhdenvertaisuuden oikeus. Työssä tarkastellaan, miten oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja on määritelty paitsi säädöksissä ja niiden valmisteluasiakirjoissa myös oikeuskäytännössä ja oikeuskirjallisuudessa sekä miten oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaisuuteen tulisi niiden perusteella arvioida.

Tutkimusmetodinä on lainoppi, jonka avulla tarkastellaan voimassa olevaa oikeutta. Tutkielmassa tulkitaan ja systematisoidaan perustuslakia, yhdenvertaisuuslakia ja EIS:sta ja niitä soveltavia ennakkoratkaisuja. Tutkimuksessa käytetään eri laintulkinnan tapoja, kuten sanamuodon mukaista tulkintaa, jonka avulla tarkastellaan säädöksissä etenkin oikeussubjekteista käytettyjä nimityksiä sekä teleologista tulkintaa, jota hyödynnetään perustuslain ja yhdenvertaisuuslain tavoitteiden mukaisessa tulkinnessa.

Oikeushenkilön perusoikeussuojasta ei ole Suomessa laintasoista sääntelyä, vaan se saa oikeudellisen perustansa lainvalmisteluaineistoista. Suomessa sovelletaan välillisen perusoikeussuojan oppia, jonka mukaan perusoikeus koskee oikeushenkilöä sen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden kautta. Esitöiden mukaan myös yhdenvertaisuussääntelyä voidaan soveltaa oikeushenkilöiden välisiin suhteisiin tilanteessa, jossa luonnollisen henkilön suojan tarve edellyttää sitä. EIS:ssa turvatut oikeudet, kuten syrjimättömyyden oikeus, kohdistuvat myös kansalaisjärjestöihin eli yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin.

Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja on monilta osin tulkinnanvarainen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojaa arvioidaan tapauskohtaisesti kokonaisarviona. Kansalaisjärjestön käsite ja oikeussuojan teoreettinen perusta ovat oikeuskäytännöstä huolimatta epäselviä. Suomessa oikeushenkilön perusoikeussuojan tasoa tulisi arvioida tilannekohtaisesti niin, että luonnollisten henkilöiden suojan tarve huomioidaan. Kun sovelletaan yhdenvertaisuussääntelyä oikeushenkilöön, on syytä tarkastella, miten oikeushenkilötyyppi ja oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonne vaikuttavat syrjintäoletaman arviointiin. Oikeushenkilön perusoikeussuojan laajuutta ja erityisesti yhdenvertaisuuden oikeutta tulkittaessa on tärkeää, ettei sääntelyn tavoitetta eli ihmisten oikeuksien turvaamista sivuuteta.

Avainsanat: oikeushenkilö, perusoikeudet, ihmisoikeudet, yhdenvertaisuus

Sisällys

Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja ja oikeus yhdenvertaisuuteen.....	I
Lähteet.....	IV
Lyhenteet.....	XIX
1 Aluksi	1
1.1 Johdanto.....	1
1.2 Tutkimuskysymykset ja -aineistot.....	4
1.3 Metodit ja työn rakenne.....	8
2 Oikeushenkilön perusoikeussuoja kotimaisessa oikeusjärjestyksessä.....	11
2.1 Laissa ja lainvalmisteluaineistossa määritelty perusoikeussuoja.....	11
2.2 Perusoikeussuojan laajuus oikeuskirjallisuudessa	14
2.3 Suomalainen oppi perusoikeussuojasta kansainvälisessä vertailussa	19
3 Euroopan ihmisoikeussopimus ja oikeushenkilön ihmisoikeudet.....	24
3.1 Oikeushenkilön ihmisoikeussuojan oikeudelliset perusteet.....	24
3.2 Kansalaisjärjestö-käsitteen tulkinta.....	27
3.3 Kansalaisjärjestön valitusoikeus oikeuskäytännössä	31
4 Yhdenvertaisuus oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeutena	37
4.1 Yhdenvertaisuussäätelyn soveltaminen oikeushenkilöön	37
4.2 Kansalaisjärjestön ihmisoikeus syrjimättömyyteen.....	41
4.3 Oikeushenkilön oikeus yhdenvertaiseen kohteluun oikeuskäytännössä	48
5 Yhdistyksen oikeus yhdenvertaisuuteen ratkaisussa KHO 2024:114	55
5.1 Syrjintäkiellon soveltaminen yhdistykseen.....	55
5.2 Oikeushenkilötyypin merkitys syrjintäoletaman arvioinnissa	59
5.3 Oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonne.....	63
6 Lopuksi	67
6.1 Oikeushenkilön tulkinnanvarainen perus- ja ihmisoikeussuoja	67
6.2 Luonnollisen henkilön suojan tarve yhdenvertaisuussäätelyn soveltamisessa	69

Lähteet

Kirjallisuus

- Aarnio, Aulis, Laintulkinnan teoria. Yleisen oikeustieteen oppikirja. WSOY 1989.
- Aarnio, Aulis, Tulkinnan taito. Ajatuksia oikeudesta, oikeustieteestä ja yhteiskunnasta. WSOY 2006.
- Anttila, Outi, 11 §. Eriarvoisuuden oikeuttamisperusteet, s. 252–263 teoksessa Anttila, Outi – Ojanen, Tuomas – Kiiskinen, Hanna – Kortteinen, Juhani – Lavapuro, Juha – Nieminen, Liisa – Ylhäinen, Marjo (toim.), Yhdenvertaisuuslaki kommentein. 2., uudistettu painos, Alma Talent 2024. Päivitetty 2025.
<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/CADBBXFTEB> (Luettu 17.2.2026).
- Anttila, Outi – Nieminen, Liisa, 8 §. Syrjinnän kieltä, s. 119–215 teoksessa Anttila, Outi – Ojanen, Tuomas – Kiiskinen, Hanna – Kortteinen, Juhani – Lavapuro, Juha – Nieminen, Liisa – Ylhäinen, Marjo (toim.), Yhdenvertaisuuslaki kommentein. 2., uudistettu painos, Alma Talent 2024. Päivitetty 2025.
<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/CADBBXFTEB> (Luettu 17.2.2026).
- Berka, Walter – Binder, Christina – Kneih, Benjamin, Die Grundrechte. Grund- und Menschenrechte in Österreich. 2., uudistettu painos. Verlag Österreich 2019.
- Bernitz, Ulf, Rättighetsskyddets genomslag i svensk rätt. Konventionsrättsligt och unionsrättsligt. Juridiskt Tidskrift 11/2010, s. 821–857.
- Bishop, Doak – Crawford, James – Reisman, Michael, Foreign Investment Disputes, Cases, Materials and Commentary. Second Edition. Kluwer Law International 2014.
- Dopplinger, Lorenz, Die Grundrechtssubjektivität staatlicher Akteure: Eine rechtsvergleichende Analyse des Grundrechtsverhältnisses. Verlag Österreich 2020.
- Dopplinger, Lorenz, Legal Persons as Bearers of Rights Under the ECHR. University of Vienna Law Review, 5(1) 2021, s. 1–46. <https://doi.org/10.25365/vlr-2021-5-1-1> (Luettu 12.2.2026).
- Emberland, Marius, The Corporate Veil in the Jurisprudence of the Human Rights Committee and the Inter-American Court and Commission of Human Rights. Human Rights Law Review 4(2) 2004, s. 257–275.

- Emberland, Marius, *The Human Rights of Companies. Exploring the Structure of ECHR Protection*. Oxford University Press 2006.
- Ewing, Keith, *The Human Rights Act and Parliamentary Democracy*. *Modern Law Review* 62(1) 1999, s. 79–99. <https://doi.org/10.1111/1468-2230.00192> (Luettu 20.3.2026).
- Fredman, Sandra, *Discrimination Law*. Third Edition. Oxford University Press 2023. <https://doi.org/10.1093/oso/9780198854081.003.0001> (Luettu 23.2.2026).
- Goforth, Carol, “A Corporation Has no Soul”. *Modern Corporations, Corporate Governance, and Involvement in the Political Process*. *Houston Law Review* 47/2010, s. 617–663. <https://ssrn.com/abstract=2157017> (Luettu 3.10.2025).
- Hautamäki, Veli-Pekka, Teleologisk tolkningställning och judiciell aktivism – några teoretiska synpunkter. *Juridiska Föreningen i Finland* 2/2004, s. 133–150.
- Heißl, Gregor, Grundrechtsträgerschaft juristischer Personen. *Systematik in der österreichischen Rechtsordnung*. *Zeitschrift für öffentliches Recht* 2/2016, s. 215–239.
- Hidén, Mikael, *Perusoikeudet Hallitusmuodon II luvussa*. *Oikeustiede – Jurisprudentia I* 1971.
- Hidén, Mikael, *Perusoikeuksien yleiset opit. Muuttuvaa ja muuttumatonta*. *Lakimies* 5–6/1996, s. 753–769.
- Hidén, Mikael, *Perusoikeuksien yleisiä kysymyksiä*, s. 3–27 teoksessa Nieminen, Liisa (toim.), *Perusoikeudet Suomessa*. Lakimiesliiton kustannus 1999.
- Hirvonen, Ari, *Mitkä menetit? Opas oikeustieteen metodologiaan*. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 2011. <https://helda.helsinki.fi/bitstreams/20149471-38b2-4cc8-94b7-2f6b3feed81d/download> (Luettu 23.2.2026).
- Hirvonen, Ari, *Konkreettinen oikeuslähdeoppi*. Normimateriaasta rakenteisiin ja ratkaisutoimintaan. *Lakimies* 7–8/2020, s. 954–971.
- Holmberg, Erik – Stjernquist, Nils, *Grundlagarna: Regeringsformen, successionsförordningen, riksdagsförordningen*. Tredje upplagan. Norstedts Juridik 2012.
- Howard, Erica, *Freedom of Expression and Religious Hate Speech in Europe*. Routledge 2018.
- Huovila, Mika, *Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa*, s. 13–99 teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.), *Rikostuomion perusteleminen*. Helsingin hovioikeus 2005.

- Hurri, Samuli, Supernormit ja sisältö. *Lakimies* 1/2004, s. 109–115.
- Jacobs, Cody, If Corporations Are People, Why Can't They Play Tag? *New Mexico Law Review* 46(1) 2016, s. 1–42.
https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/652/ (Luettu 27.1.2026).
- Jyränki, Antero, Uusi perustuslakimme. *Iura nova* 2000.
- Karapuu, Heikki, Perusoikeuksien käsite ja luokittelu, s. 63–88 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), *Perusoikeudet. 2., uudistettu painos*. Alma Talent 2011. <https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/EAHBGXCTDG> (Luettu 18.2.2026).
- Karhu, Juha, Perusoikeudet ja oikeuslähteoppi. *Lakimies* 5/2003, s. 789–807.
- Kastari, Paavo, Kansalaisvapauksien perustuslainturva. Lainopillisen ylioppilastiedekunnan kustannustoimikunta 1972.
- Kulick, Andreas, Corporate Human Rights? *European Journal of International Law* 32(2) 2021, s. 537–569. <https://ssrn.com/abstract=3707452> (Luettu 1.2.2026).
- Lavapuro, Juha, 2 §. Soveltamisala, s. 59–70 teoksessa Anttila, Outi – Ojanen, Tuomas – Kiiskinen, Hanna – Kortteinen, Juhani – Lavapuro, Juha – Nieminen, Liisa – Ylhäinen, Marjo (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein. 2., uudistettu painos*, Alma Talent 2024. Päivitetty 2025.
<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/CADBBXFTEB> (Luettu 17.2.2026).
- Lavapuro, Juha, 4 §. Määritelmä, s. 75–83 teoksessa Anttila, Outi – Ojanen, Tuomas – Kiiskinen, Hanna – Kortteinen, Juhani – Lavapuro, Juha – Nieminen, Liisa – Ylhäinen, Marjo (toim.), *Yhdenvertaisuuslaki kommentein. 2., uudistettu painos*, Alma Talent 2024. Päivitetty 2025.
<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/CADBBXFTEB> (Luettu 17.2.2026).
- Lehtonen, Niina, Sopimusvapauden perustuslainsuoja, s. 177–220 teoksessa Nieminen, Liisa (toim.), *Perusoikeudet Suomessa*. Lakimiesliiton kustannus 1999.
- Lemmens, Koen, General Survey of the Convention, s. 1–94 teoksessa van Dijk, Pieter – van Hoof, Fried – van Rijn, Arjen – Zwaak, Leo (eds), *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Fifth, Revised Edition*. Intersentia 2018.
- Lindblom, Anna-Karin, *Non-Governmental Organizations and Non-State Actors in International Law*. Routledge 2011.

- Länsineva, Pekka, Perusoikeudet ja varallisuussuhteet. Suomalainen lakimiesyhdistys 2002.
- Länsineva, Pekka, Perus- ja ihmisoikeudet yksityisten välisissä oikeusriidoissa. Defensor Legis 4/2011, s. 456–466.
- Magiera, Siegfried, Governments, s. 1–10 teoksessa Anne Peters (ed), The Max Planck Encyclopedia of Public International Law. Oxford Public International Law 2007.
<https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1048> (Luettu 3.10.2025).
- Mchangama, Jacob – Alkiviadou, Natalie, Hate Speech and the European Court of Human Rights. Whatever Happened to the Right to Offend, Shock or Disturb? Human Rights Law Review 21(4) 2021, s. 1008–1042.
- Michalski, Roger, Rights Come with Responsibilities. Personal Jurisdiction and Corporate Personhood. San Diego Law Review 50(1) 2013, s.125–192.
<https://digital.sandiego.edu/sdlr/vol50/iss1/5/> (Luettu 27.1.2026).
- Mähönen, Jukka, Taloustiede lain tulkinassa. Lakimies 1/2004, s. 49–64.
- Neuvonen, Riku – Rautiainen Pauli, Perusoikeuksien tunnistaminen ja niiden sisällön määrittelemisen Suomen perusoikeusjärjestelmässä. Lakimies 1/2015, s. 28–53.
- Nuotio, Kimmo, Oikeuslähteet, ”supernormistot” ja ratkaisujen perustelu, s. 126–152 teoksessa Tala, Jyrki – Wikström, Kauko (toim.), Oikeus – Kulttuuria ja teoriaa. Juhlakirja Hannu Tolonen. Turun yliopisto 2005.
- Nurmi, Mirja-Leena, Punninta Korkeimman oikeuden ratkaisuissa, s. 200–220 teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.), Rikostuomion perustelemisen. Helsingin hovioikeus 2005.
- Ojanen, Tuomas, EU-oikeuden perusteita. 3., uudistettu painos. Edita Publishing Oy 2016. <https://digikirja-edilex-fi.ezproxy.utu.fi:2443/digikirja/37-7168-3?lid=1c898&synched=1> (Luettu 11.1.2026).
- Ojanen, Tuomas, 1. Yhdenvertaisuus ja syrjinnän kieltä perus- ja ihmisoikeuksina, s. 1–52 teoksessa Anttila, Outi – Ojanen, Tuomas – Kiiskinen, Hanna – Kortteinen, Juhani – Lavapuro, Juha – Nieminen, Liisa – Ylhäinen, Marjo (toim.), Yhdenvertaisuuslaki kommentein. 2., uudistettu painos, Alma Talent 2024. Päivitetty 2025.
<https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/CADBBXFTEB> (Luettu 17.2.2026).

- Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin, Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä, s. 171–198 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Perusoikeudet. 2., uudistettu painos. Alma Talent 2011. <https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/EAHBGXCTDG> (Luettu 18.2.2026).
- Oliver, Peter John, What Fundamental Rights, if Any, Should Companies Enjoy? A Comparative Perspective. *Revue Européenne du Droit* 3(4) 2022, s. 48–58. <https://ssrn.com/abstract=4202763> (Luettu 27.1.2026).
- Pellonpää, Matti, Ihmisoikeussopimuksen luonne ja ulottuvuus, s. 9–42 teoksessa Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi –Tapanila, Antti (toimi.), Euroopan ihmisoikeussopimus. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2018. <https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/BAGBDXDTEB> (Luettu 20.2.2026).
- Pölönen, Pasi, Syrjinnän kieltö (14 artikla ja kahdestoista lisäpöytäkirja), s. 995–1039 teoksessa Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi –Tapanila, Antti (toim.), Euroopan ihmisoikeussopimus. 6., uudistettu painos. Alma Talent 2018. <https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/BAGBDXDTEB> (Luettu 20.2.2026).
- Pöyhönen, Juha, Uusi varallisuus-oikeus. 2. painos, Lakimiesliiton kustannus 2003.
- Rainey, Bernadette – Wicks, Elizabeth – Ovey, Clare, Jacobs, White, and Ovey: The European Convention on Human Rights. Seventh, Revised Edition. Oxford University Press 2017.
- Ratner, Steven, Corporations and Human Rights: A Theory of Legal Responsibility. *The Yale Law Journal* 111(3) 2001, s. 443-545. <https://doi.org/10.2307/797542> (Luettu 20.3.2026).
- Rautiainen, Pauli, Moninaisuudessaan yhtenäinen Eurooppa. Konsensusperiaate ja valtion harkintamarginaalioppi. *Lakimies* 6/2011, s. 1152–1171.
- Reichel, Jane – Åhman, Karin, Tjugofem år av Europarätt i Sverige. Siepsrapport 5/2020, s. 1–75.
- Rieppula, Esko, Eduskunnan perustuslakivaliokunta perustuslakien tulkitsijana, Suomalainen lakimiesyhdistys 1973.
- Sainio, Toivo, Oikeushenkilöt ja perusoikeudet, s. 209–223 teoksessa Hidén, Mikael (toim.), Juhlajulkaisu Paavo Kastari 1907 – 13/11 – 1977. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja 1978.

- Saraviita, Ilkka, Suomen perusoikeusjärjestelmä. Pandecta 1998.
- Saraviita, Ilkka, Suomalainen perusoikeusjärjestelmä. Talentum 2005.
- Saraviita, Ilkka. Perustuslaki. 2., uudistettu painos. Talentum 2011.
<https://verkkokirjahylly.almainights.fi/teos/BADBIXBTEB> (Luettu 12.1.2026).
- Schabas, William A., The European Convention on Human Rights. A Commentary. Oxford University Press 2015.
- Schwaighofer, Christoph, Legal Persons, Organisations, Shareholders as Applicants. Article 25 of the Convention, s. 321–331 teoksessa de Salvia, Michele – Villiger, Mark E. (eds), The Birth of European Human Rights Law. L'éclosion du Droit européen des Droits de l'Homme. Liber Amicorum Carl Aage Nørgaard. Nomos Verlagsgesellschaft 1998.
- Scolnicov, Anat, Lifelike and Lifeless in Law. Do Corporations Have Human Rights? University of Cambridge, Faculty of Law. Legal Studies Research Paper Series 13/2013, s. 1–25. (<https://ssrn.com/abstract=2268537>, luettu 3.10.2025).
- Siltala, Raimo, Oikeustieteen tieteenteoria. Suomalainen lakimiesyhdistys 2003.
- Strine, Leo E. Jr. – Walter, Nicholas, Conservative Collision Course: The Tension between Conservative Corporate Law Theory and Citizens United. Cornell Law Review 100(2) 2015, s. 335–390.
<https://scholarship.law.cornell.edu/clr/vol100/iss2/2> (Luettu 3.10.2025).
- Tucker, Anne, Flawed Assumptions: A Corporate Law Analysis of Free Speech and Corporate Personhood in Citizens United. Case Western Reserve Law Review 61(2) 2010, s. 495–548.
<https://scholarlycommons.law.case.edu/caselrev/vol61/iss2/5> (Luettu 3.10.2025).
- Tuori, Kaarlo, Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto 2000.
- Tuori, Kaarlo, Kunnallisen omaisuuden perustuslainsuoja, s. 397–415 teoksessa Kuusiniemi, Kari – Suviranta, Outi – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), Juhlajulkaisu Pekka Vihervuori 1950 – 25/8 – 2020. Suomalainen lakimiesyhdistys 2020.
<https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/716/663/2293> (Luettu 14.1.2026).
- Vihervuori, Pekka, Oikeus ympäristöön, s. 753–782 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka

- (toim.), *Perusoikeudet. 2., uudistettu painos*. Alma Talent 2011.
<https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/EAHBGXCTDG> (Luettu 18.2.2026).
- Viljanen, Veli-Pekka, *Ulottuuko perusoikeuksien vaikutus yksityisoikeudellisiin oikeussuhteisiin?*, s. 273–279 teoksessa Kairinen, Martti – Kartio, Leena – Saarnilehto, Ari (toim.), *Juhlajulkaisu Allan Huttunen 1928 – 5/11 – 1988*. Turun yliopisto 1988.
- Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeusuudistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset*. Lakimies 5–6/1996, s. 788–815.
- Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset*. Talentum 2001.
- Viljanen, Veli-Pekka, *Perusoikeuksien soveltamisala*, s. 121–138 teoksessa Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.), *Perusoikeudet. 2., uudistettu painos*. Alma Talent 2011.
<https://verkkokirjahylly.almainsights.fi/teos/EAHBGXCTDG> (Luettu 18.2.2026).
- Warnling-Nerep, Wiweka, *Juridiska personer som bärare av mänskliga rättigheter: Ett möte mellan näringsrätt och förvaltningsrätt*. Juridisk publikation 1/2010, s. 85–97. <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn%3Anbn%3Ase%3Asu%3Adiva-53407> (Luettu 3.10.2025).
- Warnling Conradsson, Wiweka – Nilsson, Annika, *Sanktionsavgifter: Särskilt i näringsverksamhet*. Andra, reviderade upplagan. Norstedts Juridik 2020.
- Wouters, Jan – Chané, Anna-Louise, *Multinational Corporations in International Law*. KU Leuven Working Paper No. 129, 2013. Päivitetty 2015, s. 1–25.
<https://ssrn.com/abstract=2371216> (Luettu 6.2.2026).
- Åhman, Karin, *Företagen och förvaltningen: Ett konstitutionellt perspektiv på förekomsten av tillstånd i viss lagstiftning*, s. 253–276 teoksessa Marcusson, Lena (toim.), *De Lege, God förvaltning, ideal och praktik*. Iustus 2006.
- Åhman, Karin, *Grundläggande rättigheter och juridisk metod*. Tredje, reviderade upplagan. Nordstedts Juridik 2022.

Virallislähteet

Amerikan valtioiden järjestö

Advisory Opinion of the Inter-American Court of Human Rights on the Entitlement of legal entities to hold rights under the Inter-American Human Rights System 26.2.2016.

Euroopan neuvosto

Convention for the Collective Protection of Individual Rights and Democratic Liberties by the States, Members of the Council of Europe, and for the establishment of a European Court of Human Rights to ensure observance of the Convention, 1949.

Advisory Opinion of the European Court of Human Rights on the difference in treatment between landowners' associations "having a recognised existence on the date of the creation of an approved municipal hunters' association" and landowners' associations set up after that date 13.7.2022.

Collected Editions of the 'Travaux Préparatoires' of the European Convention on Human Rights, Vol 1. Robertson, Arthur H. (ed). Martinus Nijhoff 1975.

Collected Editions of the 'Travaux Préparatoires' of the European Convention on Human Rights, Vol 2. Robertson, Arthur H. (ed). Martinus Nijhoff 1975.

Collected Edition of the 'Travaux Préparatoires' of the European Convention on Human Rights, Vol 4. Robertson, Arthur H. (ed). Martinus Nijhoff 1977.

Collected Editions of the 'Travaux Préparatoires' of the European Convention on Human Rights, Vol 5. Robertson, Arthur H. (ed). Martinus Nijhoff 1979.

Explanatory Report to the Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4.6.2000.

Opinion of the European Court of Human Rights on draft Protocol 12 to the European Convention on Human Rights 6.12.1999.

Opinion of the European Court of Human Rights on draft Protocol 12 to the European Convention on Human Rights 5.1.2000.

Ruotsi

Prop. 1975/76:209 om ändring i regeringsformen.

Prop. 2009/10:80 En reformerad grundlag.

Suomi

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 1/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi (Uusi nimike: Suomen perustuslaki, PeVM 10/1998 vp).

HE 19/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yhdenvertaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

KM 1992:3. Perusoikeuskomitean mietintö.

PeVL 4/1969 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen n:o 232 sisältyvästä ehdotuksesta laiksi korkeakoulujen sisäisen hallinnon kokeilutoiminnasta, ed. Sillantauksen ym. lakialoitteesta n:o 173, mitkä kumpainenkin sisältävät ehdotuksen laiksi korkeakoulujen sisäisen hallinnon kokeilutoiminnasta

PeVL 6/1969 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esitykseen n:o 223 sisältyvästä ehdotuksesta laiksi korkeakoulujen sisäisen hallinnon perusteista ja siihen liittyvistä ed. Pesolan ym. lakialoitteesta n:o 166, ed. Lähteenmäen ym. lakialoitteesta n:o 167, ed. Tallgrenin ym. lakialoitteesta n:o 169, mitkä jokainen sisältävät ehdotuksen laiksi korkeakoulujen sisäisen hallinnon perusteista

PeVL 5/1978 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle yksityisten valtionapulaitosten toimiehtosopimuslainsäädännöksi.

PeVL 18/1982 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Ounasjoen erityissuojelusta sekä lakialoitteesta n:o 153.

PeVL 6/1990 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle erämaaliksi.

- PeVL 7/1990 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi oikeudesta entiseen tiealueeseen annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyvästä lainsäädännöstä.
- PeVL 45/1996 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle eläkelaitosten vakavaraisuussäännösten uudistamisesta.
- PeVL 17/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi aravavuokra-asuntojen ja aravavuokratalojen käytöstä, luovutuksesta ja omaksilunastamisesta annetun lain muuttamisesta.
- PeVL 24/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle kuntajakolainsäädännön uudistamiseksi.
- PeVL 57/2001 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle kirkkolain muuttamisesta.
- PeVL 38/2006 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle vanhempainpäivärahoja ja työnantajakustannusten korvaamista koskevan lainsäädännön muuttamisesta.
- PeVL 9/2008 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto, Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (sähkön sisämarkkinadirektiivin muutos) ja Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (maakaasun sisämarkkinoiden yhteisistä säännöistä annetun direktiivin muutos), U 47/2007 vp ja U 48/2007 vp.
- PeVL 11/2012 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä sekä julkisista hankinnoista annetun lain 49 §:n muuttamisesta.
- PeVL 31/2014 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle yhdenvertaisuuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 26/2017 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle maakuntien perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.
- PeVL 10/2024 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta.

Yhdistyneet kansakunnat

General Comment No. 31. The Nature of the General Legal Obligation Imposed on States Parties to the Covenant, YK:n ihmisoikeuskomitea 29.3.2004.

Oikeustapaukset

Euroopan neuvosto

Itävalta v. Italia 11.1.1961

Belgian Linguistic Case 23.7.1968 A 6

16 Austrian Communes ja muut v. Itävalta 31.5.1974

National Union of Belgian Police v. Belgia 27.10.1975

Swedish Engine Drivers' Union v. Ruotsi 6.2.1976

Airey v. Irlanti 9.10.1979

Rasmussen v. Tanska 28.11.1984

James ja muut v. Yhdistyneet kansakunnat 21.2.1986

Lithgow ja muut v. Yhdistyneet kuningaskunnat 8.7.1986

Pine Valley Developments Ltd ym. v. Irlanti 29.11.1991

Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta 23.9.1994

Province of Bari ja muut v. Italia 15.9.1998

Chassagnou ja muut v. Ranska 29.4.1999

Salgueiro da Silva Mouta v. Portugali 21.12.1999

Thlimmenos v. Kreikka 6.4.2000

Hatzitakis et les Mairies de Thermaikos et Mikra v. Kreikka 18.5.2000

Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska 27.6.2000

Ayuntamiento de Mula v. Espanja 1.2.2001

Kypros v. Turkki 10.5.2001

Danderyds Kommun v. Ruotsi 7.6.2001

Breisacher v. Ranska 26.8.2003

Radio France ja muut v. Ranska 30.3.2004

Stec ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta 6.7.2005

Timishev v. Venäjä 13.12.2005

Giniewski v. Ranska 31.1.2006

Österreichischer Rundfunk v. Itävalta 7.12.2006

The Georgian Labour Party v. Georgia 22.5.2007
Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia no 2, 31.7.2007
Ioannis Karagiannis ja muut v. Kreikka 27.9.2007
Ukraine-Tyumen v. Ukraina 22.11.2007
Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkki 13.12.2007
Glor v. Sveitsi 30.4.2009
Sejdic ja Finci v. Bosnia ja Herzegovina 22.12.2009
Clift v. Yhdistyneet kuningaskunnat 13.7.2010
OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Venäjä 20.9.2011
Catan ja muut. v. Moldova ja Venäjä 19.10.2012
Zastava It Turrs v. Serbia 9.4.2013
Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s. v. Slovakia 2.7.2013
Grande Stevens v. Italia 4.3.2014
Hämäläinen v. Suomi 16.7.2014
Identoba ja muut v. Georgia 12.5.2015
Ljubljanska Banka D. D. v. Kroatia 12.5.2015
Perinçek v. Sveitsi 15.10.2015
Magyar Helsinki Bizottság v. Unkari 8.11.2016
Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania 29.11.2016
Croatian Chamber of Economy v. Serbia 25.4.2017
JKP Vodovod Kraljevo v. Serbia 16.10.2018
Stavropegic Monastery of Saint John Chrysostom v. entinen Jugoslavian tasavalta
Makedonia 29.11.2018
Molla Sali v. Kreikka 19.12.2018
Editorial Board of Grivna Newspaper v. Ukraina 6.4.2019
Mihalache v. Romania 8.7.2019
İhsan Dođramacı Bilkent Üniversitesi v. Turkki, 28.1.2020
Slovenia v. Kroatia 18.11.2020
Paun Jovanović v. Serbia 7.2.2023
Valiullina ja muut v. Latvia 14.9.2023

Itävalta

VfGH B 705/2013
VfGH 25.6.2015

VfSlg 8578/1979
VfSlg 9320/1982
VfSlg 10.305/1984
VfSlg 11.827/1988
VfSlg 18.446/2008
VfSlg 19.802/2013
VfSlg 19.961/2015
VfSlg 20.118/2016
VfSlg 20.163/2017

Ruotsi

NJA 2018 s. 753

Saksa

BVerfGE 9.10.2002, 106, 28
BVerfGE 17.2.2009, 122, 342
BVerfGE 31.5.2016, 142, 74

Suomi

KHO 2006:98
KHO 2024:114

HelHao 30.5.2023 H3169/2023

SLTK 2009/3384

YVTltk 162/2016
YVTltk 385/2018
YVTltk 636/2019

Yhdysvallat

Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc. 2014
Citizens United v. Federal Election Commission 2010

Muut lähteet

Aito avioliitto ry yhdistyksen säännöt [sic]. Aito avioliitto ry 2019.

https://aitoavioliitto.fi/wp-content/uploads/Aito_avioliitto_ry_saannot_2019_05_25.pdf (Luettu 11.1.2026).

Analysis of Statistics. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 2024.

<https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/stats-analysis-2024-eng> (Luettu 14.11.2025).

Annual Report. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin 2025.

<https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/annual-report-2025-eng> (Luettu 23.3.2026).

Educan mediakortti. Tapahtuman osallistumisehdot 2025. Messukeskus ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry.

<https://educa.messukeskus.com/mediakortti-educa> (Luettu 31.12.2025).

Educan messuopas. Opetusalan valtakunnallinen koulutustapahtuma 2019.

Messukeskus ja Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry. Tutkielman tekijän hallussa.

Human Rights 2001: Foreign and Commonwealth Office Annual Report. Foreign and Commonwealth Office. Stationery Office Books 2001.

Kielitoimiston sanakirja. Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone Oy 2024.

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi> (Luettu 21.7.2025).

Lord Ponsonby of Shulbrede, Parliamentary Debates. House of Lords 2.6.2025,

sarakkeet 461–462. <https://hansard.parliament.uk/lords/2025-06-02/debates/0de874b5-26bf-4bb2-be4f-060fe77f3ad8/LordsChamber> (Luettu 17.2.2026).

Lukion opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus 2019.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/lukiokoulutus/6828810/14/tiedot> (Luettu 11.1.2026).

Oikeusvaltion tarkistuslista. Demokratiaa oikeusteitse -komissio (Venetsian toimikunta) 10.2.2016. Päivitetty 16.12.2025.

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2025\)002-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2025)002-e) (Luettu 15.1.2026).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Opetushallitus 2014.

<https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/10053111>
(Luettu 11.1.2026).

Shabana Mahmood MP, Oral Evidence. Houses of Parliament, Joint Committee on Human Rights 30.4.2025.

<https://committees.parliament.uk/oralevidence/15808/html/> (Luettu 17.2.2026).

Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n säännöt. Tampereen vapaa-ajattelijat ry 2020.

<https://vapaa-ajattelijat.fi/tampere/yleista/saannot/> (Luettu 11.1.2026).

Lyhenteet

ACHR	American Convention on Human Rights
ARSIWA	Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts
art.	artikla
av.	alaviite
BVerfGE	Bundesverfassungsgericht, Saksan perustuslakituomioistuin
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 18–19/1990)
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
em.	edellä mainittu
EU	Euroopan unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
erit.	erityisesti
esim.	esimerkiksi
HE	hallituksen esitys
HelHao	Helsingin hallinto-oikeus
HM	hallitusmuoto (94/1919)
IACtHR	Inter-American Court of Human Rights
ibid.	ibidem, samassa paikassa
ILC	International Law Commission
KHO	korkein hallinto-oikeus
KM	komiteanmietintö
KP-sopimus	YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 8/1976)
ks.	katso
mm.	muun muassa
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
nk.	niin kutsuttu
OAJ	Opetusalan Ammattijärjestö
PeV	perustuslakivaliokunta
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	perustuslaki (731/1999)
prop.	proposition, Ruotsin hallituksen esitys
RF	regeringsformen, Ruotsin hallitusmuoto

SEUT	sopimus Euroopan unionin toiminnasta
SLTK	syrjintälautakunta
TSS-oikeudet	taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet
VfGH	Verfassungsgerichtshof, Itävallan perustuslakituomioistuin
VfSlg	Sammlung der Erkenntnisse und wichtigsten Beschlüsse des Verfassungsgerichtshofes, Itävallan perustuslakituomioistuimen valittuja tuomioita
v.	vastaan
vp	valtiopäivät
virt.	vertaa
YK	Yhdistyneet kansakunnat
YVL	yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)
YVTltk	yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta

1 Aluksi

1.1 Johdanto

Suomalaisen perusoikeusajattelun lähtökohtana on, että perusoikeussäännökset suojaavat luonnollisia henkilöitä eli ihmisiä. Tämä ilmenee esimerkiksi perustuslain (PL, 731/1999) 6.1 §:stä, jossa säädetään ihmisten yhdenvertaisuudesta lain edessä.¹ Myös Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden ratifioima Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS, SopS 18–19/1990) turvaa ihmisoikeudet sen soveltamisalasäännöksen (1 art.) mukaisesti ”jokaiselle”, jolla arkikielessä viitataan vain ihmisiin.² Säädöksiin valituista sanamuodoista huolimatta myös yksityisoikeudellisten oikeushenkilöiden eli fyysisten henkilöiden muodostamien yhteenliittymien, kuten yhdistysten, osakeyhtiöiden ja säätiöiden, on vakiintuneesti tulkittu nauttivan vähintään jonkinasteista perus- ja ihmisoikeussuojaa. Esimerkiksi eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan todennut, että muun muassa erityyppiset yhteisöt, kuten osakeyhtiöt ja elinkeinonharjoittajat, voivat saada suojaa etenkin omaisuudensuojan loukkauksilta, mutta joissakin tapauksissa myös esimerkiksi syrjinnältä.³

Oikeushenkilön perusoikeussuojan oikeudellinen perusta kytkeytyy kotimaisessa oikeusjärjestyksessä erityisesti perusoikeusuudistusta koskeviin esitöihin sekä laajemmin perustuslakivaliokunnan lausuntoihin. Myös yhdenvertaisuuslakia (YVL, 1325/2014) koskevassa hallituksen esityksessä otettiin kantaa lain soveltamiseen oikeushenkilöihin, kuten yhdistyksiin ja yrityksiin.⁴ Oikeushenkilön oikeus yhdenvertaisuuteen on ollut myös kahden korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) ennakkoratkaisun aiheena. Oikeushenkilön, EIS:n termein kansalaisjärjestön, ihmisoikeussuojan oikeudellinen perusta puolestaan kumpuaa ennen kaikkea Euroopan ihmisoikeussopimuksen 34 artiklasta, jonka mukaan sopimuksen toteutumista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) voi vastaanottaa valituksia

---

¹ Ks. perusoikeuksien subjekteista esim. Saraviita 1998, s. 84; Hidén 1999, s. 10–14 ja Viljanen 2011, s. 132–133. Vrt. kuitenkin PL 14 §, jossa vaalioikeudet rajataan kansalaisuuden perusteella ja 17.3 §, jossa perusoikeussuojan subjektina ovat tietyt ryhmät. Ks. tarkemmin esim. Hidén 1999, s. 11 ja 13 sekä Lämsineva 2002, s. 106.

² Ks. EIS:n soveltamisalasta esim. Schabas 2015, s. 91–92; Pellonpää 2018, s. 14; Dopplinger 2021, s. 5–7. Jokainen-sanan tavanomaisesta merkityksestä ks. Kielitoimiston sanakirja 2024.

³ Ks. omaisuudensuojan osalta esim. PeVL 18/1982 vp, s. 2 ja PeVL45/96 vp ja yhdenvertaisuuden osalta PeVL 11/2012 vp, s. 2 ja PeVL 10/2024 vp, s. 3.

⁴ HE 19/2014 vp, s. 55 ja 68.

muun muassa kansalaisjärjestöiltä. Kansalaisjärjestöllä tarkoitetaan löyhän määritelmän mukaan yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä.⁵

Suomessa sovelletaan yleisesti oppia oikeushenkilön välillisestä perusoikeussuojasta. Perustuslakivaliokunnan omaksuman doktriinin mukaan oikeushenkilön perusoikeussuojan tarvetta arvioidaan sen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden oikeuksien avulla: mikäli yksityisoikeudellisen oikeushenkilön oikeuksiin puuttuminen merkitsee välillisesti kajoamista myös oikeushenkilön takana olevien ihmisten oikeuksiin, voidaan teko katsoa oikeushenkilön perusoikeussuojaa loukkaavaksi. Huolimatta oikeushenkilön perusoikeussuojan käsitteestä oikeushenkilö ei siis sellaisenaan saa perusoikeussuojaa, vaan nauttii siitä vain taustallaan olevien luonnollisten henkilöiden välityksellä.⁶ Julkisyhteisöjen, kuten valtioiden, kuntien ja muiden julkisoikeudellisten yhteisöjen, on perinteisesti katsottu jäävän niin perus- kuin ihmisoikeussuojankin ulkopuolelle.⁷

Tarkastelen tutkielmassani oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojaa sekä siihen sisältyvää yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden oikeutta. PL 6 §:n yleisen yhdenvertaisuussäännöksen mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen, iän, alkuperän tai mielipiteen perusteella. Kotimaisen oikeusjärjestyksen lisäksi yhdenvertaisuudella on keskeinen asema perus- ja ihmisoikeusoikeusjärjestelmässä myös kansainvälisesti: oikeus yhdenvertaisuuteen ja syrjinnän kieltö kuuluvat muun muassa YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen pohjalta laadittuun Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja laajalti eurooppalaisiin perustuslakeihin. Lisäksi niiden voidaan katsoa sisältyvän jo perus- ja ihmisoikeuksien käsitteeseen, jonka ytimenä ovat ihmisten yhtäläiset oikeudet heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan ja eroistaan riippumatta.⁸ Yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys ovat myös perustavanlaatuisen osa oikeusvaltiota, ja ne kuuluvat Venetsian komission laatiman oikeusvaltion tarkistuslistan mukaan myös oikeusvaltion pääelementteihin.⁹

---

⁵ Kansalaisjärjestön käsitteestä ks. tarkemmin luku 3.2.

⁶ Oikeushenkilöiden perusoikeussuojasta ks. Saraviita 1998, s. 84; Hidén 1999, s. 14–16; Jyränki 2000, s. 285; Lämsineva 2002, s. 107–108; Viljanen 2011, s. 132–135; Tuori 2020, s. 407–408.

⁷ Ks. julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden perusoikeussuojasta lainvalmisteluaineistoista esim. KM 1992:3 ja HE 309/1993 vp, s. 2 sekä tutkimuskirjallisuudesta esim. Hidén 1999, s. 15; Jyränki 2000, s. 285 ja Viljanen 2011, s. 136. Eriävästä näkemyksestä ks. Tuori 2020, s. 407–408.

⁸ Yhdenvertaisuudesta perus- ja ihmisoikeutena ks. Fredman 2023, erit. s. 5–15 ja Ojanen 2024, erit. s. 3–5.

⁹ Oikeusvaltion tarkistuslista 2016, s. 32.

Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojan tarkastelusta tekee kiinnostavan se, ettei sen sisällöstä ja laajuudesta ole täysin yhtenäistä näkemystä lainvalmisteluaineistoissa tai oikeuskirjallisuudessa. Kotimaisessa lainsäädännössä oikeushenkilön perusoikeussuojasta ei ole lainkaan mainintaa, mikä osaltaan lisää sen tulkinnanvaraisuutta. Oikeushenkilön perusoikeussuojaan kuuluvista perusoikeuksista ei ole yksimielisyyttä, mutta niihin on nähty luontevimmaksi liittää sellaisia oikeuksia, joihin kuuluu yhteisöllisiä elementtejä (kokoontumis- ja yhdistymisvapaus, PL 13 §) tai joiden voi katsoa kuuluvan sellaisenaan oikeushenkilölle (oikeus oikeusturvaan, PL 21 §). Sen sijaan sellaisten oikeuksien, jotka liittyvät ihmisten ominaisuuksiin tai kulttuuriin, kuten oikeus yhdenvertaisuuteen (PL 6 §) ja uskonnon- ja omantunnonvapaus (PL 11 §), tai joilla pyritään turvaamaan ihmisarvoinen elämä, esimerkiksi sosiaaliset oikeudet (PL 19 §), on harvemmin nähty kuuluvan oikeushenkilölle.¹⁰ Kuitenkin myös nämä oikeudet voivat olla osa oikeushenkilön perusoikeussuojaa rajatuissa tai vähintäänkin teoreettisissa tilanteissa, koska oikeushenkilön perusoikeussuojaa arvioidaan luonnollisten henkilöiden oikeuksien perusteella.

Keskityn oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojan tarkasteluun kotimaisessa oikeusjärjestyksessä ja Suomeakin velvoittavassa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa. Perusoikeuksista syvennyn yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden oikeuteen, jota ei ole aiemmin tarkasteltu kattavasti oikeushenkilön perusoikeussuojan näkökulmasta. Sen sijaan Euroopan unionin oikeus rajautuu työn ulkopuolelle sen sisältämästä yhdenvertaisuusperiaatteesta ja syrjimättömyyden perusoikeudesta huolimatta, koska oikeushenkilöllä ei ole Euroopan unionin tuomioistuimessa (EUT) Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen verrattavissa olevaa valitusoikeutta.¹¹ Käsittelen kansalaisyhteiskunta- ja poliittisia oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta (KP-sopimus) ja Etelä- ja Väli-Amerikassa useiden valtioiden ratifioimaa American Convention on Human Rights -yleissopimusta (ACHR) vain pintapuolisesti, koska niissä turvatut oikeudet eivät kohdistu oikeushenkilöihin.

Oikeushenkilön perusoikeussuoja on viimeksi ollut oikeudellisen akateemisen keskustelun pinnalla etenkin perusoikeusuudistuksen aikaan 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa, jolloin sitä käsiteltiin myös lainvalmisteluaineistoissa. Ilkka Saraviita on käsitellyt

---

¹⁰ Ks. esim. Saraviita 1998, s. 82–83; Jyränki 2000, s. 285; Lämsineva 2002, s. 109; Saraviita 2011, s. 132–134 ja Viljanen 2011, s. 135.

¹¹ Ks. yhdenvertaisuuden perusoikeudesta EU-oikeudessa Ojanen 2016, s. 137–192. Ks. myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan luku 3 ja SEUT 19 art.

oikeushenkilön perusoikeussuojaa kotimaisen perusoikeusjärjestelmän viitekehyksessä. Hän tarkasteli perusoikeussuojan laajuutta perusoikeuksittain sisällyttämättä yhdenvertaisuuden oikeutta siihen kuuluvaksi.¹² Niin Mikael Hidén kuin Pekka Länsinevakin ovat käsitelleet oikeushenkilön perustuslain nojalla saamaa omaisuudensuojaa erityisesti lainvalmisteluaineistossa tapahtuneen muutoksen pohjalta.¹³ Länsineva myös esitti oman näkemyksensä oikeushenkilön tavanomaista kattavammasta perusoikeussuojasta ja laajensi keskustelun käsittämään oikeushenkilöä koskevia yleisiä oikeusperiaatteita, kuten yhdenvertaisuutta.¹⁴ Veli-Pekka Viljanen on tarkastellut perusoikeusuudistuksen ja sen jälkeistä perustuslakivaliokunnan kantaa oikeushenkilön perusoikeussuojasta ja välillisen puuttumisen teoriasta.¹⁵

Myös oikeushenkilön Euroopan ihmisoikeussopimuksen nojalla saama ihmisoikeussuoja on kiinnostanut tutkijoita. William Schabas on tarkastellut kattavassa teoksessaan *European Convention on Human Rights: A Commentary* muun muassa kansalaisjärjestön valitusoikeutta ja syrjintäkiellon soveltamisalaa niin EIT:n oikeuskäytännön kuin EIS:n valmisteluaineistonkin valossa.¹⁶ Lorenz Dopplinger on selvittänyt artikkelissaan *Legal Persons as Bearers of Rights Under the ECHR*, millaisen teoreettisen viitekehyksen EIT:n ratkaisut antavat paitsi oikeushenkilön ihmisoikeussuojan myös kansalaisjärjestön määrittelylle.¹⁷ Andreas Kulick puolestaan on keskittynyt erityisesti yhtiön EIS:n nojalla saamaan ihmisoikeussuojaan ja esittänyt kriittisiäkin näkemyksiä EIT:n antamista tulkintaohjeista.¹⁸ Ihmisoikeussopimusten takaamaa syrjimättömyyden oikeutta ja sen kehitystä on käsitelty laajalti Sandra Fredmanin teoksessa *Discrimination Law*.¹⁹

1.2 Tutkimuskysymykset ja -aineistot

Selvitän tutkielmassani, millainen perus- ja ihmisoikeussuoja oikeushenkilölle on taattu niin kotimaisessa lainsäädännössä ja lainvalmisteluaineistossa kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksessakin. Huomioin myös perus- ja ihmisoikeussuojaa koskevan oikeuskäytännön vaikutuksen. Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojan laajuuden

---

¹² Saraviita 1998, s. 82–83 ja 2011, s. 133–134.

¹³ Hidén 1999, s. 14–16; Länsineva 2002, s. 106–112.

¹⁴ Länsineva 2002, s. 110–112.

¹⁵ Viljanen 2011, s. 132–135.

¹⁶ Schabas 2015, s. 555–586, 731–752, 1177–1190.

¹⁷ Dopplinger 2020, s. 177–227.

¹⁸ Kulick 2021, s. 537–569.

¹⁹ Fredman 2023, erit. s. 168–246.

tarkastelun lisäksi selvitän, miten oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaisuuteen tulisi säädösten ja niiden valmisteluasiakirjojen sekä oikeuskäytännön valossa arvioida. Aihe on ajankohtainen erityisesti kansallisesti, sillä korkein hallinto-oikeus antoi vuonna 2024 ensimmäisen kattavan oikeushenkilön yhdenvertaisuuden oikeutta koskeneen ennakkoratkaisun. Lisäksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja useiden maiden tuomioistuimet ovat viime vuosikymmenien aikana tarkentaneet oikeusohjeitaan oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojasta. Oikeushenkilöön kohdistuvat oikeudet ja velvollisuudet ovat myös herättäneet laajalti keskustelua eri maissa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Miten oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja on turvattu Suomen lainsäädännössä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksessa?
2. Millainen on oikeushenkilön oikeus yhdenvertaisuuteen kotimaisen oikeusjärjestyksen ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen perusteella?
3. Miten korkein hallinto-oikeus on arvioinut yhdistyksen oikeutta yhdenvertaisuuteen perusoikeutena?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tarkoitus on vastata siihen, millainen oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuoja on kotimaisten ja kansainvälisten säädösten ja niitä koskevien esitöiden perusteella. Kysymyksen perustavanlaatuisuuden takia se läpäisee koko työn, sillä myös yhdenvertaisuussäätelyn soveltamisen lähempi tarkastelu ja oikeuskäytännön analysointi täsmentävät vastausta oikeushenkilön perusoikeussuojan laajuuteen. Jotta voin selvittää, millainen oikeushenkilön ihmisoikeussuoja on kansainvälisestä näkökulmasta, tukeudun myös Euroopan ihmisoikeussopimusta soveltavan EIT:n runsaaseen oikeuskäytäntöön. Korkeimman hallinto-oikeuden antamien oikeushenkilön yhdenvertaisuuden oikeutta koskevien ratkaisujen tarkastelun lisäksi pohdin, miten niissä annetut perustelut suhteutuvat kotimaiseen keskusteluun perusoikeussuojan laajuudesta. Oikeuskäytännön osalta analysoin erityisesti sitä, miten ennakkoratkaisussa KHO 2024:114 on sovellettu syrjintäkieltoa oikeushenkilöön ja miten oikeushenkilötyyppi ja oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonne ovat vaikuttaneet syrjintäoletaman arviointiin.

Pääasiallisina tutkimusaineistoinani ovat perustuslain yhdenvertaisuutta koskeva 6 §, yhdenvertaisuuslaki, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä säädöksiä koskevat esityöt. Lainvalmisteluaineistosta tutkimuskysymysteni kannalta oleellisimpia ovat

perusoikeusuudistuksen yhteydessä laadittu hallituksen esitys, perustuslakivaliokunnan välillistä perusoikeussuojaa käsittelevät lausunnot sekä yhdenvertaisuuslakia koskeva hallituksen esitys. Euroopan ihmisoikeussopimuksen osalta hyödynnän myös yleissopimuksen 12. lisäpöytäkirjan tulkintaa tarkentavaa Euroopan neuvoston selventävää raporttia sekä monipuolisesti oikeushenkilön ihmisoikeussuojan ja syrjimättömyyden oikeuden tulkintaa käsitteleviä EIT:n ratkaisuja. Lisäksi analysoin korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksiä, jotka koskevat oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaisuuteen. Käyn oikeuskirjallisuudessa esitettyjen tulkintojen kanssa vuoropuhelua läpi työn.

Oikeushenkilön perusoikeussuojan tarkastelusta tekee haastavaa se, että sitä koskeva sääntely ja lainvalmisteluaineisto on verrattain epätarkkaa ja tulkinnanvaraista. Perustuslaissa tai yhdenvertaisuuslaissa ei säädetä lainkaan oikeushenkilön oikeuksista, vaan säädösten kohteena on sanamuodon mukaisesti tulkittuna luonnollinen henkilö. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa viitataan oikeushenkilöön ”kansalaisjärjestönä”, mutta käsitettä ei tarkenneta yleissopimuksessa. Vaikka kotimaisissa lainvalmisteluaineistoissa huomioidaan oikeushenkilön perusoikeussuoja, sitä käsitellään pääasiassa rajatusta näkökulmasta, sillä useimmat lausunnot koskevat erilaisia yhteisöjä ja niiden omaisuudensuojaa ja elinkeinovapautta. Lisäksi oikeushenkilön perusoikeussuojaa ja yhdenvertaisuuden oikeutta koskevaa kotimaista oikeuskäytäntöä on varsin niukalti, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että tapauskohtaiselle laintulkinnalle jää runsaasti sijaa.

Oikeuslähdeopin mukaan tarkastelemiani lähteitä voi systematisoida esimerkiksi niiden etusijajärjestyksen ja velvoittavuuden mukaan. Aulis Aarnion 1980-luvulla kehittämän ja 2000-luvulla tarkentaman velvoittavuuteen perustuvan staattisen oikeuslähdeopin²⁰ mukaan säädökset, mukaan lukien kansainväliset yleissopimukset ja EU-oikeus, ovat vahvasti velvoittavia oikeuslähteitä.²¹ Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi tuomioistuimella on velvollisuus perustaa ratkaisunsa niiden varaan. Lainvalmisteluaineistot, jotka paljastavat lainsäätäjän tarkoituksen, ja ennakkoratkaisut luokitellaan heikosti velvoittaviin oikeuslähteisiin, jolloin niitä on mahdollista käyttää oikeudellisen ratkaisun perusteena, mutta vain vahvasti velvoittavan oikeuslähteen ohessa – ne eivät siis sellaisenaan juridisesti sido

---

²⁰ Hirvonen kutsuu Aarnion oikeuslähdeoppia perinteiseksi oikeuslähdeopiksi sen Suomessa saavuttaman hegemonisen aseman takia. Hirvonen 2020, s. 958.

²¹ Aarnio luokittelee säädösten lisäksi maan tavan vahvasti velvoittavaksi oikeuslähteeksi. Tätä on myöhemmin kritisoitu, ks. esim. Tuori 2000, s. 6 ja 175; Siltala 2003, s. 273–274 sekä Huovila 2005, s. 24. Myös Aarnio tunnistaa luokittelun problemaattisuuden, ks. Aarnio 1989, s. 219. Aarnio sisällytti kansainväliset sopimukset ja EU-oikeuden vahvasti velvoittaviin oikeuslähteisiin ajantasaistaessaan teoriaansa, ks. Aarnio 2006, s. 295.

tuomioistuinta. Esimerkiksi oikeustieteellinen kirjallisuus, oikeusperiaatteet ja oikeusvertailevat argumentit ovat sallittuja oikeuslähteitä, joihin päätöksentekijä voi turvautua hankalissa tilanteissa ikään kuin viimesijaisena keinona.²²

Staattista oikeuslähdeoppia hyödynnetään yhä laajasti voimassa olevan oikeuden määrittelyn apuna, mutta sen ajantasaisuutta ja tarpeellisuuttakin on sittemmin kritisoitu. Dynaamisen oikeuslähdeopin kannattajat ovat korostaneet etenkin perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusperiaatteiden keskeistä asemaa oikeusjärjestyksessä.²³ Juha Karhun mielestä oikeuslähdeopissa ei huomioida tarpeeksi perus- ja ihmisoikeusmyönteisen argumentaation vahvistunutta asemaa, mikä tekee oikeuslähdeopin tarpeellisuudesta kyseenalaisen.²⁴ Raimo Siltalan mukaan oikeuslähteiden etusijajärjestyksen tulee olla joustava, koska tilannekohtaiset ratkaisuperusteet ja lähteiden sisällöllinen velvoittavuus vaikuttavat siihen.²⁵

Liikevoimaisessa oikeuslähdeopissa perus- ja ihmisoikeudet sekä oikeusperiaatteet luokitellaan niin kutsutuiksi oikeudenalat ylittäviksi supernormeiksi, koska niiden katsotaan olevan oikeuslähdeopin ja oikeuslähteiden velvoittavuuden takana.²⁶

Koska oikeushenkilön perusoikeussuojasta ei säädetä sanamuodon mukaisesti tulkittuna lain tasolla, on sen tulkinnassa välttämätöntä nojautua säädösten esitöihin ja olemassa oleviin ennakkoratkaisuihin. Joustavuutta ja tilannekohtaisuutta painottavan dynaamisen oikeuslähdeopin mukaan tämä tekee niistä oikeudellisesti velvoittavampia, mitä ne staattisen oikeuslähdeopin perusteella olisivat. Käytännössä ylimpien tuomioistuinten antamien ennakkopäätösten asema onkin usein jopa vahvasti velvoittavien oikeuslähteiden veroinen, jos ratkaisujen perustelut ovat vakuuttavia ja hyväksytyjä.²⁷ Ennakkoratkaisujen yleisen soveltuvuuden heikkoutena on kuitenkin niiden tapauskohtaisuus. Tämä ilmenee myös tarkastelemistani korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuista, joiden keskinäinen vertailu osoittaa perustelujen tapaussidonnaisuuden ja keskinäisen epäsymmetrisyyden tai jopa epäloogisuuden.

---

²² Aarnio 1989, erit. s. 97–111.

²³ Dynaamisesta oikeuslähdeopista ks. tarkemmin esim. Hirvonen 2020, s. 969–963; Neuvonen – Rautiainen 2015, s. 28–53, 52; Nuotio 2005, s. 128–133 ja Hurri 2004, s. 109–115.

²⁴ Karhu 2003, s. 789–807.

²⁵ Siltala 2003, s. 199–203. Ks. oikeuslähteiden muodollisesta ja sisällöllisestä velvoittavuudesta esim. Tuori 2000, s. 295–297 ja s. 325–331; Mähönen 2004, s. 49–64 ja Huovila 2005, s. 22–27.

²⁶ Vrt. Aarnio 2006, s. 307–316 ja s. 332. Aarnio ei kannata perus- ja ihmisoikeuksien asemaa supernormeina, vaikka näkeekin, että ne voivat antaa eri oikeudenaloille tulkintakontekstin.

²⁷ Siltala 2003, s. 199–203.

1.3 Metodit ja työn rakenne

Työn tutkimusmetodina on lainoppi, jonka avulla tarkastellaan voimassa olevaa oikeutta. Lainoppi on oikeudellista argumentaatiota eli oikeussääntöjen tulkintaa ja oikeusperiaatteiden ja prejudikaattinormien punnintaa. Sen avulla voidaan määritellä oikeusnormien keskinäisiä suhteita eli systematisoida oikeussääntöjä ja osin myös muita oikeusnormeja. Lainopin metodia on kuvattu metatason sääntöjen ja periaatteiden kokonaisuudeksi, joka ohjaa niin oikeudellista argumentaatiota kuin oikeussääntöjen systematisointiakin. Oikeudellisen argumentaation tehtäviksi voidaan puolestaan katsoa paitsi oikeusperiaatteiden ja ennakkoratkaisuihin sisältyvien oikeusohjeiden systematisointi sekä oikeussääntöjen tulkinta myös oikeusperiaatteiden ja niitä koskevien oikeudellisten tulkintaratkaisujen arvosidonnainen punninta ja tasapainottaminen.²⁸

Tarkoitukseni on tulkita ja systematisoida oikeussääntöjä, kuten perustuslakia, yhdenvertaisuuslakia ja Euroopan ihmisoikeussopimusta, sekä niitä soveltavia ennakkoratkaisuja. Tutkimuskysymyksiini vastaaminen edellyttää eri laintulkinnan tapojen hyödyntämistä, koska oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojasta säädetään joko niukasti tai ei lainkaan säädösten tasolla. Lähtökohtanani on oikeusnormien sanamuodon mukainen tulkinta. Etenkin analysoidessani säädöksissä perus- ja ihmisoikeuksien subjektista käytettyjä ilmaisuja hyödynnän sanamuodon mukaista tulkintaa. Tulkiten yksityisoikeudellisen oikeushenkilön merkitystä siitä käytettyjen termien arkikielisten ja oikeudellisten merkitysten avulla.²⁹ Voimassa olevan oikeuden lisäksi kuvaan jonkin verran oikeusjärjestyksessä etenkin lainvalmisteluaineiston ja ennakkoratkaisujen myötä tapahtunutta muutosta ja oikeuden kehittymistä kohti nykyistä tulkintatapaa.³⁰ Erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen runsas ja dynaaminen oikeuskäytäntö tekee tästä lähestymistavasta mielekkään. Sovellan myös oikeusvertailevaa tulkintaa verratessani kotimaista oikeusjärjestystä muiden maiden oikeusjärjestyksiin yhteiskunnallisten riippuvuuksien ymmärtämiseksi.³¹

Tutkielmassa painottuu teleologisen tulkinnan hyödyntäminen. Kyseisen tulkintatavan mukaan tulkintavaihtoehdoksi tulisi valita parhaiten lain tai lainsäätäjän tavoitteita vastaava

---

²⁸ Siltala 2003, s. 502. Ks. tulkintaratkaisusta myös Aarnio 1989, s. 301.

²⁹ Sanamuodon mukaisesta tulkinnasta ks. Hirvonen 2011, s. 38–39.

³⁰ Historiallisesta laintulkinnasta ks. Hirvonen 2011, s. 39, 55.

³¹ Vertailevasta laintulkinnasta ks. Hirvonen 2011, s. 39, 55.

tulkinta.³² Teleologinen tulkinta näkyy paitsi siinä, että huomioin esimerkiksi lainvalmisteluaineistossa ilmaistun yhdenvertaisuussääntelyn tavoitteen ja tarkoituksen, myös siinä, että arvioin, miten tämän tulisi näkyä lain tulkinnassa ja soveltamisessa.

Yhdenvertaisuussääntelyn tavoitteen voi nähdä jännitteisenä tutkielman aiheen, oikeushenkilön perusoikeussuojan, kanssa, koska sääntelyn tarkoituksena on oikeuksien takaaminen ihmisyksilöille. Oikeushenkilön nauttiman perusoikeussuojan laajuutta ja voimakkuutta voikin tarkastella myös siitä näkökulmasta, minkälainen oikeushenkilön perusoikeussuojan tulisi kulloisessakin tilanteessa olla, jotta se vastaisi parhaiten sovellettavan lain tavoitetta.

Työhön linkittyvän arvosidonnaisuuden tunnistaminen on tärkeää, koska tarkastelemani yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden oikeus, yhdenvertaisuusperiaate sekä koko perusoikeusjärjestelmä linkittyvät vahvasti arvoihin. Perustuslakia koskeneessa hallituksen esityksen todetaankin, että ”perustuslaissa vahvistetaan ne oikeudelliset arvot, joille yhteiskunnan ja oikeusjärjestyksen kehitys rakentuu”.³³ Se, miten ymmärrämme perusoikeudet tai rajatummin yhdenvertaisuuden oikeuden, heijastaa ennen kaikkea nykyisen yhteiskunnan ja aikakauden käsityksiä. Esimerkiksi nykyajan yhdenvertaisuussääntely pohjautuu ajatukseen siitä, että ihmiset ovat syntyjään keskenään samanarvoisia eli ihmisarvoltaan samanlaisia. Yhdenvertaisuuden käsitteen aikasidonnaisuudesta kertoo kuitenkin se, miten aiemmin esimerkiksi sukupuoli, ihonväri ja uskonto ovat olleet lain tasolla hyväksytyjä perusteita erilaiselle kohtelulle. Se, minkä katsomme hyväksytyksi syyksi erilaiselle kohtelulle, kertookin paitsi tavastamme tulkita yhdenvertaisuussääntelyä myös arvoistamme.³⁴ Työni kannalta on oleellista käsittää, että esimerkiksi tulkinta siitä, tulisiko pörssiyhtiön osakkaiden nauttiman perusoikeussuojan olla verrannollinen pienen yhdistyksen jäsenten saamaan suojaan, on myös arvosidonnainen valinta.

Tutkielmassa siirrytään yleisemmästä oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojan tarkastelusta kohti yksityiskohtaisempaa yhdenvertaisuussääntelyn soveltamisen analysointia. Ensimmäisessä käsittelyluvussa vastaan kysymykseen oikeushenkilön perusoikeussuojasta kotimaisessa oikeusjärjestyksessä: tarkastelen, millaiseksi oikeushenkilön perusoikeussuoja

---

³² Teleologisesta laintulkinnasta ks. esim. Hautamäki 2004, s. 133–150 ja Nurmi 2005, s. 201–202. Hautamäki on kritisoinut teleologista tulkintaa siitä, että se antaa laintulkitsijalle merkittävästi liikkumatilaa, ks. em. teos s. 134.

³³ HE 1/1998 vp, s. 6.

³⁴ Yhdenvertaisuussääntelyn ja yhdenvertaisuusperiaatteen historiasta ks. Fredman 2023, s. 5–15.

on määritelty kotimaisessa lainsäädännössä, lainvalmisteluaineistossa ja tutkimuskirjallisuudessa. Lisäksi selvitän, miten suomalainen doktriini oikeushenkilön välillisestä perusoikeussuojasta vertautuu muiden maiden oppeihin. Toisessa käsittelyluvussa syvennyn Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sitä soveltavan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen määritelmiin kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojasta. EIS:n oikeushenkilöille tarjoaman suojan ymmärtämiseksi on oleellista paneutua paitsi kansalaisjärjestön määritelmään myös oikeuskäytännössä yksityisoikeudelliselle oikeushenkilölle annetun valitusoikeuden laajuuteen.

Kolmannessa käsittelyluvussa syvennyn yhdenvertaisuuteen oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeutena kotimaisen oikeuden ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen perusteella. Tarkastelen, miten henkilöön liittyviä syrjintäperusteita on mahdollista soveltaa oikeushenkilöön ja miten EIS:n syrjintäkieltosääntely turvaa kansalaisjärjestön oikeuksia. Lisäksi selvitän, miten kotimaisessa oikeuskäytännössä on sovellettu yhdenvertaisuussääntelyä oikeushenkilöihin vertailemalla keskenään kahta korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisua. Viimeisessä eli neljännessä käsittelyluvussa syvennyn korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuun KHO 2024:114, jossa otettiin kantaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan (YVTltk) toimivaltuuksiin sekä arvioitiin yhdistykseen kohdistuneen syrjintäolettan syntymistä ja sen mahdollista kumoutumista. Alaluvuissa pohdin, miten tapauksessa sovellettiin syrjintäkieltoa ja arvioitiin syrjintäolettan käsillä oloa sekä millainen merkitys oikeushenkilötyypille ja oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonteelle annettiin syrjintäolettan arvioinnissa. Työ päättyy loppulukuun, jossa kiteytän tutkielman johtopäätökset.

2 Oikeushenkilön perusoikeussuoja kotimaisessa oikeusjärjestyksessä

2.1 Laissa ja lainvalmisteluaineistossa määritelty perusoikeussuoja

Perustuslaissa perusoikeudet taataan ”jokaiselle” ja ”ihmisille”. Esimerkiksi säädöksen 6 §:n mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä, 7 §:ssä määrätään, että jokaisella on oikeus elämään ja 15 §:ssä säädetään, että jokaisen omaisuus on turvattu. Kielto muodossa olevissa säännöksissä puolestaan käytetään sanamuotoa ”ketään”. Tästä on esimerkkinä yhdenvertaisuussäännöksen toinen momentti, jonka mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan muun muassa sukupuolen perusteella. Kaikilla edellä mainituilla sanoilla, ”jokainen”, ”ihmiset” ja ”ketään”, viitataan hallituksen esityksen mukaan luonnollisiin henkilöihin eli ihmisyksilöihin.³⁵

Perusoikeuksien suojan kohdetta koskevaa muotoilua muutettiin vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa vuoden 1919 hallitusmuodosta (HM, 94/1919), jossa perusoikeudet kohdistuivat ”jokaisen” sijaan ”kansalaisiin”. Varhaisemman kansalainen-termin voi nähdä kuvastavan perusoikeuksien historiaa ennen kaikkea vapausoikeuksina, joiden pääasiallinen tehtävä oli suojata kansalaista valtion mielivaltaiselta puuttumiselta.³⁶ Lisäksi perusoikeudet turvattiin aiemmin pääasiassa Suomen kansalaisille, kun perusoikeusuudistuksen jälkeen niiden kohteeksi tulivat kaikki valtion alueella eli Suomen oikeudenkäyttöpiirissä olevat ihmiset. Uudistuksen taustalla vaikuttivat perusoikeusuudistuksen mallinakin olleet ihmisoikeussopimukset.³⁷ Saraviita on lisäksi huomauttanut, että sanana ”jokainen” voidaan ”kansalaista” helpommin ulottaa koskemaan myös juridisia henkilöitä.³⁸

Perustuslain 20 § eroaa muotoilunsa ja soveltamisalansa osalta lain muista säännöksistä: sen mukaan vastuu luonnosta ja monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Sanalla ”kaikki” viitataan poikkeuksellisesti ihmisyksilöiden lisäksi julkiseen valtaan ja yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin.³⁹ Säännöksen toisessa momentissa veloitetaan suoraan julkista valtaa: ”julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus

---

³⁵ HE 309/1993 vp, s. 23.

³⁶ Kyseessä on nk. vertikaalinen perusoikeussuoja. Ks. tarkemmin perusoikeusuudistuksessa tapahtuneesta perusoikeuksien vertikaali- ja horisontaalisuojaa koskeneesta muutoksesta esim. Viljanen 1988, s. 273–275; Jyränki 2000, s. 288; Karapuu 2011, s. 84–85.

³⁷ Viljanen 1996, s. 788–813; Saraviita 2011, s. 134–135; Ojanen – Scheinin 2011, s. 171–196.

³⁸ Saraviita 1998, s. 83.

³⁹ Vihervuori 2011, s. 760.

terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.” Hallituksen esityksessä todetaan, että laajalla ympäristövastuulla on haluttu korostaa esimerkiksi sitä, että luonto on kaikille ihmisille jakamattomasti kuuluva ”ihmisyksilöiden” oikeus, joka kuuluu tulevillekin sukupolville, minkä takia myös ”ympäristönsuojelu edellyttää laaja-alaista yhteistyötä eri tahojen kesken”.⁴⁰

Perusoikeusuudistusta koskevassa lainvalmisteluaineistossa ei ole käsitelty oikeushenkilön perusoikeussuojaa kovinkaan kattavasti. Hallituksen esityksen mukaan oikeushenkilön perusoikeussuojaa koskeva aikaisempi tulkintakäytäntö säilyy yhä voimassa, eli perusoikeusuudistuksessa ei muutettu aiempaa teoriaa perusoikeussuojan laajuudesta.⁴¹ Hallituksen esityksessä viitattiin erityisesti perustuslakivaliokunnan vuonna 1982 antamaan lausuntoon, jossa on eritelty omaisuudensuojan näkökulmasta, milloin perusoikeussuoja voi koskea myös oikeushenkilöitä. Teorian mukaan juridinen henkilö muodostuu luonnollisista henkilöistä, jotka toimivat oikeushenkilön taustalla. Näin ollen yksityisoikeudellisen oikeushenkilön varallisuuteen puuttuminen merkitsisi tosiasiasa välillistä puuttumista sen taustalla olevien ”kansalaisten” eli fyysisten henkilöiden omaisuuteen, mikä olisi silloin voimassa olleen HM 6 §:n vastaista.⁴² Tähän lausuntoon viittaavassa vuoden 1993 hallituksen esityksessä välillistä perusoikeussuojaa ei enää rajata koskemaan vain omaisuudensuojaa, vaan siihen viitataan yleisemmin: ”Perusoikeussäännökset ulottuvat oikeushenkilöihin välillisesti, sillä oikeushenkilön asemaan puuttuminen saattaa merkitä kajoamista oikeushenkilön taustalla olevan yksilön oikeuksiin.”⁴³

Hallituksen esityksen mukaan monet ehdotetut perusoikeudet ovat luonteensa takia sellaisia, että ne sisältyvät oikeushenkilönkin perusoikeussuojaan myös sellaisenaan riippumatta siitä, vaikuttaako oikeusasemaan puuttuminen oikeushenkilön taustalla oleviin fyysisiin henkilöihin. Oikeuskirjallisuudessa tällaisten oikeuksien on katsottu kuuluvan poikkeuksellisesti niin kutsutun välittömän perusoikeussuojan piiriin.⁴⁴ Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, ettei kyseisten perusoikeussäännösten jättäminen suojan ulkopuolelle olisi niiden ”tarkoituksen toteutumisenkaan kannalta perusteltua”. Tällaisiksi perusoikeuksiksi mainitaan oikeusturvaan sisältyvät hallinnon ja lainkäytön oikeusturvatakeet sekä

---

⁴⁰ HE 309/1993 vp, s. 66. Ks. myös Saraviita 1998, s. 85 ja Länsineva 2002, s. 110.

⁴¹ HE 309/1993 vp, s. 23.

⁴² PeVL 18/1982 vp, s. 2.

⁴³ HE 309/1993 vp, s. 23.

⁴⁴ Ks. esim. Länsineva 2002, s. 109; Viljanen 2011, s. 136.

kollektiivisesti harjoitettavat vapausoikeudet, kuten yhdistymis- ja kokoontumisvapaus, joka tulisi turvata etenkin yhdistyksille.⁴⁵ Sen sijaan 16 pykälän sivistykselliset oikeudet, kuten oikeus maksuttomaan opetukseen ja tieteen, taiteen ja opetuksen vapaus, mainitaan hallituksen esityksessä sellaisiksi perusoikeuksiksi, jotka rajautuvat oikeushenkilön perusoikeussuojan piirin ulkopuolelle.⁴⁶ Samankaltaisiksi ilman suojaa jääviksi perusoikeuksiksi on sittemmin katsottu kaikki taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet (TSS-oikeudet), jotka kohdistuvat nimenomaan ihmisyksilöihin.⁴⁷

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”vakiintuneen lainsäädäntökäytännön mukaisesti” valtio, kunnat sekä julkioikeudelliset yhteisöt ja laitokset ovat perusoikeussuojan ulkopuolelle jääviä oikeushenkilöitä. Varhaisemman lainsäädäntökäytännön osalta viitataan perustuslakivaliokunnan omaisuudensuojan laajuutta koskeneisiin lausuntoihin, joiden mukaan julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden, kuten kuntien ja valtioiden, omaisuus jää HM 6 §:n suojan ulkopuolelle.⁴⁸ Perustuslakivaliokunta on vuoden 1997 lausunnossaan katsonut, ettei esimerkiksi kunnalla ole perustuslainmukaista oikeutta saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi, koska julkisoikeudelliset oikeushenkilöt eivät nauti perusoikeussuojaa.⁴⁹ Valiokunta ei ole lausunnoissaan perustellut tarkemmin, miksi perusoikeussuoja ei ulotu julkisoikeudellisiin oikeushenkilöihin. Poikkeuksellisesti evankelis-luterilaisen kirkon on katsottu saavan perustuslain 11 §:n perusteella turvaa uskonnolliseen yhdistymisvapauteen, johon lukeutui myös uskonnollisen yhdiskunnan oikeus tietynasteiseen sisäiseen autonomiaan.⁵⁰

Vaikka perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä oikeushenkilön välillinen perusoikeussuoja on ilmaistu ytimekkäästi, perustuslakiin ei ole sisällytetty mainintaa siitä. Kuten Saraviita on todennut, nykyinen perustuslain teksti ei itsessään paljasta, että oikeushenkilöllä olisi lainvalmisteluaineistossa mainittua luonnollisiin henkilöihin kiinnittyvää välillistä saati välitöntä, esimerkiksi prosessuaalista, oikeussuojaa.⁵¹ Oikeushenkilön perusoikeussuojaa ei otettu mukaan lakiin mahdollisesti siksi, koska

---

⁴⁵ HE 309/1993 vp, s. 23.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ks. esim. Hidén 1996, s. 760; Jyränki 2000, s. 285; Saraviita 2005, s. 172–173 ja Saraviita 2011, s. 134. Vrt. kuitenkin Länsineva 2002, s. 110. Länsineva huomauttaa, ettei esim. kaikkia sosiaalisia oikeuksia tule kategorisesti rajata oikeushenkilön perusoikeussuojan ulkopuolelle.

⁴⁸ HE 309/1993 vp, s. 23. Ks. myös perustuslakivaliokunnan lausunnot PeVL 18/1982 vp, s. 2; PeVL 6/1990 vp, s. 1 ja PeVL 7/1990 vp, s. 1.

⁴⁹ PeVL 24/1997 vp, s. 3. Ks. myös Viljanen 2011, s. 137.

⁵⁰ PeVL 57/2001 vp, s. 2.

⁵¹ Saraviita 1998, s. 83.

säännöksestä olisi ollut vaikeaa saada riittävän yksiselitteistä ja yleistettävissä olevaa välillisen perusoikeussuojan teorian tulkinnanvaraisuuden ja tapauskohtaisuuden takia.⁵² Lisäksi välillisen suojan oppi on perinteisesti liitetty rajattuihin perusoikeuksiin, kuten omaisuudensuojaan, minkä takia sen laajentaminen koskemaan yleisemmin perusoikeuksia olisi voinut johtaa vaikeasti ennalta-arvattavissa oleviin soveltamistilanteisiin. Oikeushenkilön perusoikeussuojasta säättäminen olisi myös voinut hämärtää perusoikeussäännösten ensisijaista tarkoitusta eli ihmisten oikeuksien turvaamista.⁵³

2.2 Perusoikeussuojan laajuus oikeuskirjallisuudessa

Oikeushenkilön perusoikeussuojasta on keskusteltu Suomessa jo ennen perusoikeusuudistusta, etenkin 1970-luvulla, jolloin debatin keskiössä olivat oikeushenkilön oikeus omaisuudensuojaan ja sitä koskevan perusoikeussuojan laajuus.⁵⁴ Perustuslakivaliokunnan saman vuosikymmenen aikana kehittämä oppi välillisestä perusoikeussuojasta vahvisti käsityksen juridisten henkilöiden välillisestä perusoikeussuojasta.⁵⁵ Perusoikeusuudistuksen myötä keskustelu oikeushenkilön perusoikeuksista ja välillisen suojan mallista vilkastui jälleen. Akateemikkojen tarkastelun kohteena on ollut paitsi perusoikeussuojan teoreettinen laajuus myös se, mitä lakien esitöissä on todettu välillisestä perusoikeussuojasta ja miten etenkin perustuslakivaliokunta on käytännössään tulkinnut oikeushenkilön perusoikeussuojaa.⁵⁶ Tällä vuosikymmenellä Kaarlo Tuori on tuonut esiin kuntien mahdollisen perusoikeussuojan tarpeen, mikä on siirtänyt keskustelua yksityisistä oikeushenkilöistä julkisiin.⁵⁷

Perusoikeusuudistuksen myötä oikeuskirjallisuudessa on yleisesti tulkittu, että yksityistä oikeushenkilöä koskee soveltuvin osin välillinen, mutta joissakin tapauksissa hallituksen esityksen mukaisesti niin kutsuttu välitön perusoikeussuoja. Välillisen perusoikeussuojan määritelmästä ei ole ollut epäselvyyttä, vaan siinä on nojaututtu hallituksen esitykseen ja perustuslakivaliokunnan käytäntöön: mikäli oikeushenkilön oikeusasemaan puuttuminen tarkoittaa välillisesti sen muodostavien fyysisten henkilöiden oikeusasemaan puuttumista,

---

⁵² Perustuslain säännökset on pyritty laatimaan mahdollisimman tiiviisti ja yleisesti, muun muassa siksi, ettei niitä tarvitsisi muuttaa usein. Tämä on johtanut tulkintakäytännön painottamiseen Suomessa. Ks. tarkemmin Hidén 1999, s. 4–5.

⁵³ Perustuslain tavoitteista ks. HE 1/1998 vp, s. 63.

⁵⁴ Ks. esim. Hidén 1971, s. 49–54, Kastari 1972, s. 70–80, Rieppola 1973, s. 183–189, Sainio 1978, s. 209–223

⁵⁵ PeVL 5/1978 vp, s. 1; PeVL 18/1982 vp, s. 2.

⁵⁶ Ks. esim. Hidén 1996, s. 760–761 ja 1999, s. 14–16; Saraviita 1998, s. 84–85 ja 2005, s. 172–173; Viljanen 2011, s. 132–137; Jyränki 2000, s. 285; Lämsineva 2002, s. 105–116.

⁵⁷ Tuori 2020, erit. s. 407–408.

kyseinen perusoikeus koskee myös oikeushenkilöä.⁵⁸ Välillisen perusoikeussuojan käsitettä enemmän keskustelua on herättänyt se, mitkä perusoikeudet kuuluvat suojan piiriin ja missä määrin perusoikeussuojaa tulisi erilaisille oikeushenkilöille antaa.

Saraviita on tarkastellut yksityisoikeudelliseen oikeushenkilöön kohdistuvaa perusoikeussuojaa rajaamalla sitä oikeuskohtaisesti. Hänen mukaansa oikeushenkilön perusoikeussuoja sisältää muun muassa luottamuksellisen viestin salaisuuden ja viestinnän vapauden silloin, kun kyseessä on yhteisön nimissä tapahtuva viestintä, asiakirjajulkisuuden, yhdistymis- ja mielenosoitusvapauden silloin, kun kyseessä on yhdistyksen järjestämä mielenosoitus sekä tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden tilanteessa, jossa on kyse oikeushenkilön asemasta.⁵⁹ Sen sijaan yhdenvertaisuussäännösten ja TSS-oikeuksien Saraviita on katsonut kohdistuvan ”selkeästi vain fyysisiin henkilöihin”.⁶⁰ Perusoikeussuojan ulkopuolelle on usein katsottu jäävän muun muassa monet sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet, kuten oikeus maksuttomaan perusopetukseen (PL 16.1 §), välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (PL 19.1 §) sekä asuntoon (PL 19.4 §). Esimerkiksi Viljanen ja Länsineva ovat sittemmin olleet pääosin samaa mieltä Saraviidan kanssa oikeushenkilön perusoikeussuojan sisällöstä.⁶¹ Länsineva täydensi oikeuksien listaa vielä omaisuudensuojalla, elinkeinovapaudella, uskonnonvapaudella sekä oikeudella yhdenvertaiseen kohteluun ja syrjimättömyyteen. Länsineva myös tarkensi, ettei TSS-oikeuksia kannata sulkea kategorisesti oikeushenkilön perusoikeussuojan ulkopuolelle, koska esimerkiksi sosiaalisia oikeuksia koskevat perusoikeussäännökset voivat olla merkityksellisiä tietyissä soveltamistilanteissa.⁶²

Perustuslakivaliokunnan käytännön pohjalta on tulkittu, että oikeushenkilön saaman perusoikeussuojan vahvuus voi vaihdella tilannekohtaisesti. Viljanen ja Länsineva ovat katsooneet, ettei oikeushenkilön nauttima perusoikeussuoja ole yhtä tehokasta tai vahvaa kuin luonnollisen henkilön. Tästä on osoituksena esimerkiksi vuoden 1997 perustuslakivaliokunnan lausunto, jossa se katsoi, että tavallisella lailla oli mahdollista säätää laajempia rajoituksia omistusoikeuteen silloin, kun ne kohdistuivat vain oikeushenkilön

---

⁵⁸ Ks. esim. Saraviita 1998, s. 84; Hidén 1999, s. 14–16; Jyränki 2000, s. 285; Länsineva 2002, s. 107; Saraviita 2011, s. 132; Viljanen 2011, s. 132.

⁵⁹ Saraviita 1998, s. 84. Ks. myös Saraviita 2005, s. 172–173 ja 2011, s. 133–134.

⁶⁰ Saraviita 2011, s. 133–134.

⁶¹ Länsineva 2002, s. 110; Viljanen 2011, s. 134–135.

⁶² Länsineva 2002, s. 110. Saraviita kuitenkin mainitsi jo vuonna 1998 oikeushenkilön oikeuden omaisuudensuojaan ja elinkeinovapautteen käydessään läpi oikeushenkilön perusoikeussuojan teoriaa ja sisällytti myöhemmin Länsinevankin luettelemat oikeudet TSS-oikeuksia ja yhdenvertaisuuden oikeutta lukuun ottamatta listaansa. Ks. tarkemmin Saraviita 1998, s. 83 ja 2011, s. 133–134.

oikeuksiin yksilöiden sijaan. Perustuslakivaliokunta antoi siis selkeää merkitystä sille, kohdistuuko lainsäädäntöhanke vain oikeushenkilöiden oikeuksiin ja näin ollen välillisesti luonnollisiin henkilöihin.⁶³

Perustuslakivaliokunnan on tulkittu hyödyntäneen oikeushenkilön perusoikeussuojan laajuuden arvioinnissa eräänlaista liukuvaa asteikkoa tiukan kategorisoinnin sijaan. Se totesi ensimmäisen kerran vuoden 1996 lausunnossaan, että mitä etäämpänä oikeushenkilö on yksilöistä ja mitä vähäisempiä ja välillisempiä toimenpiteiden vaikutukset ovat yksilöiden konkreettisiin taloudellisiin etuihin, sitä epätodennäköisempää on, että oikeushenkilöön kohdistuvat toimenpiteet olisivat ristiriidassa yksilön omaisuudensuojan kanssa.⁶⁴ Tämän pohjalta Länsineva on katsonut, että oikeushenkilön nauttiman suojan kannalta on merkityksellistä, miten lakiehdotuksen vaikutukset ulottuvat luonnollisiin henkilöihin asti ja millainen oikeushenkilö on kyseessä.⁶⁵ Länsineva onkin painottanut, että juridisen henkilön oikeussuojaa tarkasteltaessa on syytä huomioida yksilöliittymän vahvuuden lisäksi se, minkälainen oikeushenkilö on kyseessä: kansainvälisen pörssiyrityksen ja pienen perheyriksen perusoikeusintressejä ei tulisi perusteettomasti rinnastaa toisiinsa. Esitetyn esimerkin mukaan pörssiyrityksen toimintaan kohdistetuilla rajoitustoimenpiteillä puututaan lähinnä vain osakkeenomistajien omaisuudensuojaan heidän yhtiöön sijoittamiensa varojen osalta, kun taas pienen perheyriksen ollessa kyseessä rajoitustoimi voi koskea useaa eri perusoikeutta.⁶⁶

Hidén on osoittanut aiheellisesti, että perustuslakivaliokunnan lausunnoissa on ollut sisäistä vaihtelevuutta tavassa, jolla perusoikeussuojan laajuutta on käsitelty. Ennen perusoikeusuudistusta ja osin myös sen jälkeen oikeushenkilön omaisuuden perusoikeussuojaa on sovellettu niin, ettei kaikissa tapauksissa ole huomioitu, miten lakiehdotukset käytännössä vaikuttaisivat oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemaan. Hidén onkin korostanut, että oikeushenkilön perusoikeussuojan soveltamisessa tulisi pitäytyä sen määritelmän rajoissa eli mahdollista perusoikeuden loukkausta pitäisi pääsääntöisesti arvioida yksilölle aiheutuvat haitan avulla. Huolimatta perustuslakivaliokunnan näkemyksestä, jonka mukaan välillisen suojan oppi olisi saavuttanut

---

⁶³ Länsineva 2002, s. 108; Viljanen 2011, s. 135; PeVL 17/1997 vp, s. 3. Kyseisessä lausunnossa valiokunta myös katsoi, että tavallisen lainsäätämisenjärjestyksen edellytyksenä oli, että lain piiriin tulevat luonnolliset henkilöt jätettäisiin rajoitusten ulkopuolelle ja että rajoitusten jatkuminen säädettäisiin koskemaan vain oikeushenkilöiden omistuksia (s. 3).

⁶⁴ PeVL 45/1996 vp, s. 2.

⁶⁵ Länsineva 2002, s. 108.

⁶⁶ Ibid., s. 112.

vakiintuneen aseman jo ennen perusoikeusuudistusta, näin ei käytännössä näyttänyt tapahtuneen vielä vuosituhannen vaihteeseen mennessä.⁶⁷

Länsineva on yhtynyt Hidénin tulkintaan perustuslakivaliokunnan perusoikeusuudistuksen jälkeen antamista lausunnoista ja tunnistanut perustuslakivaliokunnan tavan soveltaa välillistä perusoikeussuojan oppia ajoittain jopa ”puolivälittömästi” lainsäädäntökäytännössään. Esimerkiksi perustuslakivaliokunnan telemarkkina- ja sähkömarkkinalainsäädäntöä koskevissa lausunnoissa on arvioitu, miten lakiehdotukset vaikuttavat perusoikeuksiin omaisuudensuoja- ja elinkeinovapaussäännösten kannalta, vaikka sääntelyt kohdistuvat merkittävilta osin suuriin yrityksiin, jolloin niiden vaikutukset taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin jäävät löyhiksi. Hän ei kuitenkaan pidä perustuslakivaliokunnan vaihtelevaa käytäntöä niin huolestuttavana asiana kuin Hidén, vaan näkee ymmärrettävänä, ettei teoreettisessa lakien säätämisvaiheessa voida tarkkaan arvioida, miten lainsäädännöllinen toimenpide tulee konkreettisesti vaikuttamaan oikeushenkilön taustalla olevien yksilöiden asemaan.⁶⁸ Hidén sen sijaan katsoo perustuslakivaliokunnan ”automaattisen soveltamistavan” lähestyvän välittömän oikeussuojan mallia, jossa ei tarvitse huomioida yksilöiden oikeusasemaa välillisen opin vastaisesti. Hän korostaakin, ettei kaikenlainen esimerkiksi yrityksen omaisuuden puuttuminen täytä perusoikeuden loukkauksen kriteerejä, vaan teosta tulisi aiheutua ”yksilön taloudellisen edun konkreettista ja riittävän merkittävää kaventumista”.⁶⁹

Suurin osa perusoikeuskeskusteluun osallistuneista on pitäytynyt lainvalmisteluaineistossa esitetystä tulkinnasta, jonka mukaan oikeushenkilö voi perusoikeuden luonteen takia rajatuissa tilanteissa nauttia välitöntä suojaa lähestyvistä perusoikeussuojasta. Hallituksen esityksen on katsottu merkitsevän, että etenkin prosessuaaliset oikeudet, kuten oikeus hyvään hallintoon ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, sekä kokoontumisvapaus koskevat oikeushenkilöitä riippumatta siitä, vaikuttaako oikeushenkilön oikeusasemaan puuttuminen sen taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin.⁷⁰ Viljanen on tarkentanut, että esimerkiksi oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä turvaa yksilön oikeuksia että suojaa instituutioita, minkä takia oikeushenkilöiden jättäminen suojan ulkopuolelle ei olisi

---

⁶⁷ Hidén 1996, s. 750–760 ja 1999, s. 14–16.

⁶⁸ Länsineva 2002, s. 108.

⁶⁹ Hidén 1996, s. 760 ja 1999, s. 16.

⁷⁰ Esim. Länsineva 2002, s. 107–108; Saraviita 2005, s. 172–173 ja 2011, s. 134; Viljanen 2011, s. 132–133. Ks. myös HE 309/1993 vp, s. 23.

perusteltua.⁷¹ Hidén on kuitenkin perustellusti muistuttanut, että perusoikeuksien ensisijaisena tarkoituksena on ihmisten perusoikeuksien turvaaminen, minkä takia välillisen suojan mallista irtautumiseen tulee suhtautua pidättyvästi.⁷²

Länsineva on ehdottanut, että yksityinen oikeushenkilö voisi yleisemminkin saada lainvalmisteluaineistossa kuvattua välillistä suojaa vahvempaa perusoikeussuojaa. Tämä olisi hänen mukaansa oikeusvaltioideologian mukaista, eikä vähentäisi yksilöille annettavaa suojaa, koska oikeushenkilön nauttimaan oikeussuojan vahvuutta arvioidaan tilannekohtaisesti liukuvan asteikon mukaan. Länsineva tarkasteleekin perusoikeuksia yksilöllisten oikeuksien lisäksi myös oikeusjärjestyksen läpäisevinä perustavanlaatuisina yleisinä oikeusperiaatteina, joita tulisi kunnioittaa oikeushenkilönkin kohdalla. Teorian mukaan oikeushenkilön tulisi saada välillistä suojaa suurempaa suojaa perustuslain kannalta keskeisten oikeusvaltioperiaatteiden, kuten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan, loukkauksilta. Tämän perusteella esimerkiksi yhtiön tai yhdistyksen syrjivä kohtelu voisi olla perustuslainvastaista ilman hyväksytyä tavoitetta, vaikka teon ei katsottaisi syrjineen oikeushenkilön taustalla olevaa ihmistä. Länsineva ei näe perusteltua syytä sille, että oikeushenkilön perusoikeussuojaa tulisi aina arvioida välillisen suojan mallin mukaan, vaan näkee mahdolliseksi, että oikeushenkilö saisi itsessään tavanomaista suurempaa perusoikeussuojaa.⁷³ Ajatus oikeushenkilön nauttimasta laajasta perusoikeussuojasta on kiehtova, mutta herättää pohtimaan, tarvitsevatko juridiset henkilöt tällaista lisäsuojaa. Perusoikeussuojan laajentamista on myös vaikea nähdä perustelluksi perusoikeusjärjestelmän tavoitteiden näkökulmasta.

Oikeuskirjallisuudessa on perinteisesti oltu hallituksen esityksen ja perustuslakivaliokunnan kanssa yksimielisiä tulkinnasta, jonka mukaan oikeushenkilön perusoikeussuoja koskee vain yksityisiä oikeushenkilöitä. Esimerkiksi valtion ja sen laitosten sekä kuntien on katsottu jäävän vaille perusoikeuksia myös prosessuaalisten oikeuksien osalta.⁷⁴ Saraviita esittää poikkeuksena, että eräät kunnallisen itsehallinnon piiriin kuuluvat toiminnot sekä kunnan omaisuus voivat kuitenkin kuulua perusoikeussuojan piiriin. Yhtäläisesti esimerkiksi paliskunnat voivat omata perusoikeussuojaa varallisuuden ja toimintavapauden osalta.⁷⁵

---

⁷¹ Viljanen 2011, s. 133.

⁷² Hidén 1999, s. 15–16.

⁷³ Länsineva 2002, s. 109–111.

⁷⁴ Ks. esim. Saraviita 1998, s. 84; Hidén 1999, s. 16; Jyränki 2000, s. 285; Länsineva 2002, s. 106; Saraviita 2011, s. 133; Viljanen 2011, s. 136. Ks. myös PeVL 24/1997 vp.

⁷⁵ Saraviita 1998, s. 84–85 ja 2011, s. 133.

Viljanen on lisäksi huomauttanut, että myös julkisoikeudellisesti järjestetyt evankelis-luterilainen kirkko (kirkkolaki, 652/2023) ja ortodoksinen kirkko (laki ortodoksisesta kirkosta, 985/2006) saavat perustuslain 11 §:n nojalla suojaa uskonnollisina yhteisöinä kirkkojen sisäiseen autonomiaan.⁷⁶

Tuori on ehdottanut, että kuntien asemaa perusoikeussuojan ulkopuolella tarkasteltaisiin uudestaan erityisesti omaisuuden suojan näkökulmasta. Hän perustelee näkemystään sillä, että myös kunnat saattavat tarvita oikeudellista suojaa valtiolta, koska ne eivät aina ole osa sitä julkista valtaa, jolta perusoikeuksien on ajateltu tarjoavan suojaa ja jonka tulisi huolehtia perusoikeuksien toteutumisesta. Tuori arvioi, että myös kuntiin voitaisiin soveltaa välillisen perusoikeussuojan mallia, sillä kunnan omaisuuteen puuttuminen vaikuttaa välillisesti veroja maksaneisiin kuntalaisiin. Kunnilla on jo perustuslain 121 §:ssä turvatun itsehallinnon nojalla oikeus päättää omaisuudestaan ja hankkia varallisuutta muun muassa verotusoikeudella.⁷⁷

Vaikka ymmärrän Tuorin esittämät perustelut sen puolesta, että kuntien pitäisi voida saada parempaa suojaa valtion oikeudenloukkauksia vastaan, näen kuntien nauttimassa välillisessä perusoikeussuojassa ongelmallisuuksia ennen kaikkea siinä, voidaanko kunnan oikeuksiin puuttuminen tosiasiallisesti katsoa vaikuttavan kuntalaisten oikeuksiin heikentävästi. Tuori ei käsittele kunnan mahdollisesti nauttiman perusoikeussuojan tasoa, mutta kunnan jäsenten yhteyden kuntaan voinee katsoa jäävän niin löyhäksi, ettei kunnan saama perusoikeussuoja olisi erityisen voimakasta.

2.3 Suomalainen oppi perusoikeussuojasta kansainvälisessä vertailussa

Oikeushenkilön mahdollisen perus- ja ihmisoikeussuojan laajuus eri oikeusjärjestyksissä on ollut viimeisten vuosikymmenien aikana ajankohtainen keskustelunaihe paitsi Euroopassa myös Pohjois-Amerikassa. Sen sijaan Suomen kanssa samankaltaisen oikeusjärjestyksen omaavassa Ruotsissa oikeushenkilön perusoikeussuoja ei ole ollut kovin runsaasti esillä lainsäädännössä tai kirjallisuudessa. Ruotsin hallitusmuodon (regeringsformen, RF) perusoikeuksia koskevassa 2 luvussa ei mainita suoraan, koskeeko lain antama perusoikeussuoja luonnollisten henkilöiden lisäksi oikeushenkilöitä, mikä vastaa Suomen perustuslain sanamuotoa. Hallitusmuodon kielellisen tarkastelun perusteella perusoikeussuoja

---

⁷⁶ Viljanen 2011, s. 137. Ks. myös PeVL 57/2001 vp.

⁷⁷ Tuori 2020, s. 407–408. Tuori viittaa artikkelissaan sote-uudistukseen, jossa kuntien omaisuutta siirrettiin maakunnille. Hallitus ja perustuslakivaliokunta katsoivat, etteivät kunnat nauti perustuslain 15 §:n omaisuudensuojaa. Sen sijaan kunnallisen omaisuuden tulkittiin voivan saada suojaa perustuslain 121 §:n takaamasta kunnallisesta itsehallinnosta. Ks. tarkemmin s. 397 sekä HE 15/2017 vp ja PeVL 26/2017 vp.

koskee ”jokaista”, *var och en* (RF 2:1) ja kielteisissä säännöksissä ”ketään”, *någon* (RF 2:12). Vuoden 2010 perustuslakiuudistuksessa hallitusmuodon *medborgare*-sana korvattiin ”jokaisella”, mutta uudistuksen taustalla oli, kuten Suomessa, ennen kaikkea halu laajentaa perusoikeussuoja koskemaan valtion alueella olevia ihmisiä kansalaisuudesta riippumatta.⁷⁸

Myös Ruotsin hallitusmuodossa säädetyt perusoikeudet koskevat lain esitöiden mukaan joko ensisijaisesti tai pelkästään luonnollisia henkilöitä. Ainoastaan työtaisteluoikeutta käsittelevä 14 § kattaa selvästi myös oikeushenkilöt.⁷⁹ Lainvalmisteluaineistosta kuitenkin selviää, että oikeushenkilöllä voi olla perusoikeussuoja sellaisissa tilanteissa, joissa se on luonnollista, ”i de fall när detta framstår som naturligt”. Siihen, koskeeko tietty perusoikeus oikeushenkilöä, vaikuttavat muun muassa yksittäisen tilanteen olosuhteet ja sovellettavien oikeuksien luonne.⁸⁰ Selkeä esimerkki perusoikeudesta, jonka on ”luonnollisesti” tulkittu kuuluvan myös oikeushenkilöille, on oikeus omaisuudensuojaan (RF 2:18).⁸¹

Ruotsin hallitusmuodon on perinteisesti katsottu antavan yksilölle suojaa pääasiassa valtiovaltaa vastaan toisen ihmisyksilön sijaan, mikä vastaa Suomessa ennen perusoikeusuudistusta vallinnutta käsitystä.⁸² Tämän takia on ymmärrettävää, että oikeushenkilöiden osalta oikeudellista keskustelua on herättänyt oikeushenkilön oikeus perusoikeuksiin suhteessa viranomaisiin.⁸³ Toinen, edellä mainittua merkittävämpi, kritiikin kohde on ollut Ruotsin laintulkinnan eroaminen Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkintakäytännöstä, jossa yksityisellä oikeushenkilöllä katsotaan esimerkiksi olevan luonnollisen henkilön kanssa rinnasteinen oikeus nostaa kanne ihmisoikeusrikkomusta vastaan. Ruotsin oikeusjärjestelmän oikeushenkilölle takaama perusoikeussuoja on pidetty liian epäselvänä, oikeudellisesti epävarmana ja heikkona etenkin toisia yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä kohtaan.⁸⁴ Keskustelulla on yhtymäkohtia Suomessa perusoikeusuudistuksen jälkeen vakiintuneeseen käsitykseen perusoikeuksien horisontaalivaikutuksesta, jonka mukaan

⁷⁸ Prop. 2009/10:80 s. 248 ja 257.

⁷⁹ RF 14 §:n mukaan työntekijän ja työnantajan yhdistyksellä, ”en förening av arbetstagare samt arbetsgivare och en förening av arbetsgivare”, on oikeus työtaistelutoimenpiteisiin työmarkkinoilla.

⁸⁰ Prop. 1975/76:209 s. 141. Ks. myös Holmberg – Stjernquist 2012, s. 82.

⁸¹ NJA 2018 s. 753.

⁸² Holmberg – Stjernquist 2012, s. 2–3; Åhman 2006, s. 464. Ks. Ruotsin perustuslain säätämisen historiasta Bernitz 2010, s. 821–323.

⁸³ Tällaisia oikeushenkilölle mahdollisesti kuuluvia perusoikeuksia ovat esimerkiksi oikeus välttyä taannehtivasti määrättyltä verolta (RF 2:1.2) ja laittomalta kotietsinnältä (RF 2:6) sekä mahdollisuus harjoittaa elinkeinoa (RF 2:20). Ks. esim. Warnling-Nerep 2010, s. 95 ja Warnling Conradsson – Nilsson 2020, s. 173.

⁸⁴ Åhman 2006, s. 82; Warnling-Nerep 2010, s. 97; Reichel – Åhman 2020, s. 39–40; Åhman 2022, s. 79.

myös yksityisten välisissä oikeussuhteissa on mahdollista paitsi loukata toisen osapuolen perusoikeuksia myös vedota niihin.⁸⁵

Itävallassa oikeushenkilön perusoikeussuojan asema on sen sijaan ollut jo usean vuosikymmenen ajan selkeä: niin oikeuskäytännön kuin oikeuskirjallisuudenkin mukaan on pääosin kiistämätöntä, että oikeushenkilölläkin on perustuslain takaamat perusoikeudet.⁸⁶ Itävallan perustuslakituomioistuimen (Verfassungsgerichtshof, VfGH) ratkaisujen mukaan perusoikeussuoja ei koske vain esimerkiksi yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä, kuten yhtiöitä, vaan se voi ulottua myös julkisoikeudellisiin toimijoihin, esimerkiksi alueellisiin viranomaisiin.⁸⁷ VfGH katsoi jo 1970- ja 1980-luvuilla, että myös muun muassa Itävallan osavaltioilla ja valtiolla voi tietyissä tilanteissa olla oikeus perusoikeussuojaan.⁸⁸ Tältä osin oikeushenkilön perusoikeussuoja on Suomen oikeusjärjestyksessä perinteisesti tulkittua suojaa laajempi, vaikka kotimaisessa keskustelussakin on esitetty, että esimerkiksi kunnallisen itsehallinnon piiriin kuuluva omaisuudensuoja voisi nauttia perustuslaillista suojaa myös perustuslain omaisuudensuoja- eikä vain itsehallintosäännöksen perusteella.⁸⁹

Myös Saksassa perusoikeussuoja koskee luonnollisten henkilöiden lisäksi oikeushenkilöitä. Suomen perustuslaista poiketen Saksan perustuslaissa (Grundgesetz) säädetään eksplisiittisesti oikeushenkilöiden perusoikeussuojasta: säädöksen 19 artiklan 3 kohdan mukaan ”perusoikeudet koskevat myös kotimaisia oikeushenkilöitä siltä osin kuin oikeuksien luonne sallii sen”.⁹⁰ Vaikka oikeushenkilöt nauttivat perusoikeussuojaa perustuslain nojalla, sen laajuus on kuitenkin rajattu perusoikeuden luonteeseen ja siihen, miten se soveltuu oikeushenkilöön. Saksan perustuslakituomioistuin (Bundesverfassungsgericht, BVerfG) on 1960-luvulta lähtien liittänyt perusoikeuksien ”luonteen” siihen, miten oikeudet suojaavat oikeushenkilön taustalla olevia luonnollisia henkilöitä. Oikeuskäytännössä BVerfG on tarkastellut, miten luonnolliset henkilöt pääsevät oikeushenkilön, kuten yhtiön, ”läpi” (*Durchgriff*). Tuomioistuimen tulkintakäytäntö on johtanut oikeustilaan, jossa oikeushenkilöt nauttivat Saksassa suhteellisen laajasta perusoikeussuojasta: BVerfG on todennut yhtiön

⁸⁵ Ks. HE 309/1993 vp, s. 29, jonka mukaan perusoikeuksien tulee säteillä koko yhteiskuntaan, koska ne ilmaisevat yhteiskunnan yleisesti hyväksytyjä perusarvoja. Ks. myös esim. Viljanen 1988, s. 279; Pöyhönen 2003, s. 135–136; Lämsineva 2011, s. 457–458.

⁸⁶ Ks. esim. Berka – Binder – Kneihns 2019, s. 117–124 ja Dopplinger 2020, s. 177–227.

⁸⁷ Ks. VfSlg 19.961/2015 ja 20.118/2016 yhdistyksistä; VfGH 25.6.2015 ja B 705/2013 sekä VfSlg 20.163/2017 yhtiöistä; VfSlg 18.446/2008 ja 19.802/2013 kunnista.

⁸⁸ Ks. osavaltioista VfSlg 8578/1979, 11.827/1988 ja valtiosta VfSlg 9320/1982 sekä 10.305/1984.

⁸⁹ Ks. tarkemmin Tuori 2020, s. 413–415. Ks. myös Saraviita 1998, s. 85 ja 2011, s. 133.

⁹⁰ Lainkohta on käännetty saksasta: “Die Grundrechte gelten auch für inländische juristische Personen, soweit sie ihrem Wesen nach auf diese anwendbar sind”.

nauttivan esimerkiksi sananvapaudesta⁹¹, kokoontumisvapaudesta⁹² ja taiteellisen ilmaisun vapaudesta⁹³.

Yhdysvaltojen perustuslaissa ei mainita oikeushenkilön perustuslaillisia oikeuksia, vaan siinä viitataan pääasiassa henkilöihin, *persons*, jonka on tulkittu tarkoittavan vain luonnollisia henkilöitä.⁹⁴ Yhdysvaltain korkein oikeus ei ole kehittänyt esimerkiksi välillisen suojan oppiin tai perusoikeuden luonteen tarkasteluun rinnastuvaa yleistä oppia, jonka avulla oikeushenkilöiden nauttima perusoikeussuojaa tulisi määritellä, mutta se on ratkaisuisaan antanut oikeushenkilöille, etenkin yhtiöille, laajaa perusoikeudellista suojaa.⁹⁵ Esimerkiksi tunnetussa *Citizen United v. Federal Election Commission* -ratkaisussa tuomioistuin vahvisti, että perustuslain ensimmäisessä lisäyksessä säädetty sananvapauden suoja koskee myös yhtiöitä. Perusteluissa todetaan, että yhtiöt ovat vain ”ihmisyksilöiden yhteenliittymiä, jotka ovat omaksuneet yhtiömuodon”.⁹⁶ Toisessa merkittävässä tapauksessa, *Burwell v. Hobby Lobby Store* -ratkaisussa, korkein oikeus puolestaan katsoi, että voittoa tavoitteleva hyvin suurikokoinen osakeyhtiö voi yksityisenä työnantajana vedota uskonnonvapauteen ja kieltäytyä uskonnollisten syiden takia sisällyttämästä ehkäisyä työntekijöidensä sairausvakuutukseen.⁹⁷ Molempia korkeimman oikeuden ratkaisuja on kritisoitu voimakkaasti muun muassa siitä, miten tuomioistuin on perustellut tulkintaansa lainsäätäjän tarkoituksella, vaikka lainsäätäjät eivät ole voineet aikanaan tuntea nykyisenlaisia yhtiömuotoja. Lisäksi perusteluissa yhtiöstä käytettyä ilmaisua, ”ihmisten yhteenliittymä”, on arvosteltu siitä, ettei se vastaa sitä, mitä perustuslain ensimmäisessä lisäyksessä tarkoitettulla ihmisten oikeudella kokoontua tarkoitetaan, koska nyky-yhtiöiden osakkaat eivät osallistu yhtiöiden päivittäiseen toimintaan.⁹⁸

---

⁹¹ BVerfGE 9.10.2002, 106, 28, kohdat 42–44.

⁹² BVerfGE 17.2.2009, 122, 342, kohta 355.

⁹³ BVerfGE 31.5.2016, 142, 74, kohta 59.

⁹⁴ Ks. esim. perustuslain viides lisäys ”No person shall be held to answer for a capital” tai neljäntoista lisäyksen kohta 1 ”no person born or naturalized”, joista etenkin jälkimmäinen esimerkki viittaa selkeästi luonnolliseen henkilöön. Ks. myös Kulick 2021, s. 552–553.

⁹⁵ Yhdysvaltain korkeimman oikeuden oikeushenkilön perusoikeussuojaa koskevista ratkaisuista ks. esim. Kulick 2021, s. 553–555 ja Oliver 2022, s. 49–51.

⁹⁶ *Citizens United v. FEC* 2010, kohta 13. Ratkaisussa tuomioistuin katsoi, että myös yhtiöiden itsenäiset kulut kuuluvat sananvapauden suojan piiriin, eikä niiden vaalikampanjoihin käyttämiä kuluja voi rajoittaa tai kieltää.

⁹⁷ *Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc.* 2014. Yhtiön omistajien mukaan ehkäisymenetelmien tarjoamisella he osallistuisivat aborttien tukemiseen, mikä on heidän vakaumuksensa vastaista.

⁹⁸ Ks. esim. Goforth 2010, 651–654; Tucker 2010, s. 495; Strine – Walter 2015, s. 359–361; Kulick 2021, s. 553–554.

Yhdysvaltain korkeimman oikeuden käyttämä tulkinta on osin rinnastettavissa Suomessa käytettyyn välillisen perusoikeussuojan oppiin, sillä oikeushenkilöt eivät sellaisenaan ole saaneet perusoikeussuojaa, vaan tuomioistuin on antanut sitä ennen kaikkea yhtiön taustalla oleville perustajille ja osakkaille. Esimerkiksi *Burwell v. Hobby Lobby* -tapauksessa tuomioistuin vahvisti osakkeenomistajien vaatimuksen toteamalla yhtiön olevan vain ihmisyksilöiden käyttämä organisaatiomuoto haluttujen päämäärien saavuttamiseksi: ”a corporation is simply a form of organization used by human beings to achieve desired end”⁹⁹. Tämän jälkeen ratkaisun perusteluissa kuitenkin viitataan uskonnonvapauden yhteydessä vaihdellen niin osakkeenomistajiin kuin yhtiöönkin, eikä niiden välille tehdä selkeää eroa.¹⁰⁰ Kulick kutsuu Yhdysvaltain korkeimman tuomioistuimen omaksumaa lähestymistapaa ”johdannaiseksi oikeuksien lähestymistavaksi”, *a derivative rights approach*. Hänen mukaansa kyseinen lähestymistapa ei rajoita yhtiöiden nauttimaan perusoikeussuojaa, vaan päinvastoin laajentaa sitä. Samalla se on johtanut siihen, ettei yhtiömuodoille tai oikeushenkilötyypille annetta perusoikeudellisissa punnintatilanteissa riittävästi painoarvoa.¹⁰¹ Yhdysvaltojen oikeusjärjestyksestä vaikuttaakin puuttuvan Suomessa omaksuttu käsitys oikeushenkilön perusoikeussuojan suhteellisuudesta ja dynaamisuudesta.

---

⁹⁹ *Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc.* 2014, kohta 18.

¹⁰⁰ *Burwell v. Hobby Lobby Stores, Inc.* 2014, esim. kohdat 32–33 ja 37.

¹⁰¹ Kulick 2021, s. 552–553. Kulick huomauttaa, että korkein oikeus on käyttänyt johdannaisten oikeuksien lähestymistapaa jo 1800-luvun alussa eli kyseessä ei ole uusi ilmiö (s. 553). Keskustelu yhtiöiden perusoikeuksista on laajentunut Yhdysvalloissa 2000-luvulla koskemaan sitä, miten yhtiölläkin voi olla rotu tai identiteetti. Samaan aikaan kritiikki etenkin kansainvälisten yhtiöiden perusoikeussuojaa kohtaan on kasvanut niiden olemattomien juridisten velvollisuuksien takia. Ks. keskustelusta Michalski 2013, s. 141–146; Jacobs 2016, 35–41 ja Oliver 2022, s. 48–58.

3 Euroopan ihmisoikeussopimus ja oikeushenkilön ihmisoikeudet

3.1 Oikeushenkilön ihmisoikeussuojan oikeudelliset perusteet

Euroopan ihmisoikeussopimuksen on yleisesti tulkittu suojaavan paitsi luonnollisia henkilöitä myös oikeushenkilöitä.¹⁰² Se, että ihmisoikeussopimus koskee myös oikeushenkilöitä, ei ole itsestään selvää, sillä esimerkiksi kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus ja American Convention on Human Rights suojaavat vain yksilöitä.¹⁰³ Kansainvälisten yleissopimusten tarjoamaa kapeaa ihmisoikeussuojaa onkin kritisoitu etenkin yritysten suojan tarpeen näkökulmasta.¹⁰⁴ Toisaalta edes EIS:n oikeushenkilölle takaama suoja ei ole ehdotonta, vaan se riippuu niin ihmisoikeuden laadusta kuin oikeushenkilön tyypistäkin. Niinpä ennen esimerkiksi syrjintäkiellon loukkauksen tarkastelua tulee selvittää, nauttiiko kyseinen oikeushenkilö ihmisoikeussopimuksen nojalla ylipäänsä ihmisoikeussuojaa vai luokitellaanko se esimerkiksi kansallisen oikeuden vastaisesti julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi.

Oikeushenkilön ihmisoikeussuojan oikeudellisen perusteen lähtökohtana on EIS:n 1 artikla, jossa määritellään sopimuksen soveltamisala. Sen mukaan korkeat sopimuspuolet takaavat jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuuluvalla yleissopimuksen oikeudet ja vapaudet. Kuten Suomen perustuslain, yleissopimuksenkin tulkinnassa on oikeushenkilön oikeussuojan kannalta ratkaisevaa se, koskeeko ”jokainen” myös oikeushenkilöitä. Mikäli sanaa ”jokainen” verrataan muissa ihmisoikeussopimuksissa, kuten KP-sopimuksessa ja ACHR:ssa, käytettyihin sanavalintoihin, voisi sen olettaa koskevan vain ihmisyksilöitä yleisen käsityksen vastaisesti.¹⁰⁵ EIS:n yleisten tulkintaperiaatteiden mukaan sopimusta tulee kuitenkin tulkita kokonaisuutena niin, että se edistää sopimuksen sisäistä ja säännösten välistä yhtenäisyyttä.¹⁰⁶

¹⁰² Ks. esim. Emberland 2006, s. 198; Dopplinger 2021, s. 3–4 ja Kulick 2021, s. 545–546. Vrt. kuitenkin Scolnicov 2013, s. 20–21, jossa Scolnicov esittää perusteluja sille, ettei oikeushenkilöllä olisi ihmisoikeussuojaa.

¹⁰³ Ks. KP-sopimuksen tulkinnan osalta YK:n ihmisoikeuskomitean General Comment No. 31, 29.3.2004 sekä ACHR:n tulkinnan osalta Inter-American Court of Human Rightsin (IACtHR) Advisory Opinion on the Entitlement of legal entities to hold rights under the Inter-American Human Rights System 26.2.2016, kohta 70. KP-sopimuksen ja ACHR:n säättämishistoriasta ks. Emberland 2004, s. 261 ja 274.

¹⁰⁴ Ks. esim. Wouters – Chané 2013, s. 10, jossa todetaan yhtiöiden saaman ihmisoikeussuojan olevan ”hämärää” EIS:n ulkopuolella sekä Bishop – Crawford – Reisman 2014, s. 486, jossa tarkastellaan taloudellisia tappioita, joita oikeushenkilöt kärsivät ilman ACHR:n takaamaa ihmisoikeussuojaa.

¹⁰⁵ Vrt. KP-sopimuksen 2 artiklan 1 kohta, jossa sopimusvaltio sitoutuu takaamaan ”jokaiselle alueellaan olevalle ja oikeuspiiriinsä kuuluvalla yksilölle” yleissopimuksen oikeudet ja ACHR:n 1 artiklan 2 kohta, jonka mukaan sopimuksen ”person”-sana viittaa jokaiseen ihmisyksilöön, ”every human being”.

¹⁰⁶ Ks. esim. *Stec ja muut v. Yhdistynyt kuningaskunta* 6.7.2005, kohta 48; *Magyar Helsinki Bizottság v. Unkari* 8.11.2016, kohta 120; *Mihalache v. Romania* 8.7.2019, kohdat 92 ja 113; *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohdat 60 ja 65. Ks. myös Schabas 2015, s. 47.

Tämän takia EIS:n soveltamisalan ja jokainen-sanan tulkinnassa on huomioitava myös muut yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen säännökset.

Ihmisoikeussopimuksessa oikeussubjekteista käytettyjen nimitysten tarkastelu ei anna selkeää vastausta sille, milloin sanalla viitataan luonnollisen henkilön lisäksi tai sijaan oikeushenkilöön. EIS:ssa käytetään jokainen-sanan lisäksi ilmaisua ”ketään” silloin, kun säännöksessä kielletään tekemästä jotain. ”Jokaisella” voidaan yleissopimuksessa viitata paitsi ihmisiin myös oikeushenkilöihin: on selvää, että esimerkiksi ”jokaisen oikeus elämään” (2 art.) ja ”kielto kiduttaa ketään” (3 art.) rajautuvat vain luonnollisiin henkilöihin.¹⁰⁷ Sen sijaan 10 artiklassa taattu ”jokaisen oikeus sananvapauteen” voi selkeästi koskea myös oikeushenkilöitä. Kyseisen artiklan tarkempi tarkastelu osoittaa oikeussubjektin kaksoismerkityksen, sillä säännöksen mukaan oikeus sananvapauteen ”ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi”. Koska radio-, televisio- ja elokuvayhtiöt ovat yleensä oikeushenkilöitä, niillä on oltava myös mahdollisuus vedota sananvapauden oikeuteensa.¹⁰⁸

Myös ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa käytetyt jokainen- ja kenenkään-ilmaisut käsittävät niin luonnollisen henkilön kuin oikeushenkilönkin. Säännöksen mukaan jokaiselle luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle tulee taata oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan, eikä keneltäkään saa riistää hänen omaisuuttaan. Artiklassa mainitaan poikkeuksellisesti eksplisiittisesti oikeushenkilö ja sen oikeus omaisuuteensa huolimatta siitä, että samassa kohdassa sekä oikeushenkilöön että luonnolliseen henkilöön viitataan jokainen-sanalla. Ensimmäisen lisäpöytäkirjan 3 artiklassa puolestaan säädetään sopimusvaltioiden velvollisuudesta järjestää vaalit, jotka takaavat ”kansalaisten” vapaan mielipiteen ilmaisun. EIT vahvisti Georgian vuoden 2004 parlamenttivaaleja koskeneessa tuomiossaan *The Georgian Labour Party v. Georgia*, että myös kansalaisjärjestö voi olla kyseisen säännöksen loukkauksen uhri eli kansalaisella voidaan viitata myös oikeushenkilöihin.¹⁰⁹ Ensimmäisen lisäpöytäkirjan säännösten perusteella onkin selvää, että jokainen-, kenenkään- ja kansalainen-

---

¹⁰⁷ Ks. myös Schabas 2015, s. 741. Vrt. kuitenkin Kulick 2021, s. 561, jonka teoreettisen esimerkin mukaan johdannaisoikeuksien teoriaa soveltamalla yhtiö voisi vedota myös esimerkiksi 2 artiklaan, mikäli yhtiön osakkeenomistaja kuolisi viranomaisen yhtiöön kohdistaman toiminnan seurauksena.

¹⁰⁸ Vrt. englanninkieliseen versioon, jonka mukaan sananvapaus ei saa estää valtioita ”from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises”. Ks. myös Schabas 2015, s. 741.

¹⁰⁹ *The Georgian Labour Party v. Georgia* 22.5.2007, kohdat 72–74. Valitus koski myös työväenpuolueen syrjimättömyyden oikeutta, jota ei EIT:n mukaan ollut loukattu. Ks. kohdat 143–146.

sanat voivat koskea yleissopimuksen kontekstista riippuen joko vain luonnollisia henkilöitä tai niiden lisäksi myös oikeushenkilöitä.¹¹⁰

Keskeisin vahvistus sille, että Euroopan ihmisoikeussopimus suojaa vähintään osittain myös oikeushenkilöitä, kumpuaa yksilövalituksia koskevasta 34 artiklasta, jota Schabasin mukaan tulisi aina lukea yhdessä soveltamisalaa koskevan 1 artiklan kanssa.¹¹¹ Säännöksessä säädetään, että EIT voi käsitellä valituksia, jotka on tehnyt yksityishenkilö, kansalaisjärjestö tai ryhmä, joka väittää sopimusvaltion loukanneen sille yleissopimuksessa taattuja oikeuksia. Jotta esimerkiksi kansalaisjärjestö, *non-governmental organisation*, voi jättää yksilövalituksen, sen pitää olla tai ainakin kokea olevansa ihmisoikeusloukkauksen uhri.¹¹² Mikäli kansalaisjärjestön ihmisoikeuksia on mahdollista rikkoa, tästä on pääteltävissä, että sillä on myös oltava oikeus yleissopimuksessa turvattuihin ihmisoikeuksiin tai vähintään osaan niistä. Näin ollen yleissopimuksen soveltamisalasäännöksessäkin käytetty sana ”jokainen” viittaa paitsi luonnolliseen henkilöön myös oikeushenkilöihin lukeutuvaan kansalaisjärjestöön.

Oikeuskirjallisuudessa on myös pohdittu teoreettista mahdollisuutta sille, voisiko EIS:n 1 artiklan soveltamisala olla 34 artiklaa laajempi. Tällöin voidaan kysyä, olisiko mahdollista, että julkisoikeudelliset oikeushenkilöt (*governmental organisations*), kuten valtiot ja kunnat, eivät lukeutuisi valitusoikeutettujen joukkoon, mutta olisivat silti yleissopimuksessa määriteltyjen ihmisoikeuksien haltijoita. Dopplinger on lähestynyt kysymystä valtiovalitukset mahdollistavan 33 artiklan näkökulmasta. Hän on analysoinut perusteellisesti, voisiko kyseinen säännös ikään kuin korvata sen, ettei julkisoikeudellisella oikeushenkilöllä ole yksilövalitusoikeutta. Artiklan mukaan korkea sopimuspuoli voi ilmoittaa EIT:lle, mikäli toinen sopimuspuoli on rikkonut yleissopimuksen tai sen pöytäkirjojen määräyksiä. Dopplinger kuitenkin perustellusti kiistää, että säännöksellä voitaisiin korvata yksilövalituksia

---

¹¹⁰ Ks. myös Dopplinger 2021, s. 7–8 ja Kulick 2021, s. 546.

¹¹¹ Schabas 2015, s. 92.

¹¹² Suomennoksessa on selkeää, että yksityishenkilöllä viitataan luonnollisiin henkilöihin. Englanninkielisen version ”persons” on epäselvempi ilmaisultaan, kun taas ranskankielinen ”toute personne physique” viittaa selkeästi luonnollisiin henkilöihin. Ryhmä-sana (engl. group of individuals) tarkoittaa yksilöitä osana ryhmää, sillä ryhmä ei sellaisenaan voi nostaa kanteita EIT:ssa. Ks. tarkemmin Schabas 2015, s. 92–93 ja Dopplinger 2021, s. 7–8. EIS:n englannin- ja ranskankieliset versiot ovat molemmat virallisia yleissopimuksen versioita, ja niillä on oletusarvoisesti sama tarkoitus. Ks. tarkemmin kieliversioista *Perinçek v. Sveitsi* 15.10.2015, kohdat 149–150.

koskeva artikla, koska 33 artiklan tarkoituksena ei ole valtion omien oikeuksien, vaan yleisen järjestyksen turvaaminen Euroopassa.¹¹³

Merkittävän tuen tulkinnalle, jonka mukaan valtio tai muu julkisoikeudellinen oikeushenkilö eivät voi olla ihmisoikeussuojan piirissä, koska niillä ole oikeutta jättää valitusta, antaa ihmisoikeussopimukseen sisältyvä periaate ihmisoikeuksien subjektin oikeudesta nostaa kante omassa asiassaan. Periaate käy ilmi 34 artiklan lisäksi säännöstä koskevasta valmisteluaineistoista, jonka mukaan lopullinen sanamuoto vetoomuksen esittäjien kategorioista valittiin "jottei ketään henkilöä tai ihmisryhmää suljettaisi pois oikeudesta lähestyä ihmisoikeustoimikuntaa."¹¹⁴ Dopplinger huomauttaakin, että vaikka 34 artikla ei kerro EIS:n aineellista soveltamisalaa, se heijastaa sitä, miten laajalti yleissopimus voi enimmillään turvata oikeuksia.¹¹⁵ Dopplinger ja Schabas ovat yksimielisiä siitä, ettei olisi uskottavaa, että julkisoikeudellinen oikeushenkilö voisi olla ihmisoikeussuojan piirissä ilman valitusoikeutta.¹¹⁶

3.2 Kansalaisjärjestö-käsitteen tulkinta

Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan luonnollisen henkilön lisäksi kansalaisjärjestöllä on paitsi oikeus ihmisoikeussuojaan myös oikeus valittaa ihmisoikeustuomioistuimeen, kun se kokee omia oikeuksiaan loukatun. Se, mitä kansalaisjärjestöllä tarkoitetaan, ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, koska ihmisoikeussopimuksessa ei avata termin merkitystä. Myös *Non-governmental organisation* -termin suomennos, kansalaisjärjestö, on itsessään hieman harhaanjohtava, koska sillä ei sanakirjamääritelmän mukaisesti tarkoiteta vain yhteiskunnallista, yleissivistävää tai harrastuspohjaista toimintaa harjoittavaa vapaata kansalaisten järjestöä, vaan myös esimerkiksi osakeyhtiötä ja säätiötä.¹¹⁷ Kansalaisjärjestön

---

¹¹³ Dopplinger 2021, s. 9. Ks. 33 artiklan tarkoituksesta EIT:n ratkaisu *Itävalta v. Italia* 11.1.1961. Ks. myös *Kypros v. Turkki* 10.5.2001, kohdat 78 ja 81 sekä *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohta 66, joiden mukaan myös valtioiden välisissä kanteissa on aina viime kädessä kyse yksilön – ei julkisoikeudellisen oikeushenkilön – ihmisoikeuksien rikkomisesta. Sen sijaan sopimusvaltio tai julkisoikeudellinen oikeushenkilö eivät ole ihmisoikeussuojan piirissä, koska se olisi ristiriidassa yleissopimuksen keskeisen tavoitteen kanssa.

¹¹⁴ Collected Editions of the 'Travaux Préparatoires' of the European Convention on Human Rights, Vol 4, 1977, s. 38.

¹¹⁵ Dopplinger 2021, s. 11.

¹¹⁶ Schabas 2015, s. 93; Dopplinger 2021, s. 11. Schabas käyttää ytimekästä ilmaisua "it would make no sense that article 34 could have a broader scope than article 1".

¹¹⁷ Kielitoimiston sanakirja 2024. EIT on käsitellyt "non-governmental organisation" -termin sisältöä tapauksessa *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, erit. kohdissa 44–45.

käsitteen laajempi ymmärtäminen edellyttää kuitenkin valmisteluasiakirjoihin, kansainvälisen oikeuden termistöön ja EIT:n tulkintakäytäntöön perehtymistä.

Ihmisoikeussopimuksen luonnosvaiheessa yhtiöiden sisällyttäminen valitusoikeutettujen joukkoon herätti jonkin verran poliittista keskustelua. Etenkin Isossa-Britanniassa pelättiin, että yritysten valitusoikeudesta seuraisi runsaasti suurten yhtiöiden maan hallitusta vastaan nostamia kanteita.¹¹⁸ Lukuun ottamatta yhtiön kanneoikeutta vastustaneita näkemyksiä valmisteluasiakirjoista ei ilmene, että esimerkiksi yhdistysten saamaa ihmisoikeussuojaa olisi kyseenalaistettu. Kiinnostavasti varhaisessa luonnostelmassa valitusoikeutettujen piiri määriteltiin koskemaan luonnollisen henkilön lisäksi oikeushenkilöä, ”any natural or corporate person”.¹¹⁹ Oikeushenkilö-termi muutettiin yleissopimuksen lopulliseen versioon ”kansalaisjärjestöksi”, *non-governmental organisation*, joka on yleiskieliseltä ilmaisultaan rajatumpi.¹²⁰ Valmisteluasiakirjojen perusteella termin vaihtamisessa ei kuitenkaan ollut kyse sisällöllisestä muutoksesta, jolla olisi esimerkiksi sisällytetty yhtiöt oikeussuojan piiriin, vaan siinä oli mitä ilmeisimmin kyse vain teknisestä tarkennuksesta.¹²¹ Myöhemmissä EIS:n luonnosvaiheissa kansalaisjärjestö-käsite hyväksyttiin ilman keskustelua.¹²²

Kansainvälisessä oikeudessa ei ole yhtä selkeää määritelmää sille, mitä kansalaisjärjestö tarkoittaa, vaan ne vaihtelevat sovellettujen kansainvälisten sopimusten ja viitekehysten mukaan. Anna-Karin Lindblomin mukaan kansainvälisessä oikeudessa kansalaisjärjestöön liitetään kuitenkin yleisesti tiettyjä ominaisuuksia: yleensä kansalaisjärjestö on perustettu yksityisen tahon aloitteesta, se ei ole riippuvainen valtion vaikutuksesta eikä se harjoita julkisia tehtäviä. Kansalaisjärjestöllä ei tarvitse olla yleishyödyllistä tavoitetta, mutta selkeäksi yhdistäväksi tekijäksi nähdään, ettei se tavoittele voittoa.¹²³ Kansainvälisessä oikeudessa käytetty määritelmä poikkeaa siis selkeästi EIS:n määritelmästä muun muassa voiton tavoittelemisen osalta, sillä ihmisoikeussopimusta sovelletaan myös yhtiöihin:

¹¹⁸ Collected Editions of the ‘Travaux Préparatoires’ of the European Convention on Human Rights, Vol 2, 1975, s. 192–194.

¹¹⁹ Collected Editions of the ‘Travaux Préparatoires’ of the European Convention on Human Rights, Vol 1, 1975, s. 296 ja 298

¹²⁰ Collected Editions of the ‘Travaux Préparatoires’ of the European Convention on Human Rights, Vol 2, 1975, s. 3 ja 68.

¹²¹ Myös Marius Emberland on katsonut, ettei sanan muuttamisella ollut tarkoitus rajata oikeushenkilön oikeutta valituksen tekoon. Emberland 2006, s. 34–35 av. 20.

¹²² Collected Editions of the ‘Travaux Préparatoires’ of the European Convention on Human Rights, Vol 5, 1979, s. 318. Sitten yhtiön nauttimaan ihmisoikeussuojaa on kyseenalaistettu, ks. kritiikistä Ewing 1999, s. 93; Ratner 2001, s. 111 ja Kulick 2021, s. 568–569. Vrt. Emberland 2006, s. 27–32, jossa yhtiön ihmisoikeussuojaa puolustetaan.

¹²³ Lindblom 2011, s. 150.

esimerkiksi *Pine Valley Developments Ltd ja muut v. Irlanti* -tapauksessa tarkasteltiin yhtiön oikeutta omaisuudensuojaan yhdessä syrjimättömyyden oikeuden kanssa ja *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Venäjä* -tuomio koski öljy-yhtiön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja yhdenvertaiseen kohteluun muiden muassa.¹²⁴ EIS:n kansalaisjärjestön määritelmää kutsutaankin laajaksi käsitteeksi, joka ei rajaa ulkopuolelleen yksityisomisteisten yritysten lisäksi yksiselitteisesti esimerkiksi valtio-omisteisia yhtiöitä, poliittisia yhdistyksiä tai sanomalehtiä.¹²⁵

Kun kansainvälisessä oikeudessa kansalaisjärjestö ja julkisoikeudellinen oikeushenkilö erotetaan toisistaan ennen kaikkea voiton tavoittelemattomuuden ja kaupallisuuden avulla, EIS:n 34 artiklassa ero painottuu ei-valtiolliseen (*non-governmental*) ja valtiolliseen (*governmental*). Kansainvälisen oikeuden mukaan valtiollisen toimijan voi määritellä joko laajan tai kapean määritelmän mukaan. Laaja käsite kattaa kaikki valtiolliset tahot riippumatta niiden tehtävästä tai osasta valtion organisaatiossa, kun taas kapea käsite rajautuu vain valtion toimeenpaneviin elimiin.¹²⁶ Oikeuskirjallisuudessa 34 artiklaa on tulkittu sekä kapean että laajan määritelmän mukaan, mutta EIT:n oikeuskäytännön valossa sitä tulisi soveltaa vain laajan tulkinnan mukaisesti.¹²⁷ Kansainvälisen oikeuden näkökulmasta valtio yksikkönä voi jakautua useisiin itsenäisiin kokonaisuuksiin, joilla voi kansallisen oikeuden mukaan olla erillinen oikeussubjektius. Sen sijaan EIS:n mukaan näillä itsenäisillä kokonaisuuksilla ei ole katsottu olevan erillistä oikeudellista subjektiutta, vaan ne ovat kaikki osa valtion yhtenäistä kokonaisuutta.¹²⁸ Näin ollen valtiollisia elimiä, *governmental organisations*, ovat kaikki sopimusvaltioon kuuluvat hallinnolliset kokonaisuudet ja elimet, jotka eivät saa ihmisoikeussuojaa

EIT on selventänyt *Slovenia v. Kroatia* -ratkaisussaan, ettei kansalaisjärjestö-käsitettä tule määritellä jäsenmaiden kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden oppien mukaan. Tapauksessa oli kyse valtioiden välisestä kanteesta, jossa Slovenia väitti, että Kroatia oli loukannut valtionomisteisen Ljubljana-pankin oikeussuojakeinoja ja omaisuudensuojaa,

---

¹²⁴ *Pine Valley Developments Ltd ym. v. Irlanti* 29.11.1991; *OAO Neftyanaya Kompaniya Yukos v. Venäjä* 20.9.2011. Yukos-tapausta on pidetty vahvana esimerkkinä siitä, että myös oikeushenkilöt tarvitsevat ihmisoikeussuojaa. Tapauksessa öljy-yhtiön enemmistöosakkeenomistaja oli vastustanut valtion johtoa poliittisesti, minkä seurauksena yhtiölle määrättiin kohtuuttoman ankaria veroseuraamuksia. Ks. tarkemmin esim. Oliver 2022, s. 48.

¹²⁵ Lindblom 2011, s. 151. Ks. myös Dopplinger 2021, s. 21.

¹²⁶ Magiera 2007, s. 2.

¹²⁷ Ks. säännöksen kapeasta tulkintatavasta HeiBl 2016, s. 230 ja laajasta tulkintatavasta Schabas 2015, s. 737 sekä Dopplinger 2021, s. 22–23. Oikeuskäytännöstä ks. EIT:n ratkaisu *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohta 63.

¹²⁸ Schabas 2015, s. 90; Dopplinger 2021, s. 23.

kun Kroatia ei ollut turvannut pankin oikeutta saada saamisiaan kroatialaisilta yrityksiltä. EIT totesi ratkaisussaan, että EIS:ta pitää tulkita itsenäisesti ja riippumatta kansallisista käsitteistä, minkä takia sillä, että valtio-omisteinen slovenialaisyhtiö oli kansallisen lainsäädännön mukaan yksityisoikeudellinen oikeushenkilö, ei ollut merkitystä ihmisoikeustuomioistuimen harkitessa, tuliko yhtiö määritellä kansalaisjärjestöksi vai ei:

— the legal concepts mentioned in Article 34 of the Convention must be interpreted autonomously and irrespective of the relevant domestic concepts. Therefore, the fact that an applicant company is incorporated under domestic law as a legal entity separate from the State is not decisive in determining whether it is “non-governmental” within the meaning of Article 34 — .¹²⁹

EIS:ta tulkittaessa myöskään sillä ei ole painoarvoa, määritelläänkö valittaja ylipäänsä oikeussubjektiksi kansallisessa lainsäädännössä. EIT onkin *Stavropegic Monastery of Saint John Chrysostom v. entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia* -tapauksessa katsonut, että valittaja, kuten uskonnollinen yhdistys, voi yleissopimusta sovellettaessa täyttää oikeushenkilön määritelmän, vaikka sillä ei kansallisen oikeusjärjestyksen perusteella ollut lainkaan oikeuskelpoisuutta.¹³⁰ Jo ennen edellä mainittua ratkaisua EIT oli tulkinnut vuoden 2016 *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* -ratkaisussaan, että kreikkalaiskatolinen seurakunta, hiippakunta ja arkkipappikunta oli katsottava valitusoikeuden omaaviksi kansalaisjärjestöiksi asiassa, jossa ne epäilivät muun muassa tulleen syrjityiksi.¹³¹ Myös syrjimättömyyden oikeutta koskeneessa *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia* -tapauksessa valituksen tekijänä oli rekisteröimätön yhdistys, jolla ei italialaisen oikeuden mukaan ollut oikeushenkilöyttä, mutta ihmisoikeustuomioistuin tulkitsi sen lukeutuvan kansalaisjärjestöihin ja näin ollen olleen valituskelppoinen.¹³²

¹²⁹ *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohta 63.

¹³⁰ *Stavropegic Monastery of Saint John Chrysostom v. entinen Jugoslavian tasavalta Makedonia* 29.11.2018, kohta 28.

¹³¹ *Lupeni Greek Catholic Parish and Others v. Romania* 29.11.2016, kohdat 1 ja 3. Tapauksessa tarkasteltiin, olivatko valittajien oikeuksia syrjimättömyyteen (14 artikla) ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (6 artikla) loukattu. Tuomioistuin totesi, että oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin oli rikottu, minkä takia se jätti tutkimatta, oliko syrjimättömyyden oikeutta loukattu. Syrjimättömyyden ihmisoikeuden soveltamisesta ks. tarkemmin luku 4.2.

¹³² *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia no 2*, 31.7.2007, kohta 6.

3.3 Kansalaisjärjestön valitusoikeus oikeuskäytännössä

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ja sitä edeltänyt Euroopan ihmisoikeustoimikunta¹³³ ovat käsitelleet viimeisten vuosikymmenien aikana suuren määrän valituksia, joiden tekijänä on ollut muu kuin luonnollinen henkilö. Kansalaisjärjestöjen tekemät valitukset ovat koskeneet muun muassa oikeutta syrjimättömyyteen, omaisuudensuojaan, oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sekä yhdistymis- ja kokoontumisvapautta. Ihmisoikeussopimuksen perusteella ei ole pääteltävissä, millaisissa tilanteissa valituksen tekijä voidaan määrittää valitusoikeuden omaavaksi kansalaisjärjestöksi julkisoikeudellisen oikeushenkilön sijaan. Kansalaisjärjestön valitusoikeuden rajojen hahmottaminen edellyttääkin EIT:n ja Euroopan ihmisoikeustoimikunnan oikeuskäytäntöön perehtymistä. Oikeuskäytännössä kansalaisjärjestö on kuitenkin tyypillisesti määritelty julkisoikeudellisen oikeushenkilön vastakohtana – siis jonain, mitä julkisoikeudellinen oikeushenkilö ei ole.

Ensimmäisen kerran Euroopan ihmisoikeustoimikunta määritteli kansalaisjärjestön käsitettä ja mahdollista valitusoikeutta vuoden 1974 päätöksessään, jossa se totesi kantajina olleiden alueellisten viranomaisten lukeutuneen julkisoikeudellisiin oikeushenkilöihin. Tapauksessa *16 Austrian Communes ja muut v. Itävalta* kuusitoista kuntaa valitti, että niiden yleissopimuksessa turvattuja oikeuksia oli loukattu menettelyissä, jotka liittyivät kuntarakenteiden uudistukseen ja siihen, että ne menettivät kunnallisen autonomiansa. Ihmisoikeustoimikunta totesi ratkaisussa lyhyesti, että paikalliset hallinnolliset elimet, kuten kunnat, jotka hoitavat valtion puolesta julkisia tehtäviä, ovat julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä eli ne eivät ole kansalaisjärjestöjä. Näin ollen kuntien valitukset hylättiin.¹³⁴ Vuosituhannen vaihteen molemmin puolin EIT tarkensi määritelmää etenkin viranomaisten tehtävien näkökulmasta useissa päätöksissään: julkisoikeudelliseksi toimijaksi tuli tästä lähtien katsoa myös sellainen taho, joka toteuttaa perustuslain tai aineellisen lain nojalla sille määrättyjä tehtäviä tai joka käyttää julkista valtaa.¹³⁵

¹³³ Euroopan ihmisoikeustoimikunnan aikana EIS:n 25 artiklassa säädettiin yksilövalitusoikeudesta. Sen mukaan Euroopan ihmisoikeustoimikunta saattoi ottaa valituksia henkilöltä, kansalaisjärjestöltä tai henkilöryhmältä, joka väitti olevansa EIS:n oikeuksien loukkauksen uhri, kun loukkaajana oli sopimusosapuoli, joka oli tunnustanut toimikunnan toimivallan. EIT korvasi aiemman valvontaelimen, kun 11. pöytäkirja laadittiin vuonna 1998.

¹³⁴ *16 Austrian Communes ja muut v. Itävalta* 31.5.1974.

¹³⁵ Ks. esim. *Province of Bari ja muut v. Italia* 15.9.1998; *Hatzidakis et les Mairies de Thermaikos et Mikra v. Kreikka* 18.5.2000; *Ayuntamiento de Mula v. Espanja* 1.2.2001; *Breisacher v. Ranska* 26.8.2003; *Ioannis Karagiannis ja muut v. Kreikka* 27.9.2007.

Ayuntamiento de Mula v. Espanja- sekä *Danderyds Kommun v. Ruotsi* -päätöksissä EIT tulkitsi, ettei edes se, että alueellinen viranomais harjoittaa yksityisoikeudellisia oikeustoimia, muuta tilannetta, vaan oikeussubjekti katsotaan tällöinkin yhä julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi. Tämän takia valituksen tekijöillä ei myöskään ollut valitusoikeutta EIS:n nojalla.¹³⁶ *Ayuntamiento de Mula* -tapauksessa espanjalainen kunta katsoi valtion loukanneen muun muassa sen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kiistassa, joka koski omistusoikeutta linnaan. Päätöksessä todettiin, ettei paikallista viranomaista voi rinnastaa yksityishenkilöön ja kansalaisjärjestöön 34 artiklan soveltamista varten huolimatta siitä, että sillä on mahdollisuus puolustaa omistusoikeuttaan tuomioistuimessa yksityishenkilön ja kansalaisjärjestön tavoin.¹³⁷ Myös *Danderyds Kommun v. Ruotsi* -päätöksessä valittajana ollut kunta katsottiin julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi. Tapauksessa ruotsalainen kunta oli valittanut Ruotsin viranomaisesta, joka oli kolmesti alentanut kunnan kunnallisverotuloja tasoitusjärjestelmän perusteella, minkä kunta katsoi olevan ristiriidassa muun muassa kunnallisen itsehallinnon kanssa. Tuomioistuin antoi yksiselitteisen oikeusohjeen kunnan asemasta julkisoikeudellisena oikeushenkilönä:

According to this jurisprudence it is not only the central organs of the State that are clearly governmental organisation, as opposed to non-governmental organisations, but also decentralised authorities that exercise public functions, notwithstanding the extent of their autonomy *vis-à-vis* the central organs. This is the case even if the municipality is claiming that in this particular situation it is acting as a private organ.¹³⁸

Vuoden 2004 merkittävässä *Radio France ja muut v. Ranska* -ratkaisussa EIT linjasi, millä perusteella myös muita kuin alueellisia viranomaisia voidaan luokitella julkisoikeudellisiksi oikeushenkilöiksi. Tapauksessa oli kyse ranskalaisesta julkisesta yhtiöstä, Radio Francesta, joka valitti, että muun muassa sen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin oli loukattu. Ratkaisun oikeusohjeen mukaan julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä ovat sellaiset oikeushenkilöt, jotka käyttävät julkista valtaa tai jotka hoitavat julkista palvelua valtion valvonnan alaisuudessa.¹³⁹ Julkisoikeudellisella oikeushenkilöllä siis joko on tiettyjä valtiolta saatuja valtuuksia tai se harjoittaa joitakin tehtäviään olematta kuitenkaan riittävän itsenäinen valtiosta. Mikäli oikeushenkilöllä on valtiolta saatuja hallinnollisia valtuuksia, se voidaan jo

¹³⁶ *Ayuntamiento de Mula v. Espanja* 1.2.2001; *Danderyds Kommun v. Ruotsi* 7.6.2001.

¹³⁷ *Ayuntamiento de Mula v. Espanja* 1.2.2001.

¹³⁸ *Danderyds Kommun v. Ruotsi* 7.6.2001.

¹³⁹ *Radio France ja muut v. Ranska* 30.3.2004, kohta 26. Ratkaisussa asia on ilmaistu näin: "legal entities which participate in the exercise of governmental powers or run a public service under government control".

tämän perusteella katsoa julkisoikeudelliseksi toimijaksi. Kuitenkaan se, että oikeushenkilö harjoittaa julkisoikeudellisia tehtäviä tai on riippuvainen valtiosta ei pelkästään riitä täyttämään julkisoikeudellisen oikeushenkilön määritelmää, vaan näiden molempien edellytysten on täytyttävä.¹⁴⁰

Radio France -tapauksen perustelujen tarkoituksena oli mitä ilmeisimmin selkeyttää yksityisoikeudellisen ja julkisoikeudellisen oikeushenkilön määritelmiä, mutta ratkaisun oikeusohje on jokseenkin vaikeaselkoinen. Käytännössä julkisoikeudellisen oikeushenkilön määrittely edellyttää kattavaa tapauskohtaista arviointia. *Radio Francen* perusteluissa todetaankin, että ei-alueellisen julkisoikeudellisen oikeushenkilön tunnistaminen edellyttää useiden seikkojen huomioista:

In order to determine whether any given legal person other than a territorial authority falls within that category, account must be taken of its legal status and, where appropriate, the rights that status gives it, the nature of the activity it carries out and the context in which it is carried out, and the degree of its independence from the political authorities.¹⁴¹

Ratkaisun lopputuloksena *Radio Francen* katsottiin olevan yksityisoikeudellinen oikeushenkilö eli EIS:n määritelmän mukainen kansalaisjärjestö huolimatta siitä, että se oli valtio-omisteinen ja sillä oli yleisen edun mukaisia julkisia tehtäviä. Tuomioistuin painotti muun muassa sitä, että Radio France sai toimintavaltuutensa vain tavallisen lain nojalla, sen toimintaa säänneltiin pääosin yhtiöitä koskevalla lainsäädännöllä ja se oli yleisten, ei hallintotuomioistuinten, toimivallan piirissä. Ratkaisussa huomioitiin myös se, että kansallinen lainsäädäntö asetti yleisradion kilpailulliseen asemaan markkinoilla ja mahdollisti sille toimituksellisen ja hallinnollisen itsenäisyyden.¹⁴²

Radio France -tapauksen jälkeen EIT on pyrkinyt useissa ratkaisuissa tarkentamaan oikeusohjeitaan siitä, miten kansalaisjärjestön ja julkisoikeudellisen oikeushenkilön voi kulloisessakin tilanteessa tunnistaa. Esimerkiksi yhtiö voidaan luokitella kansalaisjärjestöksi huolimatta siitä, että sen rahoitus perustuu pääosin julkisiin varoihin ja sen toiminta perustuu lakiin. Tällöin on ratkaisevaa, käyttääkö yhtiö julkista valtaa, onko sen tehtävänä toimia osana julkihallintoa ja onko se riippuvainen valtiosta. EIT on näiden oikeusohjeiden nojalla

---

¹⁴⁰ Ks. tarkemmin *Radio France ja muut v. Ranska* -tapauksen analyysistä Dopplinger 2021, s. 17.

¹⁴¹ *Radio France ja muut v. Ranska* 30.3.2004, kohta 26.

¹⁴² *Radio France ja muut v. Ranska* 30.3.2004, kohta 26. Ks. myös Dopplinger 2021, s. 18.

määritellyt esimerkiksi turkkilaisen julkisen yliopiston¹⁴³, monet valtioiden omistamat yritykset¹⁴⁴ ja kroatialaisen kauppakamarin¹⁴⁵ julkisoikeudellisiksi oikeushenkilöiksi. Sen sijaan se on katsonut, että itävaltalainen kansallinen televisioyhtiö¹⁴⁶ ja osittain Ukrainan¹⁴⁷ sekä kokonaan Iranin valtion¹⁴⁸ omistamat yritykset ovat kansalaisjärjestöjä, joilla näin ollen on myös oikeus yksilövalitukseen 34 artiklan nojalla.¹⁴⁹

Lisäksi EIT on antanut ratkaisuja koskien oikeushenkilön itsenäisyyden arviointia.¹⁵⁰ Esimerkiksi vuoden 2020 *Slovenia v. Kroatia* -päätöksessä suuri jaosto linjasi, että *Radio France* -tapauksessa selvennettyjä periaatteita julkisoikeudellisen oikeushenkilön tunnistamiseen ei tule soveltaa yksinään, vaan niitä tulee tulkita osana kokonaisharkintaa. Perustelujen mukaan tuomioistuimen pitää arvioinnissaan huomioida kaikki oleelliset tosiasialliset ja oikeudelliset olosuhteet kokonaisuudessaan. Suuren jaoston harjoittaman kokonaisharkinnan jälkeen se päätyi ratkaisussaan siihen, ettei sillä ollut toimivaltaa käsitellä asiaa, jossa Slovenia vaati omistamansa yhtiön ihmisoikeuksien turvaamista. Päätöksessä katsottiin, ettei valtioiden välisiä kanteita koskeva yleissopimuksen 33 artikla anna hakijavaltiolle oikeutta puolustaa sellaisen oikeushenkilön oikeuksia, joka ei täyttäisi kansalaisjärjestön määritelmää eikä siten olisi oikeutettu tekemään yksilövalitusta 34 artiklan nojalla.¹⁵¹

Ratkaisujen perusteella on selvää, ettei EIT sovelta kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojaa käsittelevissä ratkaisuissaan Suomessa käytettyä välillisen suojan mallia, vaan kansalaisjärjestöt nähdään itsenäisempinä suojaa tarvitsevinä toimijoina. Ihmisoikeustuomioistuimen soveltama malli ei kuitenkaan vastaa puhtaasti välitöntäkään oikeussuojaa, koska siinä voidaan huomioida myös luonnolliset henkilöt oikeushenkilön taustalla. Esimerkiksi ratkaisussa *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia*,

¹⁴³ *Ihsan Dođramacı Bilkent Üniversitesi v. Turkki* 28.1.2020.

¹⁴⁴ Ks. esim. *Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a. s. v. Slovakia* 2.7.2013, kohdat 30–37; *JKP Vodovod Kraljevo v. Serbia* 16.10.2018, kohdat 23–28.

¹⁴⁵ *Croatian Chamber of Economy v. Serbia* 25.4.2017, kohdat 30–39.

¹⁴⁶ *Österreichischer Rundfunk v. Itävalta* 7.12.2006, kohdat 46–53.

¹⁴⁷ *Ukraine-Tyumen v. Ukraina* 22.11.2007, kohdat 26–28.

¹⁴⁸ *Islamic Republic of Iran Shipping Lines v. Turkki* 13.12.2007, kohdat 79–82.

¹⁴⁹ Ks. tarkemmin ratkaisujen merkityksestä Kulick 2021, s. 547–550 ja Dopplinger 2021, s. 17–19.

¹⁵⁰ Ks. esim. *Zastava It Turrs v. Serbia* 9.4.2013, kohta 22; *Ljubljanska Banka D. D. v. Kroatia* 12.5.2015, kohta 54; *JKP Vodovod Kraljevo v. Serbia* 16.10.2018, kohta 27 (ratkaisussa muotoilu on hieman poikkeava, sillä tuomioistuin viittaa oikeussubjektin itsenäisyyteen suhteessa poliittisiin auktoriteetteihin, ”political authorities”); *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohdat 64 ja 78.

¹⁵¹ *Slovenia v. Kroatia* 18.11.2020, kohta 63. Ratkaisussa tämä ilmaistaan ”all the relevant factual and legal circumstances in their entirety”.

jossa tarkasteltiin vapaamuurarijärjestöön kuuluvan yhdistyksen yhdistymis- ja kokoontumisvapautta yhdessä syrjimättömyyden oikeuden kanssa, tuomioistuin viittasi perusteluissaan myös ihmisiin yhdistyksen takana. Yhdenvertaisuutta koskevan 14 artiklan soveltamista tarkastellessaan se totesi, että valittajayhdistyksen jäseniä oli kohdeltu asiassa erilaisesti kuin muiden yhdistysten jäseniä, minkä takia tilanteessa oli loukattu valittajana olleen yhdistyksen kokoontumis- ja yhdistymisvapautta yhdessä syrjimättömyyden oikeuden kanssa.¹⁵² Tapauksessa siis annettiin painoarvoa sille, miten kansalaisjärjestön oikeuden rajoittaminen vaikutti sen taustalla olleiden ihmisten oikeuksiin.

Dopplinger on nähnyt huolestuttavana tuomioistuimen käyttämän käsitteistön epäselvyyden lisäksi etenkin sen, ettei EIT ole ratkaisuisaan tarjonnut selkeää käsitteellistä analyysia ja selventänyt, mihin sen soveltamat kriteerit oikeudellisesti pohjautuvat.¹⁵³ Esimerkiksi *Grande Stevens v. Italia* -ratkaisussa EIT sovelsi kaksoisrangaistavuuden kieltoa yritykseen sanoittamatta suojan kohteena olleen kansalaisjärjestö eikä ihminen tai selventämättä, miten kaksoisrangaistavuuden kieltoa tulee soveltaa yhtiöön esimerkiksi suojan tason osalta.¹⁵⁴ Emberland onkin *Radio France* -ratkaisun jälkeen osuvasti kutsunut ihmisoikeustuomioistuimen perusteluja lyhytsanaisiksi ja arvoituksellisesti muotoilluiksi, “generally brief and enigmatically phrased”.¹⁵⁵ Myös Kulick on kritisoinut tuomioistuimen perustelujen puutteellisuutta muun muassa siitä, ettei niissä ole annettu kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojan syille perusteita tai kattavaa teoriaa. Tämän takia on epäselvää, kumpuaako ihmisoikeussuoja oikeushenkilöstä itsestään vai sen taustalla olevien ihmisten suojan tarpeesta. EIT:n soveltamiskäytäntö on hänen mukaansa johtanut siihen, että oikeushenkilöillä on ihmisoikeussopimuksen nojalla liiankin vahva oikeussuoja.¹⁵⁶

Huolimatta runsaastakin kansalaisjärjestön ja julkisoikeudellisen oikeushenkilön tunnistamista koskevasta oikeuskäytännöstä, kansalaisjärjestön määritelmä on yhä verrattain

¹⁵² *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia* no 2, 31.7.2007, kohdat 49–50.

¹⁵³ Dopplinger 2021, s. 20. Dopplinger tarjoaa käsitteistöä selventäväksi apuvälineeksi kansainvälisen oikeuden toimikunnan (International Law Commission, ILC) valtiovastuun yleisiä oppeja koskevassa mietinnössä (Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, ARSIWA) olevaa ”rules of attribution” -mallia, jonka soveltaminen voisi selkeyttää kansalaisjärjestön ja julkisoikeudellisen oikeushenkilön rajanvetoa. Kuten tutkija itsekin huomauttaa, attribuutiotestin soveltaminenkaan ei tuo kaivattua selkeyttä, sillä se sopii vain osittain EIS:n (etenkin 4 ja 5 artiklojen, muttei 11 artiklan) tulkitsemiseen. Ks. tarkemmin s. 23–38.

¹⁵⁴ *Grande Stevens v. Italia* 4.3.2024, kohdat 228–229. Ratkaisun kritiikistä ks. myös Oliver 2022, s. 52–53. Oliver pitää huolestuttavana, ettei yhtiöiden saamaa suojaa perustella tarkemmin, koska on vaarana, että yhtiöt tulevat saamaan liian suurta ihmisoikeussuojaa tuomioistuimilta.

¹⁵⁵ Emberland 2006, s. 200.

¹⁵⁶ Kulick 2021, s. 539. Ks. EIT:n kansalaisjärjestön määritelmää koskevasta analyysistä tai sen puutteesta myös Lemmens 2018, s. 48–49 ja Rainey – Wicks – Ovey 2017, s. 29; Schwaighofer 1998, s. 323–325.

epätarkka ja laaja. Kansalaisjärjestön tunnistaminen edellyttääkin yksittäisten tosiseikkojen lisäksi laajojen oikeudellisten kokonaisuuksien arvioimista. Tuomioistuin on korostanut ratkaisuisaan myös tulkinnan tapauskohtaisuutta, mikä osaltaan vaikeuttaa valituksentekijän valituskelpoisuuden määrittelyä. On ymmärrettävää, että EIT on halunnut oikeusohjeillaan mahdollistaa kansallisille tuomioistuimille joustavuutta oikeudelliseen harkintaan, mutta samalla se on väistämättä heikentänyt yleistä oikeusvarmuutta. Koska niin kansalaisjärjestön kuin sen nauttiman ihmisoikeussuojankin rajat ovat jokseenkin epäselviä, on mahdollista, että kansalaisjärjestöt voivat saada tarpeettoman laajaa oikeussuojaa etenkin suhteutettuna yhtiöiden ja niiden osakkaiden rajattuihin vastuisiin ja oikeudellisesti suojattuihin asemiin.

4 Yhdenvertaisuus oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeutena

4.1 Yhdenvertaisuussäätelyn soveltaminen oikeushenkilöön

Yhdenvertaisuussäätelyn soveltaminen oikeushenkilöön ei ole suoraviivaista, koska syrjäntäperusteet liittyvät vahvasti ihmisiin ja ihmisten henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Vaatimus ihmisten yhdenvertaisesta kohtelusta kumpuaa perustuslain 6 §:n 1 momentin yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta, jonka mukaan ihmisillä on oikeus tulla kohdelluiksi yhdenvertaisesti lain edessä. Säännöksen 2 momentissa kielletään, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Yksityiskohtaisemmin yhdenvertaisuuden vaatimuksesta säädetään yhdenvertaisuuslaissa, jonka 8 §:ssä kielletään syrjäntä perustuslaissa mainittujen esimerkkien lisäksi kansalaisuuden, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden ja seksuaalisen suuntautumisen sekä muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Luetellut syrjäntäperusteet ovat syrjäntäkiellon ydinaluetta.¹⁵⁷

Perustuslain ja yhdenvertaisuuslain syrjäntäkiellot kohdistuvat luonnollisiin henkilöihin, mikä ilmenee säännöksissä käytetyistä ilmaisuista ”ihmiset”, ”ketään” ja ”henkilöön liittyvä syy”. Myös yhdenvertaisuuslain soveltamisala- ja syrjäntäkieltosäännöstä koskevien esitöiden mukaan säädöksellä suojataan ensisijaisesti ihmisiä.¹⁵⁸ Lisäksi perustuslain erotteluperusteiden ja yhdenvertaisuuslain syrjäntäkieltosäännöksen luettelot päättyvät avoimeen ”tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella” -kohtaan, joka osaltaan korostaa soveltamisalan rajautumista luonnollisiin henkilöihin.¹⁵⁹ Syrjäntäkieltosäännöksiä ei pääsäännön mukaan tulekaan soveltaa oikeushenkilöihin tai oikeushenkilöiden välisiin oikeussuhteisiin. Vuoden 2014 yhdenvertaisuuslain säätämisen yhteydessä kuitenkin selkeytettiin, että myös oikeushenkilö voi nauttia välillisen oikeussuojan mukaisesta suojasta: lain esitöissä todetaan, että säännöstä voidaan soveltaa oikeushenkilöiden välisissä suhteissa,

¹⁵⁷ Anttila – Nieminen 2024, s. 120. Muita syrjäntän muotoja ovat YVL 8 §:n 2 momentissa säädetty välitön ja välillinen syrjäntä, kohtuullisten mukautusten epäminen sekä ohje tai käsky syrjiä. Näistä syrjäntän muodoista säädetään tarkemmin YVL10 ja 13–15 §:ssä.

¹⁵⁸ HE 19/2014 vp, s. 55 ja 67–68.

¹⁵⁹ Vrt. EU:n syrjäntän kieltäviin direktiiveihin, joissa kiellettyjen syrjäntäperusteiden luettelot ovat nk. suljettuja eli syrjäntäperusteet on lueteltu tyhjentyvästi. PL:n ja YVL:n lainvalmisteluaineistoissa on täsmennetty, että avoimella viittauksella tarkoitetaan muun muassa henkilön yhteiskunnallista asemaa, varallisuutta, perhesuhteita, raskautta, yhdistystoimintaan osallistumista, aviollista syntyperää, asuinpaikkaa tai sukupuolta, ks. tarkemmin HE 309/1993 vp, s. 43–44; PeVL 31/2014 vp, s. 3.

jos oikeushenkilöiden taustalla olevien luonnollisten henkilöiden suojan tarve sitä edellyttää. Välillisen suojan opin soveltaminen mahdollistaakin oikeushenkilön syrjimättömyyden oikeuden tarkastelun huolimatta siitä, että syrjintäperusteet nivoutuvat vahvasti ihmisyksilöiden ominaisuuksiin.

Kun välillistä perusoikeussuojaa hyödynnetään oikeushenkilön syrjintäkiellon tarkasteluun, tulee selvittää, miten perustuslakivaliokunnan oikeushenkilön perusoikeussuojasta antamat oikeusohjeet soveltuvat tilanteeseen. Perustuslakivaliokunta on korostanut, että oikeushenkilöiden perusoikeussuoja muodostuu sitä merkityksellisemmäksi, mitä välittömämmin tietty toimenpide vaikuttaa oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemaan.¹⁶⁰ Myös syrjintäolettaman syntymistä on siis arvioitava sen kautta, miten oletettu syrjintä vaikuttaa oikeushenkilön muodostavien luonnollisten henkilöiden oikeuksiin. Mitä selkeämmin syrjivällä teolla puututaan ihmisten oikeudelliseen asemaan, sitä vahvempaa suojaa oikeushenkilön voidaan katsoa tarvitsevan. Perustuslakivaliokunta on myös vahvistanut, että yhdenvertaisuusperiaatteella on sitä vähäisempi merkitys oikeushenkilöitä koskevan sääntelyn arvioinnissa mitä etäisemmin sääntely vaikuttaa oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan.¹⁶¹

Yhdenvertaisuussääntelyä sovellettaessa onkin oleellista arvioida, miten luonnolliset henkilöt samastuvat oikeushenkilöön eli miten esimerkiksi osakkeenomistaja samastuu osakeyhtiöön ja sen toimintaan.¹⁶² Näin ollen myös sillä, minkälainen oikeushenkilö on kyseessä, voi olla merkitystä samastumisen asteen ja perusoikeussuojan tason arvioinnissa. Esimerkiksi pörssiin listatun suurikokoisen yhtiön erilainen kohtelu ei todennäköisesti vaikuta oikeushenkilön muodostavien ihmisten asemaan merkitsevästi, kun taas pienikokoisen yhdistyksen erilainen kohtelu voidaan herkemmin katsoa syrjiväksi.¹⁶³

Kaikenlainen ihmisten tai oikeushenkilöiden erilainen kohtelu ei kuitenkaan ole perustuslain tai yhdenvertaisuuslain mukaan syrjivää. PL 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä ”ilman hyväksyttävää perustetta” ja YVL 11 §:n oikeuttamisperusteiden mukaan ”erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia”. Säännöksen 2 momentissa jatketaan,

---

¹⁶⁰ PeVL 9/2008 vp, s. 4/I; PeVL 11/2012 vp, s. 2.

¹⁶¹ PeVL 10/2024 vp, s. 3.

¹⁶² Ks. myös SLTK 2009/3384, jossa todetaan, että välillisen suojan malli edellyttää sen arvioimista, kuinka välittömästi esimerkiksi elinkeinonharjoittaja samaistuu yhtiöön ja sen toimintaan. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta oli vuoteen 2014 asti nimeltään syrjintälautakunta (SLTK).

¹⁶³ Ks. myös Länsineva 2002, s. 112 ja Lavapuro 2024, s. 62–63.

että erilainen kohtelu on oikeutettua myös sellaisessa tilanteessa, jossa oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos sillä on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta muuten hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Laissa säädetään myös mahdollisuudesta kohdella ihmisiä ”oikeasuhtaisesti erilaisesti” silloin, kun tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen tai syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen (9 §).¹⁶⁴ Yhdenvertaisuuslain oikeuttamisperusteista seuraa, että lakia sovellettaessa tulee syrjintäolettan selvittämisen jälkeen erikseen tarkistaa, onko kyseisessä tapauksessa ollut erilaisen kohtelun oikeuttanut hyväksyttävä peruste, jolloin erilainen kohtelu ei ole syrjivää.¹⁶⁵

Yhdenvertaisuussäätely velvoittaa luonnollisten henkilöiden ja julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden lisäksi myös yksityisoikeudellisia oikeushenkilöitä, vaikka sitä ei pääsääntöisesti sovelletakaan oikeushenkilöiden välisissä suhteissa. Yhdenvertaisuuslakia koskevassa hallituksen esityksessä painotetaan, ettei säädöksen tarkoituksena ole estää yrityksiä olemasta liiketoimintasuhteissa toisten yritysten kanssa tai puuttua sopimusvapauden periaatteisiin:

Ehdotettu säätely ei estäisi yrityksiä olemasta liiketoimintasuhteissa muiden yritysten kanssa sopimusvapauden periaatteiden mukaisesti. Yrittäjä voisi siten vapaasti valita liikekumppaninsa oman harkintansa mukaisesti. Liiketoiminnassa ei kuitenkaan saisi loukata luonnollisen henkilön oikeuksia esimerkiksi sopimalla yritysten välillä tällaisen henkilön syrjivästä kohtelusta. Niin ikään yritys ei muille yrityksille palveluja yleisesti tarjotessaan voisi kieltäytyä tekemästä sopimusta toisen yrityksen kanssa, jos kieltäytyminen tosiasiallisesti merkitsisi luonnollisen henkilön syrjintää. Hyväksyttävänä ei voida pitää esimerkiksi sitä, että toimitiloja vuokraava yritys ilman hyväksyttävää syytä kieltäytyy vuokraamasta tiloja maahanmuuttajan omistamalle yritykselle viimeksi mainitun etnisen taustan vuoksi.¹⁶⁶

Muun muassa omaisuudensuojan ja elinkeinovapauden perusoikeuksiin liitetty sopimusvapauden periaate sallii sen, että esimerkiksi yritykset voivat itse valita paitsi asiakkaansa myös yhteistyökumppaninsa. Aina ei ole kuitenkaan yksiselitteisesti tunnistettavissa, milloin oikeushenkilöiden välisessä oikeussuhteessa on kyse kielletystä syrjinnästä ja milloin toiminta on katsottavissa tavanomaiseksi sopimusvapauden piiriin

---

¹⁶⁴ Ks. myös PeVL 38/2006 vp, s. 3/II, jossa PeV on tarkentanut, että sukupuolten erilaiseen kohteluun perustuvaa säätelyä arvioitaessa on huomioitava, että tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetut keinot ovat paitsi hyväksyttäviä myös oikeasuhtaisia.

¹⁶⁵ Oikeuttamisperusteiden muotoutumisesta lainsäädäntövaiheessa ja oikeuttamisperusteiden soveltamisesta ks. Anttila 2024, s. 252–258.

¹⁶⁶ HE 19/2014 vp, s. 55.

kuuluvaksi liiketoiminnaksi. Sopimusvapauden periaatteen ja yhdenvertaisuuslain soveltamisalan välisen rajan tunnistaminen voikin synnyttääkin oikeudellisesti vaikeita punnintatilanteita.¹⁶⁷

Länsineva on katsonut, että oikeushenkilön oikeus yhdenvertaiseen kohteluun olisi perusteltua myös välittömästi ilman, että kohtelulla tarvitsisi puuttua luonnollisten henkilöiden oikeudelliseen asemaan. Hän arvioi yhdenvertaisuusperiaatteen olevan niin olennainen osa oikeusvaltioperiaatetta, että sen toteutuminen tulisi turvata mahdollisimman laajasti myös oikeushenkilöiden kohdalla.¹⁶⁸ Välillisen suojan mallin mukaisesti syrjiväksi erilaiseksi kohteluksi voitaisiin katsoa esimerkiksi toiminta, jossa yhdistys kieltäytyy liiketoimintasuhteen solmimisesta toisen yhdistyksen kanssa, koska yhdistyksen jäsenet harjoittavat tiettyä uskontoa tai ovat kotoisin tietyistä maista. Länsinevan ehdottaman doktriinin mukaan oikeushenkilöt sen sijaan nauttivat jo sellaisenaan perusoikeussuojaa, joka kattaa muun muassa oikeuden yhdenvertaiseen kohteluun. Näin ollen esimerkiksi teko, jossa elinkeinonharjoittaja kieltäytyisi solmimasta sopimusta tietyn yhdistyksen kanssa siksi, että yhdistys on rekisteröity naapurikuntaan, voitaisiin katsoa lain nojalla syrjiväksi. Elinkeinonharjoittajan erilaisen kohtelun perusteen ei siis tarvitsisi linkittyä yhdistyksen jäseniin ja esimerkiksi heidän kotipaikkakuntiinsa, eikä syrjivällä teolla tarvitsisi vaikuttaa luonnollisten henkilöiden oikeuksiin. Länsinevan katsoo, että oikeussuojan tasoa olisi mahdollista vaihdella tilannekohtaisesti niin, ettei oikeushenkilöiden nauttima suoja heikentäisi yksilöiden suojaa.¹⁶⁹

Länsinevan tulkinta yhdenvertaisuussäätelyn laajasta soveltamisalasta on kiinnostava, ja olen samaa mieltä siitä, että yhdenvertaisuusperiaate on merkitsevä ja jopa välttämätön osa demokraattista oikeusvaltiota. Mikäli oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaisuuteen ei kuitenkaan enää arvioitaisi välillisen suojan oppia hyödyntäen, tarkoittaisi se samalla siirtymistä kauemmas niin perustuslain kuin yhdenvertaisuuslainkin tavoitteesta eli ihmisten oikeuksien turvaamisesta. Näen, että yhdenvertaisuussäätelyn tarkoitus kytkeytyy syrjintäperusteiden takia korostuneesti ihmisiin, mistä seuraa, ettei niiden soveltaminen suoraan oikeushenkilöihin ole lakien tarkoituksen mukaista. Vaikka Länsinevan ehdottaa, että oikeussuojan tasoa vaihtelemalla voitaisiin taata, että ihmiset saavat yhä riittävää suojaa,

---

¹⁶⁷ Ks. myös Lavapuro 2024, s. 64–65. Sopimusvapauden perustuslainsuojasta ks. tarkemmin Lehtonen 1999, s. 177–220.

¹⁶⁸ Länsineva 2002, s. 109–111.

¹⁶⁹ Ibid., s. 112.

antaisi uusi tulkintatapa oikeushenkilöille selvästi nykyistä suurempaa oikeussuojaa. Tämä tarkoittaisi paitsi muutosta oikeudelliseen tulkintatapaan myös sen taustalla oleviin arvoihin. Mikäli oikeushenkilöiden ja etenkin yhtiöiden nauttima perusoikeussuojaa halutaan laajentaa, tulisi myös huomioida sen ristiriitaisuus osakkeenomistajien rajoitetun vastuun kanssa. Onkin välttämätöntä pohtia, tarvitsevatko oikeushenkilöt niin vahvaa perusoikeussuojaa edes yhdenvertaisen kohtelun osalta vai olisiko oikeusvaltion arvojen mukaan kestävämpää esimerkiksi asettaa osakeyhtiöille nykyistä enemmän velvollisuuksia esimerkiksi yhdenvertaisuuden edistämiseksi.¹⁷⁰

4.2 Kansalaisjärjestön ihmisoikeus syrjimättömyyteen

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklassa kielletään syrjintä niin, että sopimuksessa turvatuista oikeuksista nauttiminen vaarantuisi. Kyseessä on niin kutsuttu täydentävä ihmisoikeus, jonka rikkomista ei pääsääntöisesti tarkastella yksinään. Kielto eroaakin selvästi esimerkiksi perustuslain yhdenvertaisuussäännöksestä, joka kieltää itsenäisesti, ilman viittausta muihin säännöksiin, ihmisten asettamisen erilaiseen asemaan ilman perusteltua syytä. PL 6 §:n yleinen yhdenvertaisuussäännös on merkittävästi EIS:n 14 artiklaa laajempi.¹⁷¹ EIS:n mukaan siinä tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen tulee taata ”ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuva syrjintää”.¹⁷² Vuonna 2000 yleissopimuksen liitännäistä syrjintäkieltoa täydennettiin kahdennentoista lisäpöytäkirjan yleisellä syrjinnän kiellolla.

Myös kansalaisjärjestöllä on ihmisoikeus syrjimättömyyteen yleissopimuksen 34 artiklan nojalla tilanteissa, joissa on kyse sopimuksessa turvatuista oikeuksista ja vapauksista. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on vahvistanut oikeushenkilön oikeuden vedota 14

¹⁷⁰ Oikeushenkilöiden oikeuksien ja velvollisuuksien välisestä keskustelusta ks. esim. Michalski 2013, s.125–191; Jacobs 2016, 35–41; Kulick 2021, s. 561–569 ja Oliver 2022, s. 48–58.

¹⁷¹ Ks. 14 artiklan soveltamisesta esim. Ojanen – Scheinin 2011, s. 180–181; Schabas 2015, s. 562–564; Pölonen 2018, s. 996–999; Ojanen 2024, s. 25–27.

¹⁷² Syrjintäperusteet ovat lähes yhtäläiset säännöksen mallina olleen YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen 2 artiklan kanssa. Syrjintäperusteista puuttuvat mm. vammaisuus, terveys ja seksuaalinen suuntautuminen, mikä kertoo yleissopimuksen sodanjälkeisestä laatimisajasta. Ks. tarkemmin Fredman 2023, s.169 ja 196. Säännöksen luonnosversiosta puuttui myös sukupuoleen perustuva syrjintä, mikä Schabasin mielestä kertoo Euroopan neuvoston ”takapajuisuudesta” yhdenvertaisuuden ja syrjinnän suhteen. Ks. Convention for the Collective Protection of Individual Rights and Democratic Liberties by the States, Members of the Council of Europe, and for the establishment of a European Court of Human Rights to ensure observance of the Convention 1949, s. 296 ja Schabas 2015, s. 557–558 ja 1178.

artiklan tarjoamaan suojaan yhdessä jonkin muun yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjojen määräyksen kanssa useissa tuomioissa. Esimerkiksi vuoden 2007 tapauksessa *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia* vapaamuurarijärjestön alainen yhdistys oli vedonnut kokoontumis- ja yhdistymisvapauteensa yhdessä syrjimättömyyden oikeutensa kanssa, koska alueellinen laki edellytti yhdistyksen jäseniltä, että heidän tuli ilmoittaa kyseiseen yhdistykseen kuulumisestaan hakiessaan julkisiin virkoihin. Samaa ilmoitusvelvollisuutta ei kuitenkaan edellytetty muilta kuin vapaamuurarijärjestön jäseniltä. Tuomioistuin katsoikin, että valittajana ollut yhdistysty ja sen jäseniä oli kohdeltu tilanteessa ilman hyväksytyä tavoitetta erilaisesti kuin muita yhdistyksiä, minkä takia toiminta täytti syrjinnän kriteerit.¹⁷³ *Identoba ja muut v. Georgia* -ratkaisussa EIT puolestaan totesi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä ajaneen yhdistyksen kokoontumisvapauden tulleen loukatuksi yhdessä 14 artiklan kanssa, kun valtiollinen poliisi ei ollut turvannut sen mielenosoitusta vastamielenosoittajien väkivallalta.¹⁷⁴

Kuten Suomen kansallisen lainsäädännön, myöskään yleissopimuksen syrjintäkieltosäännös ei ole tyhjentävä, vaan se päättyy avoimeen, ”tai muuhun” -kohtaan. Avoin viittaus antaa tuomareille jonkin verran harkintavaltaa laajentaa luetteloa oikeuskäytännössä kehitettyjen periaatteiden ja oikeusohjeiden mukaan. Kansallisten tuomioistuinten ja viime kädessä EIT:n tuleekin tapauskohtaisesti arvioida, milloin suoja on ulotettava uuteen syrjintäperusteeseen ja miten tarkkaan kyseinen peruste on tutkittava.¹⁷⁵ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään ulottanut 14 artiklan soveltamisalan esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, vammaisuuteen ja terveyteen.¹⁷⁶ Lisäksi se on todennut 2010-luvun ratkaisuisaan *Clift v. Yhdistyneet kuningaskunnat* sekä *Molla Sali v. Kreikka*, että erilainen kohtelu, joka ei liity ”henkilökohtaisiin ominaisuuksiin eli sellaisiin, jotka ovat synnynnäisiä tai olennaisia”, voi silti lukeutua käsitteen ”muu asema” alle eli 14 artiklan soveltamisalaan.¹⁷⁷

Vuoden 2022 Ranskan Conseil d'État'lle antamassaan neuvoa-antavassa lausunnossa EIT tarkasteli, koskeeko avoimen viittauksen ”muu asema” myös sellaista kansalaisjärjestön

¹⁷³ *Grande Oriente d'Italia di Palazzo Giustiniani v. Italia* no 2, 31.7.2007, kohdat 49–50.

¹⁷⁴ *Identoba ja muut v. Georgia* 12.5.2015, kohta 100.

¹⁷⁵ Fredman 2023, s. 172. Friedman huomauttaa, että käytännössä oikeussuojan laajentuminen uuteen perusteeseen on usein johtanut tutkinnan intensiteetin lieventymiseen.

¹⁷⁶ *Salgueiro da Silva Mouta v. Portugali* 21.12.1999; *Glor v. Sveitsi* 30.4.2009, kohta 80; *Kiyutin v. Venäjä* 10.3.2011, kohta 58. Ks. myös Ojanen – Scheinin 2011, s. 182; Fredman 2023, s. 196–197; Ojanen 2024, s. 26.

¹⁷⁷ *Clift v. Yhdistyneet kuningaskunnat* 13.7.2010, kohdat 56–58; *Molla Sali v. Kreikka* 19.12.2018, kohta 134.

erilaista kohtelua, joka perustuu ajalliseen kriteeriin. Conseil d’État pyysi ihmisoikeustuomioistuimelta ohjausta siihen, millaisin kriteerein metsästystä koskevaa ranskalaista säännöstä tulisi arvioida. Kyseinen säännös rajoittaa maanomistajien yhdistysten oikeutta vetäytyä kunnallisen metsästysyhdistyksen, ACCA:n, alueelta niin, että vetäytymisoikeus kuuluu vain sellaisille yhdistyksille, jotka olivat olemassa jo ACCA:n perustamishetkellä. EIT totesi lausunnossaan, että ero kohtelussa, joka perustuu oikeushenkilön perustamispäivään ”ei lähtökohtaisesti ole suljettavissa pois yleissopimuksen 14 artiklan ja ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklan soveltamisalasta”. EIT ohjeisti kansallista tuomioistuinta muun muassa arvioimaan, ovatko kyseisessä tilanteessa olevat kansalaisjärjestöt sen mielestä keskenään verrannollisessa tai olennaisesti samankaltaisessa tilanteessa.¹⁷⁸

Etenkin varhaisemmassa EIT:n oikeuskäytännössä syrjintäkiellon soveltamisen katsottiin edellyttävän ensin toisen säännöksen loukkausta, mikä teki siitä usein tarpeettoman. Jos tuomioistuin katsoi toista oikeutta rikotun, 14 artiklan lähempi tarkastelu voitiin todeta turhaksi ja jos toista oikeutta ei ollut loukattu lainkaan, syrjintäkielto ei liitännäisyyden vaatimuksen takia tullut enää sovellettavaksi. Tämä osaltaan vaikutti siihen, että tuomioistuin antoi vuosituhanen vaihteeseen asti hyvin harvoin tuomioita syrjintäkiellon loukkauksista.¹⁷⁹ Syrjinnän kieltoa on siis sovellettu pääasiassa sellaisissa tilanteissa, joissa sopimusvaltion toiminta olisi ilman syrjintäulottuvuuden tarkastelua voitu katsoa ihmisoikeusvelvoitteiden mukaiseksi.¹⁸⁰

Esimerkkinä tapauksesta, jossa EIT ei olisi todennut kansalaisjärjestön ihmisoikeusloukkausta tapahtuneen ilman 14 artiklan vaikutusta, on tuomio *Pine Valley Developments Ltd ja muut v. Irlanti*. Siinä ihmisoikeustuomioistuin tarkasteli, oliko Pine Valley -yhtiön, sen tytäryhtiön Healy Holdingsin sekä Healy Holdings -yhtiön ainoan osakkeenomistajan, Daniel Healyn, omaisuuden suoja ja oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun loukattu, kun Irlannin korkein

¹⁷⁸ Advisory Opinion on the difference in treatment between landowners’ associations “having a recognised existence on the date of the creation of an approved municipal hunters’ association” and landowners’ associations set up after that date 13.7.2022, kohdat 60–62.

¹⁷⁹ EIT antoi ensimmäisten vuosikymmenten aikana vain vähän tuomioita, joissa se katsoi 14 artiklan tulleen loukatuksi. Vuosina 1959–1990 se totesi 4 ja vuosien 1990–2000 välillä 9 syrjimättömyyden oikeuden loukkausta. Ks. EIT:n HUDOC-tietokanta ja tutkimuskirjallisuudesta Schabas 2015, s. 1178 ja Fredman 2023, s. 237–238.

¹⁸⁰ Ks. esim. *Airey v. Irlanti* 9.10.1979, kohta 30. Huomaa kuitenkin *Chassagnou ja muut v. Ranska* 29.4.1999, jossa tuomioistuin katsoi tarpeelliseksi tutkia myös syrjintäkysymyksen siitä huolimatta, että muitakin artikloita katsottiin loukatun. EIT vahvisti 11 artiklan ja ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklan loukkauksen sekä erikseen että yhdessä 14 artiklan kanssa. Ks. kohdat 89–95 ja 118–121.

oikeus oli katsonut Pine Valley -yhtiön maa-alueen ostamiseen saaman luvan olleen mitätön. Maa-alue oli sittemmin myyty tytäryhtiölle, joka oli tämän jälkeen mennyt emoyhtiönsä kanssa samaan aikaan konkurssiin. EIT katsoi, että Pine Valley -yhtiötä ei ollut syrjitty tapauksessa, koska se oli myynyt kyseisen maa-alueen ennen korkeimman oikeuden päätöstä, minkä seurauksena tappiot koituivat muiden valittajien kannettaviksi.¹⁸¹ Sen sijaan toisen oikeushenkilön, Healy Holdingsin, ja Daniel Healyn oikeutta syrjimättömyyteen oli loukattu yhdessä ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklan omaisuudensuojan kanssa. Omaisuudensuojaa ei kuitenkaan katsottu loukatuksi ilman syrjivää kohtelua.¹⁸²

Vuosituhammen vaihteen jälkeen ihmisoikeustuomioistuin laajensi syrjintäkiellon soveltamisalaa ja heikensi siihen kuuluvaa toisen oikeuden liitännäisyysvaatimusta. Uuden tulkinnan mukaan 14 artikla voidaan ottaa sovellettavaksi, kun asian tosiseikat kuuluvat yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjojen jonkin toisen säännöksen soveltamisalaan. Tämän katsottiin vastaavan paremmin säännöksen kohtaa, jonka mukaan oikeuksien ”nauttiminen” tulee turvata ilman syrjintää sen sijaan, että syrjintäkiellon soveltamisen ehdoksi ilmaistaisiin toisen oikeuden loukkausta.¹⁸³ Syrjintäkiellon tulkittiin myös voivan ulottua yleissopimuksessa turvattuja oikeuksia pidemmälle sellaisiin lisäoikeuksiin, jotka sopimusvaltio vapaaehtoisesti haluaa turvata ja jotka kuuluvat jonkin yleissopimuksen artiklan soveltamisalaan.¹⁸⁴ Artiklaa ei kuitenkaan edelleenkään tule soveltaa, jos jäsenvaltio ei ole myöntänyt tällaisia oikeuksia, jotka kuuluvat yleissopimuksen oikeuden soveltamisalaan tai jos minkään oikeuden ei ylipäänsä voida katsoa soveltuvan kyseiseen tilanteeseen.¹⁸⁵ Uuden tulkintaohjeen myötä EIT antoi seuraavan vuosikymmenen aikana moninkertaisesti aiempaan verrattuna tuomioita, joissa se katsoi syrjintäkiellon tulleen loukatuksi.¹⁸⁶

EIT on tarkentanut oikeusohjettaan hyväksytyyn erilaisen kohtelun osalta jo vuonna 1968, jolloin se linjasi, ettei erilainen kohtelu, jolla on hyväksyttävä tarkoitus, ole syrjintää.¹⁸⁷

¹⁸¹ Tuomioistuin tarkensi perusteluaan sillä, että loukkauksen olemassaolo on mahdollinen myös ilman konkreettista haittaa, mutta tässä tapauksessa se kuitenkin katsoi, ettei 14 artiklaa ollut rikottu. *Pine Valley Developments Ltd ym. v. Irlanti* 29.11.1991, kohta 53.

¹⁸² *Pine Valley Developments Ltd ym. v. Irlanti* 29.11.1991, erit. kohta 64.

¹⁸³ *Thlimmenos v. Kreikka* 6.4.2000, kohta 42; *Hämäläinen v. Suomi* 16.7.2014, kohta 107.

¹⁸⁴ *EB v. Ranska* 22.1.2008, kohdat 47–48.

¹⁸⁵ Fredman 2023, s. 239.

¹⁸⁶ Vuosina 2000–2010 EIT antoi 125 ratkaisua, joissa se totesi syrjintäkiellon loukkauksen. Ks. HUDOC-tietokanta ja tutkimuskirjallisuudesta Schabas 2015, s. 1178.

¹⁸⁷ Uudemmissa ratkaisuista, joissa käsitellään erilaiselta kohtelulta puuttuvaa hyväksyttävää tarkoitusta, ks. esim. *Paun Jovanović v. Serbia* 7.2.2023 ja *Valiullina ym v. Latvia* 14.9.2023. Ks. erottelun perusteista myös Ojanen – Scheinin 2011, s. 180–181; Pölönen 2018, s. 996–999; Ojanen 2024, s. 25–27.

Tunnetussa *Belgian Linguistic Case* -tapauksessa ihmisoikeustuomioistuin arvioi, oliko tilanteessa tapahtunut syrjintää kielen perusteella (14 art. ja 12. lisäpöytäkirjan 1 art.) EIT katsoi, ettei koulujen opetuskielen säätäminen erilaiseksi ranskan- ja flaaminkielisillä alueilla ollut syrjivää, koska teolla oli hyväksytty päämäärä. Sen sijaan kielletyksi syrjinnäksi nähtiin se, kun ranskankieliset koulut Brysselin lähellä eivät hyväksyneet ranskankielisiä oppilaita, jotka tulivat flaaminkielisistä osista, koska vastaavanlaista rajoitusta ei ollut flaaminkielisissä kouluissa. Rajoitukselta puuttui siis objektiivinen ja kohtuullinen oikeutusperuste, minkä lisäksi käytettyjen keinojen olisi pitänyt olla oikeamittaisia suhteessa tavoiteltuun päämäärään.¹⁸⁸

Suuri neuvosto sovelsi hyväksyttyä erilaista kohtelua koskevaa oikeusohjetta myöhemmin muun muassa tuomiossaan *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska*, jossa se tarkasteli ortodoksijuutalaisen yhdistyksen oikeutta uskonnonvapauteen yhdessä 14 artiklan kanssa. Tapauksessa yhdistys oli valittanut Ranskan viranomaisista, jotka olivat antaneet vain yhdelle yhdistykselle luvan rituaalisen teurastuksen suorittamiseen. Hakijayhdistys ei ollut saanut kyseistä lupaa, minkä takia se katsoi, että sen oikeutta uskonnonvapauteen oli loukattu, koska se ei voinut itse valvoa teurastusta omien uskonnollisten vaatimustensa mukaisesti. Lisäksi se koki tulleensa syrjityksi, koska lupa oli myönnetty vain yhdelle yhdistykselle. Tuomioistuimen mukaan yhdistyksen uskonnonvapauteen yksinään tai yhdessä syrjimättömyyden oikeuden kanssa ei ollut puututtu, koska toimenpiteestä seurannut erilainen kohtelu oli laajuudeltaan rajallinen. Lisäksi se katsoi, että erilaisella kohtelulla oli ”hyväksyttävä tavoite ja käytetyt keinot sekä tavoiteltu päämäärä olivat mitoitettu oikein suhteessa toisiinsa”.¹⁸⁹

EIT on korostanut useissa ratkaisuisaan, että sopimusvaltioilla on oikeutusperusteita arvioidessaan pääsääntöisesti laaja harkintamarginaali.¹⁹⁰ Tämä tarkoittaa, että jäsenvaltiot saavat arvioida harkintamarginaalin sisällä, missä laajuudessa erilainen kohtelu on oikeutettua muuten samankaltaisissa tilanteissa. Harkintamarginaalin laajuus vaihtelee tapauksen taustan,

¹⁸⁸ *Belgian Linguistic Case* 23.7.1968 A 6, s. 35, kohta 10. Hyväksyttävän tarkoituksen arvioinnista ks. myös esim. *Catan ja muut. v. Moldova ja Venäjä* 19.10.2012, *Paun Jovanović v. Serbia* 7.2.2023 ja *Valiullina ja muut v. Latvia* 14.9.2023

¹⁸⁹ *Cha'are Shalom Ve Tsedek v. Ranska* 27.6.2000, kohdat 86–88.

¹⁹⁰ Laaja harkintamarginaali on EIT:n ratkaisukäytännössään kehittämä oppi. Sen mukaan sopimusvaltiot ovat EIT:ta paremmassa asemassa arvioimaan esim. joidenkin ihmisoikeuksien, kuten uskonnon- tai sananvapauden, rajoitusten välttämättömyyttä. Ks. esim. Rautiainen 2011, s. 1153 ja Pölönen 2018, s. 1007–1008. Harkintamarginaalista 14 artiklan soveltamisessa ks. *National Union of Belgian Police v. Belgia* 27.10.1975, kohdat 47 ja 49; *Swedish Engine Drivers' Union v. Ruotsi* 6.2.1976, kohta 47 ja Schabas 2015, s. 567–568.

olosuhteiden ja aiheen mukaan.¹⁹¹ Ihmisoikeustuomioistuimien on määritellyt, että harkintamarginaali on erityisen laaja sosiaali- ja talouspolitiikkaan liittyvissä asioissa, koska valtion yhteiskunnallisia erityispiirteitä ei tule jättää huomiotta, kun arvioidaan erilaisen kohtelun taustalla olevia perusteita.¹⁹² Tietty syrjintäperusteet, kuten etninen alkuperä, kansalaisuus, rotu ja uskonto, rajautuvat kuitenkin harkintamarginaalin ulkopuolelle.¹⁹³ EIT sovelsi laajaa harkintamarginaalia teollistumisen kansallistamisohjelmaa koskeneessa *Lithgow ja muut v. Yhdistyneet kuningaskunnat* -ratkaisussa, jossa yhtenä valituksen tekijänä oli kansalaisjärjestö, M & G Securities Ltd -yhtiö. Asiassa valittajat väittivät, ettei valtio ollut maksanut yritysten kansallistamisesta riittävää hyvitystä, mikä rikkoi heidän oikeuttaan omaisuudensuojaan joko erikseen tarkasteltuna tai yhdessä syrjintäkiellon kanssa. Suuri neuvosto kuitenkin katsoi, ettei valittajien oikeutta syrjimättömyyteen yhdessä omaisuudensuojan kanssa ollut loukattu, koska valtioilla on laaja harkintamarginaali asioissa, joissa on kyse yleisestä edusta, kuten kansallistamisesta.¹⁹⁴

Yleissopimuksen 14 artiklaa täydentänyt 12. lisäpöytäkirja tuli Suomessa voimaan vuodesta 2005 alkaen (SopS 8/2005). Sen ensimmäisen artiklan mukaan kaikkinaisella syrjinnän kiellolla taataan laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen ”ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää”.¹⁹⁵ Syrjintäperusteisiin ei lisätty EIT:n oikeuskäytännössä vahvistettuja perusteita, kuten ikää, terveyttä ja seksuaalista suuntautumista, koska niiden katsottiin jo sisältyvän listan päättävään avoimeen

---

¹⁹¹ *Belgian Linguistic Case* 23.7.1968 A 6, s. 35, kohta 10; *Rasmussen v. Tanska* 28.11.1984, kohdat 35 ja 38.

¹⁹² *James ja muut v. Yhdistyneet kansakunnat* 21.2.1986, kohta 46. EIT:n mukaan toisin toimiessaan se ottaisi kansallisten viranomaisten roolin, mikä heikentäisi yleissopimuksen roolia toissijaisena kollektiivisena valvontajärjestelmänä.

¹⁹³ *Timishev v. Venäjä* 13.12.2005, kohta 55 ja 58. EIT katsoi, ettei etninen alkuperä voi yksinään tai ratkaisevasti olla objektiivisesti hyväksyttävä peruste liikkumisvapautta rajoittavalle lainvalvontatoimelle, koska demokraattiset yhteiskunnat rakentuvat pluralismin ja muiden kulttuurien kunnioittamisen periaatteille. Ratkaisussa todetaan, ettei etniseen alkuperään, kansalaisuuteen, rotuun, uskontoon tai kulttuuriin perustuvaa erottelua voida pitää objektiivisena ja kohtuullisena.

¹⁹⁴ *Lithgow ja muut v. Yhdistyneet kuningaskunnat* 8.7.1986, kohdat 40 ja 177. Ratkaisussa myös todetaan, ettei täyden markkinahinnan maksaminen ole välttämätöntä tilanteissa, joissa on kyse yleisen edun vaatimuksen täyttämisestä ja jossa korvaus on kohtuullisessa suhteessa tavoiteltuun päämäärään.

¹⁹⁵ Lisäpöytäkirjan johdannossa todetaan, että syrjinnän kiello ei estä sopimusvaltioita ryhtymästä toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on täyden ja tehokkaan tasa-arvon toteutumisen edistäminen, jos niille on objektiivinen ja kohtuullinen peruste. Pöytäkirja sallii siis toimet, joilla tosiasiallisesti edistetään yhdenvertaisuuden toteutumista.

kohtaan.¹⁹⁶ Vaikka kaikkinaisen syrjinnän kiellon syrjintäperusteet ovat samankaltaiset yleissopimuksen 14 artiklassa luetelluiden perusteiden kanssa, se on soveltamisalaltaan laajempi: 14 artiklaa sovelletaan vain muiden yleissopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjoissa turvattujen oikeuksien yhteydessä, kun taas yleinen syrjinnän kiello tulee sovellettavaksi itsenäisesti. Säännös myös velvoittaa sopimusvaltioita turvaamaan ”laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen”, mikä kattaa EIS:een sisältyvien oikeuksien lisäksi kansallisissa oikeusjärjestyksissä turvatut oikeudet.¹⁹⁷ EIT vahvisti 12. lisäpöytäkirjan laajan soveltamisalan vuoden 2009 *Sejdic ja Finci v. Bosnia ja Herzegovina* -ratkaisussaan: “Article 1 of Protocol No. 12 extends the scope of protection to ‘any right set forth by law’”.¹⁹⁸ Kaikkinaisen syrjinnän kiello vastaakin esimerkiksi kansainvälisen KP-sopimuksen määräyksiä ja Suomen perustuslain syrjinnän kielloa.¹⁹⁹

Yleinen ja itsenäinen syrjinnän kiello on lisännyt myös kansalaisjärjestöjen mahdollisuuksia saada oikeusturvaa tilanteissa, joissa ne epäilevät tulleen syrjityiksi. Merkittävä osa sopimusvaltioista, 26 yleissopimuksen 46 jäsenestä, ei kuitenkaan ole vielä ratifioinut lisäpöytäkirjaa, minkä takia se ei myöskään velvoita niitä. Useat maat, kuten Ruotsi, Norja, Tanska ja Sveitsi, ovat ilmaisseet huolensa 12. lisäpöytäkirjan epämääräisyydestä ja laajuudesta.²⁰⁰ Lisäpöytäkirjan vahvistamisen jälkeen myös EIT varoitti, että sen työmäärä tulee säädöksen myötä kasvamaan merkittävästi.²⁰¹ EIT:n tähänastinen oikeuskäytäntö on kuitenkin osoittanut, ettei 12. lisäpöytäkirja ole lisännyt kanteiden määrää merkittävästi. Lisäksi yleisen syrjinnän kiellon soveltamisala vaikuttaa jo olevan vakiintunut, eikä siihen siis liity useiden valtioiden pelkäämää oikeudellista epävarmuutta.²⁰² Isossa-Britanniassa on silti yhä viime vuosina suhtauduttu lisäpöytäkirjan tarpeellisuuteen vastahakoisesti: säännösten

---

¹⁹⁶ Explanatory Report to the Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4.6.2000, kohta 20. Raportissa todetaan lisäksi, että yksittäisten uusien perusteiden sisällyttämisen pelättiin johtavan perusteettomiin *a contrario* -tulkintoihin sellaisten syrjintäperusteiden osalta, joita ei olisi erikseen mainittu. Ks. myös Fredman 2023, s. 197.

¹⁹⁷ Fredman 2023, s. 239.

¹⁹⁸ *Sejdic ja Finci v. Bosnia ja Herzegovina* 22.12.2009, kohta 53.

¹⁹⁹ Ks. 12. lisäpöytäkirjan tulkinnasta myös Explanatory Report to the Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms 4.6.2000, erit. kohta 29 ja Opinion of the European Court of Human Rights on draft Protocol 12 to the European Convention on Human Rights 5.1.2000.

²⁰⁰ Human Rights 2001: Foreign and Commonwealth Office Annual Report 2001, s. 27. Norja on sittemmin allekirjoittanut 12. lisäpöytäkirjan.

²⁰¹ Opinion of the European Court of Human Rights on draft Protocol 12 to the European Convention on Human Rights 6.12.1999, kohta 6.

²⁰² Maaliskuuhun 2026 mennessä EIT on antanut 272 päätöstä ja 23 tuomiota, joissa on sovellettu 12. lisäpöytäkirjaa. Vain 14 tuomiota todettiin sopimusvaltion rikkoneen 12. lisäpöytäkirjan 1 artiklaa. Vuonna 2026 EIT antoi yhteensä 38 573 päätöstä tai tuomiota eli 12. lisäpöytäkirjaa on sovellettu vähäisesti. Tilastoista ks. HUDOC-tietokanta ja Annual Report 2025, s. 32.

lavean muotoilun takia maassa pelätään, että lisäpöytäkirjan ratifioinnin jälkeen nostettujen kanteiden määrä kasvaisi hallitsemattomasti ja että lisäpöytäkirjaa voitaisiin EIT:ssa tulkita ennakoimattomin tavoin. Huolet liittyvät siis pitkälti kaikkinaisen syrjimättömyyden tuomaan oikeusvarmuuden heikkenemiseen ennen kaikkea valtion näkökulmasta.²⁰³

4.3 Oikeushenkilön oikeus yhdenvertaiseen kohteluun oikeuskäytännössä

Oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaisuuteen käsitteleviä tapauksia ei ole Suomessa juurikaan edennyttä korkeimpaan oikeusasteeseen asti. Merkittävin syy oikeustapausten harvalukuisuuteen kytkeytynee syrjintäperusteisiin, joissa luonnollisten henkilöiden ominaisuudet ovat keskeisiä, sekä osittain tästä johtuen oikeustapausten kantajiin, jotka ovat syrjintäepäilyissä oikeushenkilöitä useammin luonnollisia henkilöitä. Oikeushenkilön oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun on arvioitu kahdessa korkeimpaan hallinto-oikeuteen edenneessä ratkaisussa. Toinen niistä, vuoden 2006 Tampereen vapaa-ajattelijat ry:tä koskenut ennakkopäätös, on KHO:n perustelujen osalta suppea, kun taas tuoreempi niistä, vuoden 2024 Aito avioliitto ry:tä käsitellyt ratkaisu, on huomattavasti kattavampi. Myös valtioneuvoston nimittämä itsenäinen ja riippumaton yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta, joka valvoo yhdenvertaisuuslain ja tasa-arvolain noudattamista yksityisessäkin toiminnassa, on ottanut kantaa oikeushenkilön perusoikeussuojaan yhdenvertaisuuden osalta muutamissa tapausselesteissaan.²⁰⁴

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa KHO 2006:98 tuomioistuin katsoi, ettei Tampereen liikennelaitos rikkonut Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n oikeutta yhdenvertaisuuteen sillä, ettei se tehnyt sopimusta mainostilan vuokraamisesta yhdistyksen kanssa. Tampereen vapaa-ajattelijat ry oli syksyllä 2004 halunnut vuokrata liikennelaitokselta linja-autoista mainostilaa erokirkosta.fi-sivua koskeville mainoksilleen. Tampereen vapaa-ajattelijat ry esitti valituksensa tueksi, että kaupungin tulisi vuokrata mainostilaansa samoin ehdoin sellaisille yhdistyksille, jotka kannustavat osallistumaan uskonnollisiin menoihin ja sellaisille, jotka kehottavat eroamaan uskonnollisesta yhdyskunnasta. Näin ollen yhdistyksen

²⁰³ Lord Ponsonby of Shulbrede 2.6.2025, sarakkeet 461–462; Shabana Mahmood MP 30.4.2025, kysymys 8.

²⁰⁴ Ks. tarkemmin YVTltk 162/2016, jossa lautakunta katsoi, että vastaajan syrjivä toiminta, jossa se oli kieltäytynyt vuokraamasta tilojaan yhdistykselle, jonka nimi viittasi islaminuskoon, oli välillisen perusoikeussuojan opin mukaisesti kohdistunut yhdistyksen jäseniin. Ratkaisussa YVTltk 385/2018 lautakunta tutki jääurheiluseuran hakemuksen, jossa väitettiin kaupungin jakaneen jäähallien vuorot urheiluseurojen juniorijäseniä syrjivästi. YVTltk kuitenkin arvioi, ettei tilanteessa ollut esitetyn selvityksen perusteella syntynyt syrjintäolettaa. YVTltk 636/2019 -ratkaisussa lautakunta totesi syrjintäoletettaman syntyneen OAJ ry:n puolesta Aito avioliitto ry:n osallistumisen messuille näytteilleasettajana.

edustajien mielestä liikennelaitoksen ja sen hyväksyneellä kaupunginhallituksen päätöksellä loukattiin muun muassa yhdistyksen perustuslaissa turvattua yhdenvertaisuutta (6 §), sananvapautta ja uskonnon vapautta (12 §) sekä Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaavia oikeuksia suojaavia 10 ja 14 artikloita. Yhdistyksen mukaan se siis asetettiin lainvastaisella päätöksellä mielipiteensä vuoksi eriarvoiseen asemaan. Lisäksi valituksessa vedottiin julkisen vallan velvollisuuteen turvata ja edistää perusoikeuksien toteutumista (PL 22 § ja nykyinen YVL 5 §).

Korkein hallinto-oikeus kuitenkin totesi tiiviissä perustelussaan, ettei päätöksellä ”estetty yhdistystä käyttämästä sananvapauttaan tai puututtu yhdistyksen uskonnon ja omantunnon vapauteen” ja ettei se loukannut yhdenvertaisuuden periaatetta.²⁰⁵ Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n väite liikennelaitoksen syrjivästä toiminnasta ohitettiin heppoisesti: ratkaisussa ei eritelty, miksi päätöksellä ei tuomioistuimen mukaan estetty yhdistystä käyttämästä sananvapauttaan tai harjoittamasta uskonnonvapauttaan tai miksi viranomaisen toiminnan ei nähty loukkaavan sen velvollisuutta turvata yhdenvertaisuuden periaatetta. KHO ei myöskään perustellut, miksi välillisen perusoikeussuojan mallia ei tulisi soveltaa syrjintäolettaman syntymisen arviointiin; välillisen perusoikeussuojan oppia ei käsitelty ratkaisussa lainkaan. Tapauksessa saadun selvityksen perusteella tilanteessa vaikuttaa olleen ennen kaikkea kyse perusoikeuksien rajoittamistilanteesta, jossa viranomaisen päätöksellä rajoitettiin oikeushenkilön yhdenvertaista oikeutta mielipiteensä ilmaisuun ja uskonnonvapauteen. Perusoikeuksiin puuttuvien rajoitusten oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden arviointi kuitenkin uupuvat ratkaisusta.²⁰⁶ Tuomioistuimen perusteluja voikin kritisoida ainakin niiden liiallisesta suppeudesta.

Myös Hämeenlinnan hallinto-oikeus katsoi, etteivät kaupungin liikennelaitos tai kaupunginhallitus toimineet vastoin tasapuolisuuden vaatimusta tai muin tavoin jättäneet noudattamatta hallintolain 6 §:ssä tarkoitettuja hallinnon oikeusperiaatteita. Hallinto-oikeus perehtyi perusteluissaan eroakirkosta.fi-sivuston tarkoitukseen ja siihen, miten kehoitus erota kirkosta voisi linja-autojen mainostiloissa ”loukata niitä arvoja ja oikeushyviä, jotka ovat rikoslain 11 luvun 8 §:n säännöksen, jossa muun ohella panettelu tai kiihotus uskonnollista ryhmää vastaan on kielletty, säätämisen taustalla”. Tämän perusteella tuomioistuin arvioi, ettei ilmoituksen julkaisematta jättämistä tullut pitää hallintolain hyvän hallinnon

²⁰⁵ KHO 2006:98, perustelujen kohta 2.

²⁰⁶ Perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä ks. esim. Jyränki 2000, s. 294–295 ja Viljanen 2001.

periaatteiden tai muunkaan lain vastaisena. Alempi hallintotuomioistuimien kuitenkin huomioi perusteluissaan sen, että perusoikeussuoja voi ulottua myös oikeushenkilöihin, mutta ”vain yksityisten kansalaisten nauttiman suojan kautta”. Tampereen vapaa-ajattelijat ry ei silti tuomioistuimen mukaan onnistunut osoittamaan, että liikennelaitos olisi kyseisessä tapauksessa rikkonut muun muassa perustuslain tai yhdenvertaisuuslain säännöksiä.

Hallinto-oikeuden laintulkintaa, jossa se totesi Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:n kirkosta eroamiseen kehottavan mainoksen mahdollisesti loukkaavan niitä arvoja, jotka ovat esimerkiksi kansanryhmää vastaan kiihottamisen kieltävän säännöksen taustalla, ei voi pitää onnistuneena EIT:n ratkaisukäytännön valossa. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen vuonna 1994 luoman *Handyside*-opin mukaan sananvapaus ei rajoitu vain sellaisiin tietoihin ja ajatuksiin, jotka ovat neutraaleja tai joita ihmiset haluavat mielellään vastaanottaa. Sen sijaan sananvapaus kattaa myös sellaiset tiedot ja ilmaisut, joita pidetään yleisesti loukkaamattomina tai yhdentekevinä ja jotka voivat järkyttää, huolestuttaa, loukata tai aiheuttaa häiriötä.²⁰⁷ Tuomioistuinten olisikin ollut syytä viitata kyseiseen EIT:n ratkaisuun. Lisäksi KHO olisi voinut perustella ratkaisuaan kattavammin yhdenvertaisuusperiaatteen ja syrjintäkiellon näkökulmasta. Ratkaisu olisi oikeudelliselta painoarvoltaan suurempi, jos siinä olisi punnittu esimerkiksi uskonnon ja mielipiteeseen perustuvan erilaisen kohtelun merkitystä suhteessa liikennelaitoksen päätökseen kieltäytyä tarjoamasta yhdistykselle mainostilaa.²⁰⁸

Oikeudelliseen harkintaan olisi saanut laajemminkin tukea Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja sitä soveltavasta oikeuskäytännöstä. Korkein hallinto-oikeus olisi voinut viitata ratkaisussaan EIS:n syrjinnän kieltävään 14 artiklaan. Sitä täydentävä kaikkinaisen syrjinnän kieltävään 12. lisäpöytäkirjan 1 artikla ei ollut tullut Suomessa voimaan vielä tapaukseen mennessä. Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n oikeutta ostaa mainostilaa olisi voinut tarkastella EIS:n 14 artiklan lisäksi 10 artiklan valossa. Säännöksessä taataan jokaiselle sopimuksen piirissä olevalle sananvapaus, joka ”sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumatta ja viranomaisten siihen puuttumatta”. Artikla on yksi harvoista yleissopimuksen säännöksistä, joka on suunnattu myös oikeushenkilöiden suojaksi jo sanamuodon mukaisen tulkinnan

---

²⁰⁷ *Handyside v. Yhdistynyt kuningaskunta* 23.9.1994, kohta 49. Ks. myös *Giniewski v. Ranska* 31.1.2006, kohta 43. Tarkemmin sananvapaudesta Euroopassa ja EIT:n tulkinnasta ks. esim. Howard 2018, s. 9 ja Mchangama – Alkiviadou 2021, s. 1008.

²⁰⁸ Ks. ratkaisun perusteluihin kohdistetusta kritiikistä myös Lavapuro 2024, s. 82–83.

perusteella.²⁰⁹ EIT onkin Tampereen liikennelaitosta koskevan prejudikaatin jälkeen vuonna 2019 soveltanut kyseistä säännöstä *Editorial Board of Grivna v. Ukraina* -ratkaisussaan, jossa se katsoi kansalaisjärjestön oikeuden sananvapauteen tulleen loukatuksi.²¹⁰

Korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksessä KHO 2024:114 oli kyse ensinnäkin siitä, oliko yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla toimivaltaa tutkia yhdistyksen tekemä syrjintää koskeva hakemus ja toisekseen siitä, oliko Aito avioliitto ry:tä syrjitty mielipiteen perusteella. Tapauksessa Aito avioliitto ry:n osallistuminen näytteilleasettajana Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry:n (OAJ ry) ja Suomen Messujen järjestämille Educa 2019 -messuille oli peruutettu sen jälkeen, kun sen osallistuminen oli yhdistyksen tarkoitukseen liittyneen punninnan jälkeen kertaalleen hyväksytty. Aito avioliitto ry oli esittänyt, että se oli asetettu muihin messujen näytteilleasettajiin nähden erilaiseen asemaan, kun sen aiemmin hyväksytty osallistumisoikeus oli myöhemmin evätty. Osallistumisoikeuden peruutus oli yhdistyksen mukaan liittynyt sen kannattamiin arvoihin ja mielipiteisiin. OAJ ry:n mukaan se oli perunut Aito avioliitto ry:n osallistumisen messuille sopimusehtojen mukaisesti, koska sen osallistuminen messutapahtumaan voisi järjestäjien käsityksen mukaan aiheuttaa vaaraa tai häiriötä messukävijöille tai muille näytteilleasettajille. Lisäksi OAJ ry väitti, ettei yhdenvertaisuuslakia tule soveltaa oikeushenkilöön, minkä takia tapausta tulisi tarkastella Aito avioliitto ry:n jäsenen, jonka omaamat mielipiteet eivät olleet osallistumisen peruuttamisen taustalla, oikeuksien näkökulmasta.

Äänestyksen jälkeen syntyneessä ratkaisussaan korkein hallinto-oikeus katsoi, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta oli toimivaltainen käsittelemään hakemuksen, jossa rekisteröity yhdistys väitti tulleensa syrjityksi. Tuomioistuimen mukaan yhdenvertaisuussääntely ei yleensä tule sovellettavaksi oikeushenkilöiden välisissä oikeussuhteissa, mutta tilanteessa, jossa yhdistys on esittänyt hakemuksessaan YVL:n syrjintäkieltosäännöksen mukaisen syrjintäperusteen ja jossa tällä syrjintäperusteella on riittävän läheinen yhteys oikeushenkilön taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalla on toimivalta käsitellä hakemus.²¹¹ Tapauksessa siis sovellettiin oppia oikeushenkilön välillisestä perusoikeussuojasta.

---

²⁰⁹ Ks. tarkemmin 3.1 luku.

²¹⁰ *Editorial Board of Grivna Newspaper v. Ukraina* 6.4.2019, kohta 69.

²¹¹ KHO 2024:114, kohdat 37–38.

Korkein hallinto-oikeus arvioi, että osallistumisen peruuttaminen oli perustunut Aito avioliitto ry:n arvoihin ja mielipiteisiin, jotka ilmenivät myös yhdistyksen säännöissä olevasta yhdistyksen tarkoituksesta. OAJ ry ei myöskään sen mukaan onnistunut kumoamaan syntynyttä syrjintäolettamaa, koska se ei esittänyt, että Aito avioliitto ry:n toiminta kajoaisi perus- ja ihmisoikeuksiin tai että sen osallistumisesta messuille olisi aiheutunut muuta sellaista haittaa, jonka ehkäisemistä olisi voitu pitää perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävänä tavoitteena. Tämän perusteella tuomioistuin katsoi, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta saattoi todeta OAJ ry:n syrjineen Aito avioliitto ry:tä mielipiteen perusteella.²¹²

Korkeimman hallinto-oikeuden Aito avioliitto ry:tä koskeva ratkaisu on kiinnostava verrattuna aiempaan lopputulokseltaan erilaiseen KHO 2006:98 -ratkaisuun. Varhaisemmassa Tampereen vapaa-ajattelijat ry:tä koskeneessa tapauksessa KHO katsoi, ettei yhdistystä ollut syrjitty mielipiteen tai uskonnon perusteella ja ettei julkisen vallan velvollisuus turvata perusoikeuksien toteutuminen velvoittanut liikennelaitoksen johtokuntaa mainostilan myymiseen.²¹³ Tuomioistuin ei soveltanut kyseisessä ratkaisussa lainkaan välillisen suojan oppia toisin kuin vuoden 2024 tapauksessa. Tapahtumankuvauksen perusteella myös Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n perusoikeussuojaa ja yhdistykseen kohdistuneen syrjintäolettaman syntymistä olisi ollut perusteltua tarkastella läheisemmin. Tuomioiden erilaisuuteen on voinut osaltaan vaikuttaa, että vasta myöhemmän ennakkopäätöksen aikaan voimassa ollut vuoden 2014 yhdenvertaisuuslaki selkeytti oikeushenkilön perusoikeussuojaa yhdenvertaisuuden osalta, vaikka käsitys oikeushenkilön välillisestä perusoikeussuojasta olikin vahvistunut jo viimeistään perusoikeusuudistuksen myötä.

Tampereen liikennelaitoksen toimintaa arvioineen lyhytsanaisen ratkaisun ytimenä on, että liikennelaitoksen toiminnassa oli kyse yksityisoikeudellisesta sopimuksesta eli mainostilan vuokraamisesta, eikä mainostilan vuokraamisen kieltävässä päätöksessä otettu kantaa muihin asioihin.²¹⁴ Muilla asioilla tuomioistuin oletettavasti viittasi esimerkiksi yhdistyksen mielipiteisiin ja mainosten sisältöön. Vuoden 2024 ratkaisussa tuomioistuin ei sen sijaan suoranaisesti tarkastellut OAJ ry:n toimintaa yksityisoikeudellisena tekona: KHO ei vahvistanut, että näytteilleasettajien ja messunjärjestäjien välisessä suhteessa oli kyse yksityisoikeudellisesta sopimuksesta, mutta se totesi, ettei YVL:n tarkoituksena ei ole estää

---

²¹² KHO 2024:114, kohdat 58–59.

²¹³ KHO 2006:98, perustelujen kohta 2.

²¹⁴ KHO 2006:98, perustelujen kohta 2.

oikeushenkilöitä olemasta liiketoimintasuhteissa muiden oikeushenkilöiden kanssa sopimusvapauden periaatteen mukaisesti.²¹⁵ KHO 2006:98 -ennakkopäätöksen perustelujen suppeus tekee ratkaisun arvioinnista haastavaa, mutta KHO vaikuttaa nähneen Tampereen liikennelaitoksen mainostilan myymisen selkeämmin yksityisoikeudellisena toimintana, vaikka myös OAJ ry solmi messuille näytteilleasettajana osallistuvan kanssa yksityisoikeudellisen sopimuksen, jossa osallistuja muun muassa sitoutui maksamaan osallistumisehtojen mukaisesti osallistumisestaan.²¹⁶

Ratkaisut eroavat toisistaan myös sillä, että yhdistykseltä puuttuu, toisin kuin kaupungin liikennelaitokselta, julkista valtaa koskeva velvollisuus turvata perusoikeuksien, kuten yhdenvertaisuusperiaatteen, toteutuminen. Tämän seikan olisi voinut olettaa vaatineen tuomioistuimelta kattavampien perustelujen antamista liikennelaitoksen toiminnan lainmukaisuutta puoltaneessa ratkaisussa. Ehkä KHO olisi punninnut tapausta tarkemmin sananvapauden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista, jos mainostilan vuokraamisen kieltävää päätöstä olisi perusteltu esimerkiksi yhdistyksen mielipiteillä ja toiminnan tarkoituksella. Tosin liikennelaitoksen tai sen johtokunnan tekemiä päätöksiä ei liene tavanomaista perustella monisanaisesti. Tapahtuman kuvauksesta ei ilmene, että liikennelaitos olisi joutunut perustelemaan päätöstään olla myymättä mainostilaa Tampereen Vapaa-ajattelijat ry:lle muuten kuin vetoamalla oikeuteensa kieltäytyä myymästä mainostilaa. Ratkaisun perusteella vaikuttaakin, ettei Tampereen liikennelaitokselta hieman epäjohtonmukaisesti vaadittu yhdenvertaisuuslain edellyttämää hyväksytyä syytä erilaiselle kohtelulle, koska toimintaa ei nähty muun muassa juuri liikennelaitoksen antaman suppean selvityksen takia lainvastaisena.

KHO 2024:114 -ennakkopäätöksessä tuomioistuin arvioi, että Aito avioliitto ry:tä kohdeltiin muita näytteilleasettajia epäsuotuisammin, kun yhdistyksen kertaalleen hyväksyty osallistuminen messuille peruutettiin myöhemmin. Merkitseväksi syrjintäoletaman synnyn kannalta nähtiin se, ettei muiden näytteilleasettajien osallistumista peruttu hyväksymisen jälkeen. Voikin olla, että tuomioistuin olisi arvioinut myös kaupungin liikennelaitoksen toimintaa toisin, jos se olisi jo ehtinyt solmia sopimuksen mainostilan vuokraajan kanssa ennen sopimuksen irtisanomista. Syrjintäoletaman synnyn arvioimisen kannalta olisi myös hyödyllistä tietää, kieltäytyikö Tampereen liikennelaitos vuokraamasta mainostilaa myös muilta tahoilta vai kohteliko se Tampereen vapaa-ajattelijat ry:tä muihin verrattuna tilanteessa

---

²¹⁵ KHO 2024:114, kohdat 36 ja 56.

²¹⁶ Messujen näytteilleasettajat ja messujärjestäjä solmivat keskenään sopimuksen, jossa sovitaan mm. osallistumisen maksullisuudesta. Ks. Educa-messujen hinnasto ja sopimusehdot Educan mediakortti 2025.

erilaisesti. Asian tarkempi arviointi edellyttäisi kuitenkin tietoa siitä, keiden kanssa liikennelaitos on aiemmin kieltäytynyt sopimussuhteesta ja millä perusteella ja keiden kanssa se puolestaan on ollut liiketoimintasuhteessa.

5 Yhdistyksen oikeus yhdenvertaisuuteen ratkaisussa KHO 2024:114

5.1 Syrjintäkiellon soveltaminen yhdistykseen

Tapauksessa KHO 2024:114 korkein hallinto-oikeus päätyi ratkaisuun, jonka mukaan tilanteessa oli syntynyt olettava välittömästä syrjinnästä, kun OAJ ry ja Suomen Messut olivat peruneet Aito avioliitto ry:n osallistumisen näytteilleasettajaksi Educa 2019 -messuille. Ennen hallintotuomioistuinten käsittelyä tapaus oli yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan arvioitavana. Lautakunta päätyi ratkaisussaan korkeimman hallinto-oikeuden kanssa samaan lopputulokseen syrjintäolettan syntymisestä ja siitä, ettei OAJ ry esittänyt tapauksessa riittävää näyttöä sen puolesta, että syrjintäolettava olisi kumoutunut. Sen sijaan Helsingin hallinto-oikeus katsoi päätöksessään (HelHao 30.5.2023 H3169/2023), ettei syrjintäkieltoa voida soveltaa oikeushenkilöihin, vaan vain luonnollisiin henkilöihin, minkä takia yhdistyksen kanteen sijaan tapausta tuli tarkastella yhdistyksen jäsenen tekemänä kanteena.

Helsingin hallinto-oikeus totesi korkeimman hallinto-oikeuden kanssa yhdenmukaisesti, että yhdenvertaisuussäätely voi tietyissä tilanteissa tulla sovellettavaksi oikeushenkilöiden välisissä oikeussuhteissa. Alempi tuomioistuin katsoi silti, että syrjintäkiellon soveltamisala kattaa vain luonnollisten henkilöiden suojaamisen. Hallinto-oikeus perusteli ratkaisuaan yhdenvertaisuuslain 21 §:n 2 momentin luonnolliseen henkilöön viittaavalla kohdalla ”se, joka katsoo joutuneensa syrjityksi”. Tuomioistuimen mukaan kyseinen kohta osoittaa, että syrjintäkiellolla suojataan vain luonnollisia henkilöitä, minkä takia yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan ei tulisi voida käsitellä kyseistä asiaa siltä osin, kun kantajana on yhdistys. Sen sijaan väitetyn syrjinnän voitiin valituksenalaisessa asiassa katsoa merkitsevän kajoamista yhdistyksen jäsenenä olevan luonnollisen henkilön oikeuksiin, kunhan kantajana olisi yksittäinen ihminen.

Hallinto-oikeuden tulkinta syrjintäkiellon soveltamisalasta on osin yhteneväinen OAJ ry:n esittämän vaatimuksen kanssa. OAJ ry:n valituksen mukaan yhdenvertaisuuslain soveltamisala on jopa hallinto-oikeuden tulkintaa kapeampi: sen mukaan syrjintäkieltoa koskevia säännöksiä ei tulisi soveltaa suoraan OAJ ry:n ja Aito avioliitto ry:n väliseen suhteeseen, koska yhdenvertaisuussäätelyllä suojataan vain luonnollisia henkilöitä. Yhdistyksen mukaan vain luonnollisilla henkilöillä voi olla yhdenvertaisuuslain 8 §:ssä mainittuja henkilöön liittyviä syitä, kuten mielipide, minkä takia myös olettava syrjinnästä

voi syntyä vain luonnollista henkilöä kohtaan. Valituksessa todetaan, ettei oikeushenkilö, tässä tapauksessa Aito avioliitto ry, voi omata mielipidettä, jota tulisi suojata yhdenvertaisuuslain nojalla, mistä seuraa, ettei yhdistystä kohtaan voi myöskään syntyä syrjäntäolettamaa. OAJ ry esittikin, että koska yhdistystä ei ole mahdollista syrjiä mielipiteen perusteella, OAJ ry:llä ei ole velvollisuutta osoittaa menettelylleen yhdenvertaisuuslain mukaista oikeuttamisperustetta.²¹⁷ Valituksen selkeä heikkous on, että siitä on, ehkä tietoisesti, jätetty pois doktriini oikeushenkilön välillisestä perusoikeussuojasta. Yhdenvertaisuussääntelyn soveltamisen kannalta on kuitenkin merkityksellistä muistaa valituksessakin ilmaistu lain ensisijainen tarkoitus ihmisten oikeuksien turvaamisessa.

Korkein hallinto-oikeus asettui yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan kanssa samalle kannalle tulkitessaan syrjäntäkiellon soveltuvuutta oikeushenkilöiden välisessä suhteessa. KHO totesi, ettei yhdenvertaisuussääntely yleensä tule sovellettavaksi oikeushenkilöiden välisissä oikeussuhteissa, mutta YVL 21 §:n ilmausta ”se, joka katsoo tulleen syrjityksi” ei kuitenkaan tule tulkita siten, että se olisi ehdottomana esteenä sille, että myös rekisteröity yhdistys voisi saattaa syrjäntää koskevaa asiaa vireille.²¹⁸ Ylin tuomioistuin viittaakin perustellusti oikeushenkilön välilliseen perusoikeussuojaan toteamalla, että yhdistyksen toimittama hakemus tulee tutkia, mikäli siinä on syrjäntäkieltosäännöksen mukainen syrjäntäperuste ja tällä syrjäntäperusteella on riittävän läheinen yhteys oikeushenkilön taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin. Kyseisessä tapauksessa erilainen kohtelu kohdistui KHO:n tulkinnan mukaan yhdistyksen näytteilleasettajana, mutta sillä oli merkitystä myös yhdistyksen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden kannalta, jolloin yhdenvertaisuussääntelyä voitiin soveltaa myös oikeushenkilöiden välisessä suhteessa.²¹⁹

Niin korkein hallinto-oikeus kuin Helsingin hallinto-oikeuskin katsoivat, että tilanteessa oli syntynyt syrjäntäolettama, mutta alempi tuomioistuin tulkitsi sen syntyneen vain yhdistyksen jäsentä, ei yhdistystä kohtaan. KHO:n mukaan tapauksessa syntyi oletettava yhdenvertaisuuslain 10 §:ssä tarkoitettu välittömästi syrjäntästä yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentissa tarkoitettu mielipiteen perusteella, kun OAJ ry myöhemmin perui yhdessä toisen messujen järjestäjän kanssa yhdistyksen kertaalleen hyväksytyt osallistumisen messuille. Tuomioistuin tulkitsi, että asiassa saadusta selvityksestä oli pääteltävissä, että osallistumisen peruuttaminen perustui yhdistyksen arvoihin ja mielipiteisiin, jotka ilmenevät myös

---

²¹⁷ KHO 2024:114, kohta 20–21.

²¹⁸ KHO 2024:114, kohta 37.

²¹⁹ Ibid., kohta 53.

yhdistyksen säännöissä olevasta yhdistyksen tarkoituksesta. Vaikka erilainen kohtelu kohdistui yhdistykseen näytteilleasettajana, sillä oli KHO:n mukaan merkitystä myös yhdistyksen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden kannalta.²²⁰

Korkein hallinto-oikeus totesi syrjintäolettan syntyneen, kun OAJ ry oli perunut Aito avioliitto ry:n jo kertaalleen hyväksytyyn osallistumisen messuille – ratkaisevaa siis oli, että yhdistystä oli kohdeltu eri tavalla kuin muita osallistujia siinä vaiheessa, kun sen osallistuminen oli peruttu jälkikäteen. Asiassa saadun selvityksen mukaan toinen messujen järjestäjistä, Suomen Messut, oli kertonut yhdistykselle sähköpostitse heti ilmoittautumisen jälkeen, etteivät yhdistyksen näkökannat tue opettajien ammatillista toimintaa lasten ja nuorten parissa, minkä takia osallistumista ei voida hyväksyä. Tapahtuman järjestäjä perusteli perumista myös sillä, että tapahtuma on opetus- ja kasvatusalan tapahtuma, jonka pääpaino on kotimaisten opetusalan ammattilaisten ammatillisessa kehittämisessä. Sähköpostikeskustelun jälkeen Aito avioliitto ry:n osallistuminen näytteilleasettajaksi kuitenkin hyväksyttiin sillä ehdolla, että se sitoutuisi tapahtuman periaatteisiin. Koska OAJ ry oli muutama viikko tämän jälkeen perunut osallistumisen vedoten saamaansa runsaaseen negatiiviseen palautteeseen ja pelkoon järjestyshäiriöistä tapahtumassa, tuomioistuimien tulkitse, ettei osallistumisen perumiselle ollut YVL:n mukaista hyväksyttävää tavoitetta.²²¹ Tuomioistuimen perustelut antavat ymmärtää, että ratkaisu syrjintäolettan synnystä olisi voinut olla erilainen, mikäli osallistumista ei olisi jo kertaalleen hyväksytty.

Kiinnostavasti sekä YVTltk:n että KHO:n ratkaisuun jätetyn eriävän mielipiteen mukaan syy, jonka OAJ ry kertoi ensimmäisen perumisen yhteydessä, ei ollut syrjintäkiellon vastainen. Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjivää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Erilainen kohtelu on oikeutettua myös silloin, kun kohtelun oikeuttamisperusteista ei ole säädetty, jos kohtelulla on perus- ja ihmisoikeuksien kannalta hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Ensimmäisen perumisen yhteydessä tapahtuman järjestäjät eivät nähneet yhteyttä hakijan palveluiden ja tapahtuman sekä sen tuoteryhmien välillä, minkä takia hakijayhdistyksen osallistuminen peruttiin. Kaksi KHO:n ratkaisun tehneistä viidestä oikeusneuvoksesta ja eriävän mielipiteen jättänyt esittelijä sekä YVTltk katsoivat, ettei osallistumisen peruminen ollut

---

²²⁰ KHO 2024:114, kohta 53.

²²¹ KHO 2024:114, kohdat 41–46 ja 55–58. Ks. myös YVTltk 636/2019, s. 8–9.

yhdenvertaisuussääntelyn vastaista, kun syyksi kerrottiin, että Aito avioliitto ry:n toiminta, kannattamiensa konservatiivisten arvojen ja mielipiteiden esitleminen ja edistäminen, oli ristiriidassa tapahtuman tarkoituksen kanssa.

KHO ja YVTltk kuitenkin totesivat ratkaisuisaan, että syrjintäolettamaa tarkasteltaessa on huomioitava kaikki OAJ ry:n tapauksen yhteydessä antama selvitys.²²² Tulkinnat ovat yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaisia, sillä esityksen perusteluissa todetaan, että olettava syrjinnän kiellon rikkomisesta voi perustua niin vireillepanijan kuin vastapuolenkin esille tuomiin seikkoihin tai muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen.²²³ Lieneekin perusteltua, että OAJ ry:n toimintaa arvioitiin kokonaisuutena huolimatta siitä, ettei ensimmäinen ilmoitettu syy osallistumisen epäämiselle ollut yhdenvertaisuuslain kannalta ongelmallinen. Tapauksessa jää kuitenkin kyseenalaisettavaksi se, onko syrjintäolettamien syntymisen kannalta oleellista, arvioiko oikeushenkilö sopimusta solmiessaan, sopimuksen syntymisen jälkeen tai, kuten tapahtumanjärjestäjä, molempina ajankohtina, soveltuuko sopimuksen toinen osapuoli liikekumppaniksi vai tulisiko tämän vaikuttaa ennen kaikkea tilanteen sopimusoikeudelliseen arviointiin.

YVTltk piti syrjintäolettamien arvioinnissa merkityksellisenä myös sitä, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella näytteilleasettajiksi hyväksyttiin muitakin kuin opetusalaan suoranaisesti liittyviä yhdistyksiä. Tästä huolimatta Aito avioliitto ry oli ainut näytteilleasettaja, jonka osallistuminen peruttiin.²²⁴ Lautakunta siis katsoi, että syrjintäkiellon soveltamisen kannalta oli oleellista, minkälaisien muiden näytteilleasettajien sallittiin osallistua messuille. Educa 2019 -messuoppaan tarkastelu osoittaa, että on totta, että kyseisille messuille osallistui tahoja, kuten Metsäteollisuus ry, Kaikkien perheiden Suomi (nykyinen Monimuotoiset perheet -verkosto) ja A-klinikkasäätiö ry, joiden toiminta ei ole suoraan sidoksissa opetusalaan.²²⁵ Kuitenkin kaikilla tapahtumaan osallistuneilla näytteilleasettajilla on perus- tai lukio-opetusta koskevien opetussuunnitelman perusteiden kanssa yhtenäisiä tavoitteita, kuten rajallisista luonnonvaroista oppiminen, perheiden moninaisuuden tunnistaminen ja päihteiden käytön ehkäiseminen, minkä takia niiden osallistumisen voi nähdä perustelluksi.²²⁶ YVTltk:n näkemyksen vastaisesti messuille ei mielestäni osallistunut

---

²²² KHO 2024:114, kohta 50; YVTltk 636/2019, s. 9.

²²³ Ks. KHO 2024:114, kohta 51 ja HE 19/2014 vp, s. 93.

²²⁴ YVTltk 636/2019, s. 9.

²²⁵ Ks. messuille näytteilleasettajina osallistuneet Educan messuopas 2019, s. 9–10.

²²⁶ Ks. Lukion opetussuunnitelmien perusteet 2019, s. 64, 23 ja 37; Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 540, 29 ja 81.

toista tahoja, jonka tarkoitus olisi ollut Aito avioliitto ry:n sääntöjen mukaisesti yhtä selkeästi muun muassa yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvon edistämistä korostavan opetussuunnitelman perusteiden kanssa ristiriitainen.²²⁷

5.2 Oikeushenkilötyypin merkitys syrjintäolettaman arvioinnissa

Ennakkoratkaisussa KHO 2024:114 oikeudenkäynnin molemmat osapuolet olivat voittoa tavoittelemattomia rekisteröityjä yhdistyksiä. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen perusteella on tulkittavissa, että myös oikeushenkilötyypillä on merkitystä sen kannalta, millaista perusoikeussuojaa oikeushenkilön voidaan tulkita nauttivan. Oikeushenkilön nauttiman välillisen perusoikeussuojan tason onkin katsottu nykydoktriinin mukaan vaihtelevan esimerkiksi oikeushenkilön tyypin ja koon mukaan.²²⁸ Oikeushenkilöihin kohdistuva perusoikeussuoja ei siis ole aina samanlainen, vaan sen laajuutta tulee arvioida tapauskohtaisesti. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa ei kuitenkaan pohdittu oikeushenkilötyypin merkitystä sen kannalta, minkä tasoista välillistä suojaa yhdenvertaisuussäätelyn tulisi kyseisessä tilanteessa antaa.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että perus- ja ihmisoikeuksiin kytkeytyvissä lain tulkintatilanteissa perusoikeussuoja muodostuu sitä merkityksellisemmäksi, mitä välittömämmin tarkasteltu toimenpide vaikuttaa oikeushenkilön taustalla toimivien luonnollisten henkilöiden asemaan.²²⁹ Yhdenvertaisuusperiaatetta koskeneessa lausunnossaan se puolestaan totesi, että yhdenvertaisuusperiaatteella on sitä vähäisempi merkitys oikeushenkilöitä koskevan säätelyn arvioinnissa mitä etäisemmin säätely vaikuttaa oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden oikeusasemaan.²³⁰

Yhdenvertaisuussäätelyn soveltamisen näkökulmasta onkin oleellista arvioida, kuinka välittömästi esimerkiksi yhdistyksen jäsen samastuu yhdistykseen ja sen tarkoitukseen tai kuinka elinkeinonharjoittaja samastuu yhtiöön ja sen toimintaan.²³¹

Korkein hallinto-oikeus punnitsi Aito avioliitto ry:n oikeushenkilöyden merkitystä pääasiassa siitä näkökulmasta, voidaanko yhdenvertaisuussäätelyä ja syrjintäkieltoa soveltaa

²²⁷ Opetussuunnitelmaan sisältyvästä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämisen tavoitteista ks. Lukion opetussuunnitelmien perusteet 2019, s. 22. Myös Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan, että perusopetuksen tulee lisätä ymmärrystä sukupuolten moninaisuudesta ja että sen tehtävänä on osaltaan edistää sukupuolten tasa-arvoa (s. 10 ja 20).

²²⁸ Ks. tarkemmin Lämsineva 2002, s.112; Lavapuro 2024, s. 62–63.

²²⁹ PeVL 9/2008 vp, s. 4/I; PeVL 11/2012 vp, s. 2.

²³⁰ PeVL 10/2024 vp, s. 3.

²³¹ Ks. myös Lavapuro 2024, s. 62.

oikeushenkilöön. Tarkastelun keskiössä oli, miten välillinen perusoikeussuoja ylipäänsä soveltuu rekisteröityyn yhdistykseen sekä miten oikeushenkilötyyppi vaikuttaa syrjintäolettaman arviointiin, kun syrjintäperusteena on mielipide. Yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan ”esimerkiksi jonkin yhdistyksen tai uskonnollisen yhdyskunnan asettaminen epäsuotuisaan asemaan momentissa kiellettäväksi ehdotetulla perusteella voi merkitä laissa tarkoitettua syrjintää näiden oikeushenkilöiden taustalla olevia ihmisiä kohtaan”. KHO tulkitsi, että välillinen suoja soveltui tilanteessa, koska yhdistystä sen mielipiteen perusteella syrjinyt kohtelu syrji myös sen jäseniä, jotka olivat liittyneet jäseniksi yhdistyksen ajamien arvojen ja mielipiteiden takia.

Tuomioistuin ei tarkastellut esimerkiksi Aito avioliitto ry:n kokoa, vaan se perusteli suojan tarvetta sillä, että yhdistyksen jäsenet vaikuttivat jakavan yhdistyksen edistämät mielipiteet. Länsineva on kuitenkin huomauttanut, että oikeushenkilön perusoikeussuojaa sovellettaessa tulisi huomioida myös tiettyjen oikeushenkilötyyppien keskinäiset erot, koska laki vaikuttaa eri tavoin esimerkiksi pienten perheyrittäjien ja kansainvälisten pörssiyhtiöiden taustalla olevien ihmisten asemaan.²³² Tällöin myös esimerkiksi yhdenvertaisuussääntelyn soveltamistavoissa tulisi olla eroja: erilaisen kohtelun voi arvioida vaikuttavan merkittävämmiin esimerkiksi yhdistyksen jäseniin silloin, kun jäseniä on vain muutama satojen tai tuhansien sijaan. Voidaankin katsoa, että oikeushenkilön oikeuksien loukkaus vaikuttaa sitä voimakkaammin sen takana olevien ihmisten asemaan, mitä enemmän he tavanomaisesti esimerkiksi vaikuttavat oikeushenkilön toimintaan.²³³ Vaikka syrjivällä toiminnalla voidaan todennäköisemmin puuttua yhdistyksen kuin suuren yhtiön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden asemaan, jää ennakkoratkaisussa osoittamatta, kuinka merkittävästi yhdistyksen osallistumisen perumisella puututtiin luonnollisten henkilöiden oikeuksiin.

Välillisen perusoikeussuojan katsottiin ennakkopäätöksessä soveltuvan kyseisen yhdistyksen kohdalla, koska sen säännöissä mainittiin erikseen, että yhdistyksen jäseneksi voidaan hyväksyä henkilö, joka hyväksyy yhdistyksen tarkoituksen. Aito avioliitto ry:n sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena on naisen ja miehen välisen avioliiton aseman vahvistaminen suomalaisessa yhteiskunnassa ja lainsäädännössä sekä ”lapsen terveen

---

²³² Länsineva 2002, s. 112.

²³³ Oliver on tarkastellut kiinnostavasti oikeushenkilön vahvempaa perusoikeussuojan tarvetta tilanteissa, joissa sen taustalla olevat luonnolliset henkilöt voivat vaikuttaa suoraan oikeushenkilön toimintaan. Ks. tarkemmin Oliver 2022, s. 57.

sukupuoli-identiteetin” kehittymisen edistäminen naiseksi ja mieheksi siten, että ”vahvistetaan sukupuolten luontaista erilaisuutta”.²³⁴ Yhdistyksen tarkoitus kytkeytyy konservatiiviseen arvopohjaan, johon sitoutuminen on sääntöjen 4 §:n mukaan edellytys yhdistyksen jäseneksi liittymiselle. KHO:n tulkintaa siitä, että yhdistyksen jäsenet paitsi kannattavat yhdistyksen arvoja ja mielipiteitä myös ovat sen jäseniä vähintään olennaisilta osin juuri tämän seikan vuoksi, voikin pitää perusteltuna. Syrjintäperusteellakin voi siis katsoa olleen läheinen yhteys yhdistyksen taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin, jolloin myös heidän voi olettaa joissakin tilanteissa samastuvan yhdistykseen sillä tavalla, että yhdistykseen kohdistuvan väitetyn syrjinnän voisi nähdä merkitsevän kajoamista yhdistyksen jäseninä olevien henkilöiden oikeuksiin.

Tapauksessa on tärkeää huomata oikeushenkilötyypin merkitys syrjintäoletaman arvioinnin ja välillisen perusoikeussuojan opin soveltamisen kannalta. KHO:n tulkinnan mukaan mielipiteen perusteella tehtävän syrjinnän voi katsoa syrjivän yhdistyksen jäseniä, jos sen jäsenet jakavat yhdistyksen kannattamat mielipiteet ja kuuluvat yhdistykseen juuri tämän vuoksi. Samastumista mielipiteen perusteella on siis tarkasteltu yhdistyksen sääntöjen avulla. Vaikka yhdistyksen mielipiteet, arvot ja tarkoitus ilmenevät tarkastellussa tapauksessa yhdistyksen säännöistä hyvin, samastumisen asteen arvioiminen niiden perusteella voi yleisesti olla hankalaa, sillä vain harvan yhdistyksen säännöissä edellytetään jäseniltä yhtä selkeästi yhdistyksen arvojen jakamista ja tarkoituksen hyväksymistä – huolimatta siitä, että käytännössä aatteelliseen yhdistykseen liittyttäneen juuri yhdistyksen ajaman aatteen tukemisen takia. Tätä voi havainnollistaa KHO 2006:98 -tapauksen osapuolen Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n säännöillä, joissa ei edellytetä, että yhdistyksen jäsen kannattaa sen arvoja. Säännöissä vaaditaan, että sen jäsenen on oltava uskontoa tunnustamaton, kun taas yhdistyksen tarkoituksena on muun muassa ajaa uskonnottomien etuja.²³⁵ On kuitenkin hyvin todennäköistä, että jäsenet tosiasiallisesti kannattavat yhdistyksen tarkoitusta ja arvoja.

Syrjintäolettamisen soveltamisen kannalta KHO 2024:114 -tapauksessa oli ratkaisevaa, että syrjinnän kohteena oli aatteellinen yhdistys. Mikäli oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden samastumista oikeushenkilön mielipiteisiin arvioidaan esimerkiksi säännöistä, yhtiöjärjestyksestä tai yhtiösopimuksesta ilmenevistä mielipiteistä ja arvoista tilanteessa, jossa syrjintäperusteena on mielipide, rajaa se syrjintäkieltosäännöksen

---

²³⁴ Aito avioliitto ry yhdistyksen säännöt 2019, 2 §.

²³⁵ Tampereen vapaa-ajattelijat ry:n säännöt 2020, 2 § ja 4 §.

soveltamisalaa vain aatteellisiin oikeushenkilöihin, lähinnä tiettyihin yhdistyksiin. Tällöin esimerkiksi harva yritys tai edunvalvontajärjestö, kuten OAJ ry, voisi tulla syrjityksi mielipiteen perusteella. Samalla se tarkoittanee, että syrjäntäperusteen ollessa esimerkiksi etnisyys, tulisi oikeushenkilön taustalla olevien ihmisten etnisyyden kytkeytyä oikeushenkilön tarkoitukseen esimerkiksi yhdistyksen sääntöjen mukaan. Tämänkaltainen syrjäntäolettaman soveltamistapa tekee yhdenvertaisuussäntelyn soveltamisalasta vääjäämättä kapean oikeushenkilöiden osalta.

Ennakkopäätöksessä syrjäntäperuste eli mielipiteen perusteella tapahtunut syrjäntä kohdistuu oikeushenkilöön ja välillisesti luonnollisiin henkilöihin. Yhdenvertaisuussäntelyn soveltamisen kannalta on merkillepantavaa, että syrjäntäperuste voi myös kytkeytyä vain oikeushenkilön taustalla oleviin henkilöihin ilman, että se linkittyisi oikeushenkilön tarkoitukseen tai tehtävään. Oikeushenkilöä on mahdollista syrjiä myös esimerkiksi jättämällä solmimatta liiketoimintasuhdetta oikeushenkilön kanssa sen taustalla olevien henkilöiden mielipiteiden tai etnisyyden takia. Tällöin syrjivä toiminta kohdistuu oikeushenkilöön, mutta syrjäntäperuste yhdistyy vain sen takana oleviin ihmisiin. Jos syrjäntän kohteena on esimerkiksi yritys, tulisi sen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden samastumisen astetta arvioida muin tavoin kuin yhtiöjärjestystä tarkastelemalla. Samastumista voisikin arvioida esimerkiksi sen mukaan, miten suoraan luonnolliset henkilöt vaikuttavat oikeushenkilön toimintaan ja päätöksiin ja minkälaisia vaikutuksia syrjäntällä voidaan arvioida olevan heihin.

Pidän epätodennäköisenä, jollen mahdottomana, että yhdenvertaisuussäntelyä voitaisiin soveltaa suuriin säätiöihin, yhtiöihin tai yhdistyksiinkään. Oikeushenkilön koon kasvaessa sen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden kytös oikeushenkilöön on väistämättä heikompi kuin silloin, kun kyseessä on esimerkiksi pienikokoinen perheyritys tai yhdistys. Esimerkiksi suurikokoisen pörssiyrityksen erilaisella kohtelulla tuskin voisi olla riittäviä vaikutuksia sen taustalla olevien luonnollisten henkilöiden oikeuksiin edes tilanteissa, joissa syrjäntäperuste linkittyisi suoraan taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin. Sama ongelmallisuus koskee mahdollisuutta laajentaa perusoikeussuojaa koskemaan julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä, kuten kuntia. Myös tällöin soveltamistilanteessa olisi punnittava tarkkaan, kuinka läheisesti esimerkiksi kunnan taustalla olevat luonnolliset henkilöt, kuntalaiset, ovat linkittyneitä oikeushenkilöön ja millainen heidän suojan tarpeensa on.

5.3 Oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonne

Yhdenvertaisuussääntelyn soveltamisen kannalta on tärkeää tarkastella, minkälainen oikeussuhde on kyseessä silloin, kun mahdollinen syrjintä kohdistuu oikeushenkilöön. Asiassa on merkillepantavaa, että yhdenvertaisuuslakia koskevan hallituksen esityksen mukaan yhdenvertaisuuslakia ei pääsääntöisesti sovelleta oikeushenkilöiden väliseen oikeussuhteeseen. Lisäksi soveltamisalasäännöksen perusteluissa todetaan, ettei lain tarkoituksena ole estää yrityksiä olemasta liiketoimintasuhteissa toisten yritysten kanssa sopimusvapauden periaatteiden mukaisesti.²³⁶ Myös KHO 2024:114 -tapausta tarkasteltaessa tulisikin kiinnittää huomiota siihen, että oikeushenkilöt ovat oikeussuhteen osapuolina sekä siihen, että oikeussuhteessa oli kyse messujen järjestämisestä eli liiketoiminnan harjoittamisesta huolimatta siitä, että riidan osapuolina olivat voittoa tavoittelemattomat yhdistykset.

Myös korkein hallinto-oikeus vahvisti ratkaisussaan, että oikeussuhteella on merkitystä siltä osin, sovelletaanko tapaukseen yhdenvertaisuussääntelyä. Tuomioistuimien antoi painoarvoa sille, että kyseessä oli oikeushenkilöiden välinen oikeussuhde, johon voidaan soveltaa syrjintäkieltoa. Vaikka KHO totesi, että kahden oikeushenkilön välinen oikeussuhde mahdollistaa syrjintäkiellon soveltamisen, se keskittyi perusteluissaan pääasiassa Aito avioliitto ry:n oikeushenkilötyypin käsittelyyn siitä näkökulmasta, voidaanko välillisen suojan oppia soveltaa rekisteröityyn yhdistykseen.²³⁷ Sen sijaan oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonteeseen ei syvennytty perusteluissa. Oikeussuhteen yksityisoikeudellinen luonne voi kuitenkin vaikuttaa ratkaisevasti siihen, tuleeko yhdenvertaisuussääntelyä ylipäänsä soveltaa tapaukseen vai ei.

Korkein hallinto-oikeus viittaa ratkaisussaan yhdenvertaisuuslakia koskevaan hallituksen esitykseen, jossa todetaan, että yhdenvertaisuussääntelyä voidaan soveltaa oikeushenkilöiden välisissä suhteissa, jos oikeushenkilöiden taustalla olevien luonnollisten henkilöiden suojan tarve edellyttää sitä. Lisäksi KHO siteeraa yhdenvertaisuuslain soveltamisalasäännöksen perustelujen seuraavaa kohtaa, jossa todetaan, ettei säädöksen tarkoitus ole estää yrityksiä olemasta liiketoimintasuhteissa toisten yritysten kanssa sopimusvapauden periaatteiden mukaisesti.²³⁸ Tämän jälkeen tuomioistuimien siirtyy toteamaan, että yhdenvertaisuussääntelyä

---

²³⁶ HE 19/2014 vp, s. 55.

²³⁷ KHO 2024:114, kohdat 35–37.

²³⁸ KHO 2024:114, kohdat 35–36. Ks. myös HE 19/2014 vp, s. 55.

on mahdollista soveltaa myös oikeushenkilöiden välisiin suhteisiin, jos esimerkiksi rekisteröity yhdistys on esittänyt ”yhdenvertaisuuslain syrjintäkieltosäännöksessä tarkoitetun syrjintäperusteen ja tällä syrjintäperusteella on riittävän läheinen yhteys yhdistyksen taustalla oleviin luonnollisiin henkilöihin”.²³⁹ Tuomioistuin ei kuitenkaan tässä kohdin eksplisiittisesti vahvista, että Aito avioliitto ry:n ja OAJ ry:n välinen oikeussuhde olisi liiketoimintasuhde, jota koskee sopimusvapauden periaate.

Korkein hallinto-oikeus mainitsee oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonteen vain melko ohimennen ratkaisun kohdassa 56, jossa se käsittelee OAJ ry:n valituksen sisältöä. Valituksessaan OAJ ry on vedonnut oikeuteensa perua näytteilleasettajan osallistuminen yhdistysten välillä solmitun sopimuksen sopimusehtojen mukaisesti.²⁴⁰ OAJ ry siis viittaa yhdistysten väliseen liiketoimintasuhteeseen ja sen sopimusoikeudelliseen luonteeseen. Tuomioistuin reagoi valitukseen toteamalla, ettei yhdenvertaisuuslain tarkoituksena ole estää oikeushenkilöitä olemasta esimerkiksi liiketoimintasuhteissa muiden oikeushenkilöiden kanssa sopimusvapauden periaatteen mukaisesti – oikeushenkilötkin voivat siis vapaasti valita esimerkiksi liikekumppaninsa oman harkintansa mukaisesti. KHO selventää, että ”kuitenkin silloin, kun väitetysti syrjivä kohtelu saatetaan viranomaisen tai tuomioistuimen käsiteltäväksi ja asiassa katsotaan syrjintäolettan syntyneen, syrjintäolettan kumoutumista on sopimusvapauden periaate huomioon ottaen arvioitava objektiivisin perustein”.²⁴¹ Tästä huolimatta KHO ei käsittele sopimusvapauden merkitystä syrjintäolettan kumoutumisen arvioinnin yhteydessä.

Aito avioliitto ry:n ja OAJ ry:n välisen oikeussuhteen luonteen määrittämisen keskiössä on sopimusvapauden periaatteen vaikutuksen arviointi. Jos tapahtumanjärjestäjän katsotaan toimineen sopimus- ja harkintavapauden rajoissa, erilaiselle kohtelulle voidaan nähdä olleen hyväksytty syy eikä siihen tule soveltaa yhdenvertaisuussäätelyä. Oikeussuhteen luonteella sekä sopimusvapauden periaatteen soveltamisella on merkitystä myös sen arviointiin, millainen yhdistyksen taustalla olevilla luonnollisten henkilöiden suojan tarve on: mikäli tapahtumanjärjestäjän katsotaan toimineen yksityisoikeudelliseen sopimussuhteeseen kuuluvan sopimusvapauden sisällä, herää kysymys, edellyttääkö yhdistyksen taustalla olevien

---

²³⁹ KHO 2024:114, kohta 37.

²⁴⁰ KHO 2024:114, kohta 55.

²⁴¹ Ibid., kohta 56.

luonnollisten henkilöiden suojan tarve yhdenvertaisuuslain soveltamista kyseisessä oikeushenkilöiden välisessä suhteessa.

Oikeussuhteen luonteen merkityksen arvioimiseksi on tarpeen huomioida järjestetyn tapahtuman teema ja sen vaikutus tapahtumanjärjestäjien oikeuteen valita tapahtuman osallistujat. Educa-messut ovat opetus- ja koulutuslalla työskentelevien koulutus- ja verkostoitumistapahtuma, jossa on tarkoituksena esitellä opetusalan tuotteita ja palveluita ja tarjota luento-ohjelmaa ja keskustelua. Vuoden 2019 messujen teema rakentui opettamisen, viestinnän ja vuorovaikutuksen ympärille. Tapahtuman ohjelman tuli liittyä ennalta määrättyihin teemoihin, joiden mukaisiin messuosastoihin näytteilleasettajat järjestettiin. Näitä teemoja olivat esimerkiksi liikunta ja hyvinvointi, varainhankinta, julkinen sektori, järjestöt ja liitot sekä koulutus ja mediakasvatus.²⁴² Tapahtumalla oli siis selkeä tarkoitus ja teema, joiden ympärille tapahtumanjärjestäjät rakensivat messuohjelman.

Tapahtuman teeman ja Aito avioliitto ry:n osallistumistarkoituksen välillä on ilmeinen ristiriita. Binääristen sukupuolikäsitysten ja -roolien edistämistä ajava Aito avioliitto ry pyrki mitä ilmeisimmin näytteilleasettajaksi, jotta se olisi voinut messuilla esitellä kannattamiaan arvoja ja mielipiteitä. Ennakkopäätökseen jätetyssä eriävissä mielipiteessä kuvataan, miten yhdistys halusi järjestäjille lähettämänsä sähköpostiviestin mukaan muun muassa jakaa tapahtumassa kouluille suunnattuja materiaalejaan.²⁴³ Messujen järjestäjät ovat puolestaan halunneet osallistumisen perumisella varmistaa, että messujen sisältö muodostuu ennalta määriteltyjen tapahtuman teeman ja tavoitteiden mukaiseksi. Kun ottaa huomioon yhdistyksen tarkoituksen, joka on tapahtuman luonteeseen liittymätön, voidaan osallistumisen perumiselle nähdä olleen perusteltu syy.

Ratkaisuun jätetyssä eriävissä mielipiteessä oikeushenkilöiden yksityisoikeudellista oikeussuhdetta käsitellään perusteellisesti ja järjestetyn tapahtuman teemalle annetaan huomattavaa merkitystä yhdenvertaisuussäntelyn soveltamisalan näkökulmasta. Toisin kuin varsinaisessa ratkaisussa, mielipiteessä ilmaistaan yksiselitteisesti, että messujen järjestäjien ja Aito avioliitto ry:n välisessä oikeussuhteessa oli kyse liiketoimintasuhteesta.

Oikeusneuvostot katsoivat, että tapahtuman teeman ja yhdistyksen osallistumistarkoituksen välinen selkeä yhteensopimattomuus osoittavat, että järjestäjät peruivat osallistumisen yhdistyksen esittelemän sanoman takia. Messujen järjestäjät eivät siis suhtautuneet kielteisesti

---

²⁴² Educan messuopas 2019, s. 1 ja 16.

²⁴³ KHO 2024:114, eriävän mielipiteen kohta 3.3.2.

yhdistyksen hyväksymiseen näytteilleasettajaksi messujen teemaan liittymättömästä syystä. Niinpä tilanteessa oli messujen järjestäjien osalta kyse soveltamisalasäännöstä koskevan hallituksen esityksen perusteluissakin viitatusta sopimus- ja harkintavapauden ytimestä, jota yhdenvertaisuuslailla ei tule rajoittaa: yrityksen, tai kyseisessä tapauksessa yhdistyksen, oikeudesta olla liiketoimintasuhteessa muiden oikeushenkilöiden kanssa ja valita liikekumppaninsa oman harkintansa mukaan.²⁴⁴

Pidän eriävässä mielipiteessä esiteltyjä näkemyksiä monilta osin perusteluina. Varsinaisessa ratkaisussa on sivuutettu oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonteen tarkastelu lähes kokonaan. Näin ollen myöskään sopimus- ja harkintavapauden merkitystä kyseisessä tilanteessa ei ole käsitelty riittävästi. Eriävää mielipidettä voinee kuitenkin kritisoida siitä, että siinä siivutetaan OAJ ry:n toiminnalleen jälkikäteen antamat perustelut, jotka liittyivät muun muassa pelkoon siitä, että Aito avioliitto ry:n osallistuminen tapahtumaan näytteilleasettajana voisi aiheuttaa järjestyshäiriöitä. Toisaalta OAJ ry on keskittynyt valituksessaan tilanteen sopimusoikeudelliseen lainmukaisuuden perustelemiseen, vaikka sen arviointi ei kuulu korkeimman hallinto-oikeuden toimivaltaan. Ehkä korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu olisi ollut sisällöltään erilainen, jos tapahtumanjärjestäjä olisi pidättynyt alkuperäisessä ensimmäisen perumisen yhteydessä antamassaan perustelussa, joka koski messujen teeman ja Aito avioliitto ry:n tarkoituksen välistä ristiriitaa. On kuitenkin huomionarvoista, että oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen merkityksen lähempi tarkastelu jää ratkaisussa marginaaliseen osaan, minkä takia yhdenvertaisuussääntelyn soveltamisalan käsittely ei ole täysin tyhjentävää.

---

²⁴⁴ KHO 2024:114, eriävän mielipiteen kohta 3.3.1.

6 Lopuksi

6.1 Oikeushenkilön tulkinnanvarainen perus- ja ihmisoikeussuoja

Oikeushenkilön perus- ja ihmisoikeussuojasta on niukalti laintasoista sääntelyä, mikä osaltaan vaikuttaa sen monitulkintaisuuteen. Esimerkiksi perustuslaissa ja sen esitöissä todetaan lain tavoitteeksi vain yksilön oikeuksien ja vapauksien turvaaminen. Kotimaisessa oikeusjärjestyksessä oikeushenkilön perusoikeussuoja saakin oikeudellisen perustansa enimmäkseen perustuslain valmisteluaineistosta ja perusoikeusuudistusta edeltäneistä ja seuranneista perustuslakivaliokunnan lausunnoista. Perustuslakivaliokunnan omaksuman opin mukaan yksityisoikeudellista oikeushenkilöä koskee välillinen perusoikeussuoja, mikä tarkoittaa, että perusoikeus koskee oikeushenkilöä, jos oikeushenkilön asemaan ja oikeuksiin puuttumisella kajotaan oikeushenkilön muodostavien yksilöiden oikeusasemaan. Lainvalmisteluaineistoissa ei ole kuitenkaan määritelty yksiselitteisesti tai yleisesti, miten ja mitkä perusoikeussäännökset suojaavat oikeushenkilöä.

Ajoittain perustuslakivaliokunta on tulkinnut oikeushenkilön perusoikeussuojan sisältöä niin, että välillinen perusoikeussuoja on laajentunut muistuttamaan niin kutsuttua puolivälitöntä tai välitöntä suojaa, jossa yksilöiden suojan tarvetta ei ole juuri arvioitu. Tämä on osaltaan hämärtänyt oikeushenkilön perusoikeussuojan rajoja ja suhdetta luonnollisten henkilöiden suojan tarpeeseen. Perusoikeussuojan laajuutta on käsitelty pääasiassa tiettyjen perusoikeuksien, kuten omaisuudensuojan ja elinkeinovapauden, näkökulmista, kun taas esimerkiksi yhdenvertaisuuden oikeutta on tarkasteltu vasta nykyisen yhdenvertaisuuslain säätämisestä lähtien. Perustuslakivaliokunnan mukaan oikeushenkilön perusoikeussuojan tasoa tulee arvioida tapauskohtaisesti, koska suojan voimakkuuteen vaikuttaa oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden läheisyys oikeushenkilöön.

Yhdenvertaisuussääntelyn osalta tämä tarkoittaa, että oikeushenkilön suojan tarvetta syrjinnältä tarkastellaan sen mukaan, miten esimerkiksi yhdistyksen jäsenet samastuvat yhdistykseen ja sen toimintaan.

Oikeuskirjallisuudessa on oltu suhteellisen yksimielisiä tietyistä yksityisoikeudellisille oikeushenkilöille kuuluvista perusoikeuksista, kuten oikeudesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja kokoontumisvapaudesta. Joidenkin perusoikeuksien, kuten yhdenvertaisuuden oikeuden ja sosiaalisten oikeuksien, asema on sen sijaan nähty tulkinnanvaraisemmaksi. Myös välillisen suojan soveltamistapa ja oikeushenkilön nauttiman

perusoikeussuojan laajuus ovat herättäneet keskustelua. Oikeustieteilijät ovat esimerkiksi pohtineet, tulisiko oikeushenkilön oikeuksiin puuttumista arvioida tiukasti oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden suojan tarpeen kautta vai voisiko perusoikeussuojaa tulkita välillistä suojaa vahvemmassi niin, että oikeushenkilöt saisivat sellaisenaan suojaa.²⁴⁵ Myös perusoikeussuojan painottumista yksityisoikeudellisiin oikeushenkilöihin on kyseenalaistettu samalla, kun kuntien ja välillisesti kuntalaisten tarve saada omaisuudensuojaa on tunnistettu.²⁴⁶ Oikeudellinen keskustelu vaikuttaa kulminoituvan siihen, tulisiko yksilön suojan tarpeen olla yhä oikeushenkilön perusoikeussuojan edellytyksenä vai pitäisikö suojaa antaa oikeushenkilölle itsenäisemmin.

Kansallisesta lainsäädännöstä poiketen Euroopan ihmisoikeussopimuksessa säädetään kansalaisjärjestön eli yksityisoikeudellisen oikeushenkilön ihmisoikeussuojasta. Ihmisoikeussuoja kumpuaa paitsi 1 artiklan soveltamisalasäännöksestä myös erityisesti 34 artiklasta, jonka mukaan myös kansalaisjärjestöillä on oikeus tehdä valitus, kun se epäilee sopimusvaltion loukanneen sille yleissopimuksessa taattuja oikeuksia. Yleissopimuksen, EIT:n oikeuskäytännön tai kansainvälisen oikeuden käsitteiden tarkastelu ei kuitenkaan tarjoa selkeää vastausta siihen, milloin oikeussubjekti tulkitaan kansalaisjärjestöksi ja milloin julkisoikeudelliseksi oikeushenkilöksi. Tuomioistuin on esimerkiksi painottanut, ettei kansalaisjärjestöä tule määritellä kansainvälisen oikeuden tai kansallisen lainsäädännön pohjalta, vaan tapauskohtaisesti EIT:n oikeusohjeiden mukaan. Kansalaisjärjestön tunnistaminen on huomattavasta oikeuskäytännöstä huolimatta yhä haastavaa, koska se edellyttää paitsi yksittäisten tosiseikkojen tilannekohtaista huomioimista myös laajojen oikeudellisten kokonaisuuksien arvioimista.

EIT on antanut useita ratkaisuja kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojasta, mutta se ei ole eriteltyt, mihin ihmisoikeussuoja teoreettisesti pohjautuu. On selvää, että kansalaisjärjestökin nauttii EIS:n nojalla ihmisoikeussuojasta, mutta suojan oikeudellinen perusta on yhä epäselvä. Tuomioistuin ei ole esimerkiksi ratkaisuissaan perustellut, miten lain soveltaminen eroaa tilanteessa, jossa oikeussubjektina on oikeushenkilö luonnollisen henkilön sijaan. Yleissopimuksen ja oikeuskäytännön perusteella ei ole myöskään selvää, kumpuaako yksityisoikeudellisen oikeushenkilön ihmisoikeussuojan tarve oikeushenkilöstä vai sen taustalla olevista fyysisistä ihmisistä. Niin kansalaisjärjestön käsitteen joustavuus kuin

---

²⁴⁵ Hidén 1999, s. 15–16 ja 1996, s. 760; Lämsineva 2002, s. 111–112.

²⁴⁶ Tuori 2020, erit. s. 407–408. Ks. myös Saraviita 2011, s. 133.

kansalaisjärjestön ihmisoikeussuojan oikeudellisen perustan hämäryyden lisäävät kansallisten tuomioistuinten harkintavaltat. Samalla se väistämättä heikentää oikeusvarmuutta. Tilanne voikin johtaa siihen, että kansalaisjärjestöt saavat ihmisoikeussopimuksen perusteella perusteettomankin vahvaa oikeussuojaa etenkin suhteessa niiden rajoitettuihin velvollisuuksiin.

6.2 Luonnollisen henkilön suojan tarve yhdenvertaisuussääntelyn soveltamisessa

Vuoden 2014 yhdenvertaisuuslain säätäminen toi osittaista selkeyttä oikeushenkilön perusoikeussuojaan yhdenvertaisuuden osalta, vaikka niin soveltamisalasäännöksen kuin syrjintäkieltosäännöksenkin perusteluissa todetaan suojan kohteena olevan luonnolliset henkilöt. Hallituksen esityksessä kuitenkin selvennetään, että oikeushenkilön taustalla olevien luonnollisten henkilöiden suojan tarpeen sitä edellyttäessä lakia voidaan soveltaa myös oikeushenkilöiden välisissä suhteissa. Lailla ei tästä huolimatta ole tarkoitus estää liiketoimintasuhteissa olemista sopimusvapauden periaatteiden mukaisesti.

Yhdenvertaisuuslain soveltaminen oikeushenkilöiden väliseen oikeussuhteeseen edellyttääkin useiden seikkojen huomioimista, jotta niin luonnollisten henkilöiden suojan tarve kuin syrjintäoletettaman syntyminenkin tulee arvioitua seikkaperäisesti. Muun muassa oikeussuhteen luonteella, siihen mahdollisesti linkittyvällä sopimusvapauden periaatteella ja väitetyn syrjinnän kohteena olevan oikeushenkilön oikeushenkilötyypillä voi olla huomattavaa merkitystä siinä, miten esimerkiksi yhdistyksen jäsenien tulkitaan samastuvan yhdistykseen ja sen toimintaan.

Yksityisoikeudellisella oikeushenkilöllä on oikeus syrjimättömyyteen myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 14 artiklan nojalla. Säännös ei kuitenkaan tarjoa kovin vahvaa suojaa, sillä sen soveltaminen edellyttää joko toisen ihmisoikeuden loukkausta tai vähintään tapauksen tosiseikkojen kytkeytymistä toisen artiklan soveltamisalaan. Artiklaa on yleensä sovellettu tilanteissa, joissa kansalaisjärjestön ihmisoikeusrikkomusta ei olisi katsottu lainkaan tapahtuneen ilman syrjintäulottuvuuden huomiointia. Kun kaikkinaisen syrjinnän kieltävä 12. lisäpöytäkirja astui voimaan, syrjintäkiellosta tuli itsenäisesti sovellettava, mikä laajensi sen soveltamisalaa. Kansalaisjärjestön syrjimättömyyden oikeutta kuitenkin heikentää EIT:n soveltama laaja harkintamarginaali, jonka mukaan sopimusvaltiot ovat itse pätevimpää arvioimaan yhteiskunnallisten erityispiirteidensä vaikutuksia oikeutusperusteisiin. Lisäksi useat jäsenmaat ovat jättäneet ratifioimatta 12. lisäpöytäkirjan, koska sen on katsottu olevan

muotoilultaan liian epämääräinen ja laaja. Lisäpöytäkirja ei kuitenkaan ole johtanut merkittävään kanteiden määrän kasvuun, minkä lisäksi sen soveltamisala vaikuttaa oikeuskäytännön perusteella jo pitkälti vakiintuneelta.

Huolimatta oikeushenkilön niin perustuslain kuin ihmisoikeussopimuksenkin nojalla saamasta tulkinnanvaraisesta perusoikeussuojasta oikeushenkilön yhdenvertaisuuden oikeutta koskevia ennakkopäätöksiä ei ole juurikaan annettu Suomessa. Korkein hallinto-oikeus käsitteli paitsi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivaltaa myös yhdistyksen oikeutta syrjimättömyyteen tapauksessa KHO 2024:114. Ratkaisu selvensi oikeustilaa oikeushenkilön yhdenvertaisuuden oikeuden osalta, sillä siinä vahvistettiin, että syrjäntäkieltoa voidaan soveltaa myös oikeushenkilöön tilanteessa, jossa luonnollisten henkilöiden suojan tarve sitä edellyttää. KHO sovelsi oppia välillisestä perusoikeussuojasta ja arvioi mahdollista mielipiteen perusteella tapahtunutta syrjintää muun muassa sen pohjalta, miten yhdistyksen jäsenten voitiin katsoa samastuneen yhdistyksen mielipiteisiin ja arvoihin. Tuomioistuimen mukaan tilanteessa oli syntynyt syrjäntäoletta, koska yhdistyksen osallistuminen tapahtumaan näytteilleasettajana oli peruttu sen jälkeen, kun se oli jo kertaalleen hyväksytty ja koska perumisen yhteydessä annetut perustelut liittyivät yhdistyksen mielipiteisiin. YVTltk:n katsottiin olleen toimivaltainen käsittelemään tapaus.

Vaikka korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa on sovellettu syrjäntäkieltoa oikeushenkilöön pääosin ansiokkaasti, olisi siinä voitu käsitellä väitetyn syrjäntän kohteena olleen yhdistyksen oikeushenkilötyyppiä sekä oikeushenkilöiden välisen oikeussuhteen luonteen merkitystä kattavammin. KHO ei esimerkiksi huomionut väitetyn syrjäntän kohteena olleen yhdistyksen kokoa tai sitä, miten jäsenet osallistuvat yhdistyksen toimintaan. Tiedot olisivat voineet olla merkityksellisiä sen arvioinnissa, miten luonnolliset henkilöt samastuivat oikeushenkilöön ja miten oikeushenkilön erilainen kohtelu mahdollisesti vaikutti heidän oikeusasemaansa. Myös sopimusvapauden periaatteen tärkeyttä olisi ollut perusteltua pohtia laajemmin, koska oikeushenkilöiden välisessä oikeussuhteessa oli kyse yksityisoikeudellisesta liiketoimintasuhteesta. Ratkaisussa jätettiin esimerkiksi huomiotta järjestetyn tapahtuman teeman ja yhdistyksen osallistumistarkoituksen välillä ollut selkeä ristiriita, vaikka tämän voi katsoa puoltaneen sopimusvapauden periaatteen keskeisyyttä.

Niin kotimainen oikeudellinen keskustelu kuin kansainvälinen tulkintakäytäntökin antavat viitteitä siitä, että oikeushenkilön perusoikeussuojaa saatetaan tulevaisuudessa pyrkiä laajentamaan nykyisestä. Pidän tärkeänä, että keskustelussa huomioidaan tällöin

perusoikeuksien ensisijainen tarkoitus eli ihmisten oikeuksien suojaaminen. Vaikka kaikkien, mukaan lukien oikeushenkilöiden, välinen yhdenvertaisuus on ajatuksena ylevä, tulisi yhdenvertaisuuden perusoikeudenkin linkittyä sääntelyn tavoitteen mukaisesti yksilöiden oikeuksiin. Mikäli esimerkiksi yhtiöille turvattaisiin välitön oikeus yhdenvertaisuuteen, viestisi se samalla taloudellisten arvojen uudeltaisesta painottumisesta yhteiskunnassa. Jos oikeushenkilön perusoikeussuojaa halutaan jatkossa tulkita nykyistä vahvemmaksi, olisikin tarpeen pohtia, pitäisikö muutoksen heijastua myös oikeushenkilöiden oikeudellisiin vastuisiin.